

Τα Ποιητικά

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΠΟΙΗΣΗΣ

ΤΕΥΧΟΣ 21 · ΜΑΡΤΙΟΣ 2016 · ISSN: 1792-8877 · ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: €5,00 · ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ: €20,00

ΣΕΛΙΔΕΣ ΑΦΙΕΡΩΜΕΝΕΣ ΣΤΟΝ ΓΙΑΝΝΗ ΚΟΝΤΟ

Η ποίηση του Γιάννη Κοντού ως «μαγική εικόνα»

—Τιτίκα Δημητρούλια—

Στην ποιητική διαδρομή του Γιάννη Κοντού συναντά κανείς δύο ποιήματα με τον ίδιο τίτλο, «Μαγική εικόνα». Το πρώτο ανήκει στη συλλογή *Το χρονόμετρο* (1972):

ΜΑΓΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ

Άνοιξες την πόρτα και μετά
άλλη κι άλλη και βρέθηκες
στη μέση του μεγάλου τσίρκου
στο κλουβί με τα λιοντάρια.

Είπες: Θε μου, τι γυρεύω εδώ;
Εγώ πήγαινα στην τουαλέτα.

Το δεύτερο εντοπίζεται στη συλλογή *Η υποτεινούσα της σελήνης* (2002), τριάντα χρόνια μετά. Το πρώτο είναι ένα ποίημα της αρχής και το δεύτερο της ωριμότητας.

ΜΑΓΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ

Το κουτί είναι μαύρο
από χαρτόνι. Μέσα
κελαηδεί χρυσό πουλί.
Το φίδι σηκώνει το κεφάλι,
μπαίνει και αυτό στο κουτί.

Άμα κοιτάξεις προσεχτικά:
Βλέπεις γυναίκα να καπνίζει
ονειροπολώντας.

(Βήματα ακούω. Θα είναι
τα παπούτσια που ξέχασες
στην αποθήκη.)

Η θέση τους είναι τέτοια, που κατά κάποιο τρόπο κλείνουν στο μεταξύ τους διάστημα την ποίησή του όλη – παρότι ο Γιάννης θα συνεχίσει να γράφει ως την τελευταία ώρα. Μπορεί κανείς δε να θεωρήσει τόσο τη σύμπτωση όσο και τη θέση τους τυχαία. Μπορεί και όχι.

Προσωπικά, δεν νομίζω ότι ο Γιάννης Κοντός τοποθέτησε τυχαία στα συγκεκριμένα σημεία της ποιητικής δημιουργίας του τα δύο αυτά ποιήματα. Αλλά ακόμη κι αν το γεγονός είναι όντως τυχαίο, το θεωρώ εύγλωττο για την ποιητική του, την οποία εκφράζει απόλυτα η έννοια της μαγικής εικόνας, της εικόνας που κρύβει και φανερώνει. Η απόκρυψη και η αποκάλυψη, που συντελούνται σε πολλές μικρο- και μακρο-κλίμακες μέσα στην ποίησή του και με διαφορετικές μορφές, αποτελούν δομικό στοι-

χείο της εικονοποιίας του, η οποία τόσο συχνά έχει χαρακτηριστεί εικαστική –όπως του αγαπημένου του Μίλτου Σαχτούρη– αλλά και κινηματογραφική. Συντελούνται δε με τον τρόπο της ανάπτυξης και της αναδίπλωσης, με τον τρόπο δηλαδή της κατά Ντελέζ πτύχωσης (pli).¹ Η μαγική εικόνα ενσωματώνει ωστόσο στον πολλαπλό αλλά αδιαίρετο κόσμο των ποιητικών πτυχώσεων του Γιάννη Κοντού τόσο τις παιγνιώδεις συνδηλώσεις της, των θαυματοποιών, των ταχυδακτυλουργών και των μαγικών παραμυθιών, αλλά και τις εφιαλτικές της διαστάσεις, που ποτέ δεν συμβαίνουν με ένταση.

Τα ίδια τα δύο ποιήματα δίνουν μια πολύ καλή εικόνα της λειτουργίας της πτύχωσης. Στο πρώτο, μια πόρτα που ανοίγει οδηγεί σε έναν άλλο χώρο, που ανοίγει ελάχιστα, έως ότου μέσα από τις διαδοχικές εκδιπλώσεις οδηγήσει στο κλουβί με τα λιοντάρια στο μεγάλο τσίρκο –η εικόνα του τσίρκου επανερχόμενη στην

Ε Ν Ο Τ Η Τ Ε Σ
ΚΡΙΤΙΚΕΣ–ΠΟΙΗΜΑΤΑ–ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ
ΔΟΚΙΜΙΟ–ΠΟΙΗΤΙΚΕΣ ΑΝΑΓΝΩΣΕΙΣ
ΔΕΙΓΜΑ ΓΡΑΦΗΣ–EDITORIAL

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Π Ρ Ω Τ Ο Σ Ε Λ Ι Δ Ο Α Ρ Θ Ρ Ο
ΣΕΛΙΔΕΣ ΑΦΙΕΡΩΜΕΝΕΣ ΣΤΟΝ ΓΙΑΝΝΗ ΚΟΝΤΟ

Γράφουν οι:

Τιτίκα Δημητρούλια, Μαρία Ν. Ψάχου
 Δημήτρης Κοσμόπουλος, Θωμάς Ιωάννου
 Γιώργος Βέης, Χάρης Ψαρράς
 Μαριγώ Αλεξοπούλου, Γιώργος Λίλλης

Μ Ε Τ Α Φ Ρ Α Σ Μ Ε Ν Η Π Ο Ι Η Σ Η

WILLIAM ROWE

Μετάφραση: Στρατής Χαβιαράς, Ελένη Δήμου

ΛΟΥΪΖ ΓΚΛΟΥΚ

Εισαγωγή, Μετάφραση: Ζαφείρης Νικήτας

JOHN ASHBERY

Πού θα περιπλανηθώ
 Μετάφραση: Λαμπριάνα Οικονόμου

Σ Υ Ν Ε Ν Τ Ε Υ Ξ Η

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΟΥΛΙΑΡΑΚΗΣ

Συζήτηση με την Τιτίκα Δημητρούλια

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΠΟΙΗΣΗΣ

ΤΕΥΧΟΣ 21

ΜΑΡΤΙΟΣ 2016

ISSN: 1792-8877

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: €5,00

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ: €20,00

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΓΙΑ ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΚΑΙ ΙΔΡΥΜΑΤΑ: €30,00

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: €30,00

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ

Κώστας Γ. Παπαγεωργίου
 Τιτίκα Δημητρούλια

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ

Θωμάς Ιωάννου
 Ελισάβετ Κοτζιά
 Θεόδωρος Ρακόπουλος
 Γιάννης Στρούμπας
 Θωμάς Τσαλαπάτης
 Βαγγέλης Χατζηβασιλείου

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Πέτρος Τσαλατούρος

<https://tapoiitika.wordpress.com>

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΚΟΒΟΣΤΗ

Ζ. ΠΗΓΗΣ 73 • 106 81 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ.: 2103815433

www.govostis.gr

Τα κείμενα προς δημοσίευση στέλνονται σε ψηφιακή μορφή στην ηλεκτρονική διεύθυνση:
gpkostas@gmail.com

ποίησή του και κομβική στη μία «Αυτοβιογραφία» του (Στο γύρισμα της μέρας, 1992)– στην άλλη, είκοσι χρόνια αργότερα, κρατά τρομπέτα και ποιεί μουσική (Ηλεκτρισμένη πόλη). Ο οικείος –και ασφαλής;– χώρος του σπιτιού δεν είναι συμπαγής, αλλά πτυχωμένος και οι ανάπτυξή του οδηγεί στην εμφάνιση ενός άλλου τόπου, του τόπου της απειλής και του εγκλωβισμού, η λειτουργία του οποίου επιβεβαιώνεται και την ίδια στιγμή υπονομεύεται από την ειρωνεία. Η ειρωνεία αυτή, λεπτή, πικρή, αφορά την ίδια τη θέση του ανθρώπου στον κόσμο, τις –ελάχιστες– δυνατότητες που έχει να τον ελέγξει, τόσο τον κόσμο όσο και την ίδια την ύπαρξή του. Αποδραματοποιημένος, ο λόγος του Κοντού επιτρέπει στην ελαφρότητα, την οποία υποστηρίζει η πτύχωση, να συγκαλύπτει το βάθος της υπαρξιακής του αγωνίας, που εντείνεται μέσα στον χρόνο. Η πτύχωση στην προκειμένη περίπτωση φωτίζει όμως επίσης την πολλαπλότητα και την πολυπλοκότητα των πραγμάτων, τις κρυμμένες τους διαστάσεις.

Στο δεύτερο ποίημα, η μαγική εικόνα θέτει ρητά το ζήτημα της αναπαράστασης, με το μαύρο χαρτονένιο κουτί, το χρυσό πουλί και το φίδι των παραμυθιών, τον σκοτεινό θάλαμο, που επιστρέφει σ' όποιον κοιτάξει πραγματικά όχι το αντεστραμμένο είδωλό τους, αλλά τη μεταστοιχείωσή τους. Η αντανάκλαση μιας εικόνας είναι μια διαφορετική εικόνα, νέα, αυτοτελής και αυθύπαρκτη.

Σχολιάζοντας την πολύ γνωστή συνομιλία μεταξύ Μαλλαρμέ και Ντεγκά για την ποίηση και την εμβληματική απάντηση του Μαλλαρμέ ότι τα ποιήματα γράφονται με λέξεις και όχι με ιδέες, λέει ο Βαλερύ: «υπάρχει μια τροποποίηση, ένας μετασχηματισμός, απότομος ή όχι, αυθόρμητος ή μη, επίμοχθος ή όχι, που διαμεσολαβεί αναγκαστικά ανάμεσα στην παραγωγική αυτή σκέψη των ιδεών, τη δραστηριότητα και την πολλαπλότητα των εσωτερικών ερωτημάτων και αποφάσεων· και των λόγων αυτών, που τόσο διαφέρουν από τους καθημερινούς λόγους, των στίχων, οι οποίοι διατάσσονται ανορθόδοξα και δεν ανταποκρίνονται σε καμία ανάγκη, ει μη μόνο σε εκείνη που οφείλουν να δημιουργήσουν οι ίδιοι».²

Το μαύρο χαρτονένιο κουτί αναπτύσσεται και εμφανίζει μια νέα πραγματικότητα, μια νωχελική καπνίστρια, η οποία είτε είναι μορφή παράγωγη των δύο προηγούμενων όντων –σε επίπεδο γραμμών;– είτε συνυπάρχει μαζί τους σε μια διάσταση παρουσίας-απουσίας. Το μαύρο κουτί είναι επίσης, όμως, και ο μυστικός χώρος της μεταστοιχείωσης, του περάσματος από την εικόνα-ιδέα στην εικόνα-λόγο, μέσα από τη διαδοχική εκτύλιξη του πολύτροπου ποιητικού λόγου, που εδώ παρουσιάζει τόσο τη φιλοσοφία όσο και τη λειτουργία του: ο κόσμος είναι πολλαπλός και ασύλληπτος κι ο ποιητικός λόγος ενσωματώνει τις άπειρες πτυχώσεις του, αποπειρώμενος, επί ματαίω, να τον συλλάβει και να τον αποτυπώσει, ει μη μόνο σε φευγαλέες, διαρκώς μεταποιούμενες όψεις του.

Η εκδίπλωση των πτυχώσεων διαστέλλει όχι μόνο τον χώρο, αλλά και τον χρόνο, συναιρώντας τη στιγμή και τη διάρκεια, αναλόγως με την απλή κίνηση της δίπλωσης και της εκδίπλωσης. Ανοιχτός ή κλειστός, ο τόπος μέσα σ' αυτόν τον χρόνο αναδέχεται πολύ συστηματικά τη φύση. «Τι θάλασσες περάσανε ή χτυπήσανε / αυτό το κρεβάτι. Βόρειες, νότιες / θερμές, παγωμένες. Με θύελλα, / με άπνοια, με φιλιά ή κωπηλατώντας / μαζί σου στην ακρογιαλιά, στην άκρη / του ξύλου του αθώου επίπλου. / Κάτω βράχια και σπασμένα κορμιά / ζωντανά που θέλουν να ανέβουν / πάλι πάνω στο οροπέδιο, στο αλώνι, / στα μονόχρωμα, στα μονόχοντα σεντόνια, στη φωλιά. / Οι εποχές δεν αλλάζουν τη βλάστηση / του τοπίου. Τα ίδια φυτά φύονται πάντα / χαμηλά, κυρίως καλαμιές και βρύα, / σαν ξεχασμένες σκέψεις. Βλέπω το βυθό. / Βλέπω ταινίες (όνειρα τα λένε άλλοι...)» («Στο ακρωτήριο του κρεβατιού», Στο γύρισμα της μέρας).

Η βροχή, το νερό, η χλόη δημιουργούν ενίοτε, έστω και υπαινικτικά, το είδωλο ενός παραδείσου, ενός περιβολιού δηλαδή, ενός κήπου, μιας από τις ευτυχείς ετεροτοπίες κατά τον Φουκώ (βλ. και τους ζωολογικούς κήπους), με υπερθέσιμες σημασίες, το μικρότερο κομμάτι του κόσμου που τον περιέχει στην ολότητά του.³ Οι υπερθέσιμες σημασίες, τα διαδοχικά δηλαδή στρώματα σημασίας του κήπου που διατηρεί, ως χώρος, την ιερότητά του, μας επαναφέρουν στην πτύχωση και ένα παράδειγμά της είναι το ίδιο το ποίημα «Ο Παράδεισος», πάντα από τη συλλογή Στο γύρισμα της μέρας, όπου τα δωμάτια είναι μεταξωτά και τα αηδόνια και

τα λιοντάρια σε φωτογραφίες, Υφάσματα και φωτογραφίες: η αναπαράσταση μιας φύσης που δεν υπάρχει πια και φανερώνεται στο ποίημα ως αυτό ακριβώς που είναι στον αστικό πολιτισμό, άλλος τόπος, τόπος άλλου, μάλλον ετεροτοπία παρά ουτοπία – χωρίς αυτό να αναιρεί τη δύναμη αλλά και τη σημασία των θεμελιακών φυσικών στοιχείων, κατά κανόνα τουλάχιστον, αλλά και τη συμβολική συγκεκριμένων όντων. Το νερό στην ποίηση του Κοντού είναι αμφίσημο, αλλά το πρόσημο είναι εν γένει θετικό. Τα λιγοστά ελάφια που διατρέχουν την ποίησή του ομοίως.

Αν όμως, με τον τρόπο της πτύχωσης συνενώνονται το άστυ και η φύση, κατ' εξαίρεση η φύση και ο άνθρωπος («Υπαιθρος χώρα», *Ο αθλητής του τίποτα*, 1997), ο ανοιχτός και ο κλειστός χώρος, το αίσθημα με την εμπειρία, η πτύχωση και πάλι ερμηνεύει την πολλαπλότητα των τρόπων στην ποίηση του Κοντού. Αν κοιτάξει κανείς τις συλλογές του ως όλον, αλλά και την καθεμία χωριστά στις ενότητές της, βλέπει αμέσως ένα ευδιάκριτο σχέδιο δόμησης. Πεζό ποίημα που δηλώνει την καταγωγή του από αλλότρια είδη στις *Φωτοτυπίες* (1977)· αποφθεγματικός, σύντομος και στακάτος λόγος στα *Οστά* (1982)· διαφορετική μα συγγενής μικρή φόρμα στα *Δευτερόλεπτα του φόβου* (2006). Εναλλαγή ανάμεσα σε ποιήματα σύντομα και πιο εκτεταμένα – η δεύτερη «Μαγική εικόνα» έχει απέναντί της το πολύ εκτενέστερο «Οι φίλοι του τον είχαν ξεχάσει στην Ιταλία, νόμιζε». Σινεμά και μοντάζ στις *Φωτοτυπίες* με ρητή αναφορά, αλλά πανταχού παρουσία του πλάνου, του διαλόγου, της πινελιάς και της απόχρωσης παντού. Η εικαστική διάσταση του έργου, άλλωστε, έχει επανειλημμένα υπογραμμιστεί, προφανώς σε συνάρτηση και με τις στενές σχέσεις που ο ποιητής διατηρούσε με τους ζωγράφους και τη ζωγραφική, σχέσεις που έχουν επανειλημμένα αποτυπωθεί υπό μορφή συνεργασίας στα βιβλία του, αλλά και καταγραφεί στους τόμους των *Ευγενών μετάλλων*. Ομοίως έχει τονιστεί και ο κινηματογραφικός χαρακτήρας πολλών ποιημάτων του – καθόλου τυχαία δεν ξεκινά ο πρώτος τόμος των *Ευγενών μετάλλων* με τις *Άγριες φράουλες*

του Μπέργκμαν, τις οποίες ο Κοντός σχολιάζει το 1966 ήδη. Με την εκδίπλωση και την ανάπτυξη των πτυχώσεων του έργου του, προκύπτει πανταχού παρούσα και η μουσική, και όχι μόνο ως ρυθμικότητα και μουσικότητα του ποιητικού του λόγου. Σε αντίθεση μάλιστα με τη φωνή, που πολύ συχνά είναι απειλητική, η μουσική σημαίνεται ως επί το πλείστον πολύ θετικά, είναι μνήμη, ασφάλεια, παραμυθητική οικειότητα. Ο ποιητής ποιεί μουσική, το λέει καθαρά στην «Αυτοβιογραφία» του στην τελευταία συλλογή του. Παίζει με τους ρυθμούς της, τους αγκαλιάζει, τους σπάει και τους φτιάχνει από την αρχή, γεμίζει παρτιτούρες και νότες τα ποιήματα, δίνει ήχο στις εικόνες, ή απλώς τις συνοδεύει με μια υπόκρουση, ώστε να ακούγεται πάντα η φωνή, το α' πρόσωπο που δημιουργεί τα περιγράμματα και τις εικόνες των πραγμάτων και των ανθρώπων, ανοίγοντας ξανά και ξανά τον εαυτό της όχι μόνο στον κόσμο, που την περιέχει και τον περιέχει, αλλά και στο β' πρόσωπο, τον άλλον, με την ίδια ακριβώς διαδικασία, της αφομοίωσης και της μεταποίησης. Το β' πρόσωπο, που θαμπώνει καθώς περνά ο καιρός και η ερημιά απλώνει, κατοικεί πια στο α' πρόσωπο, στη φωνή του ποιητικού υποκειμένου, που γίνεται όλο και περισσότερο άλλο, ξένο στην ουτοπία, τον άτοπο τόπο που συνιστά η ποίηση, όντας μαζί και ετεροτοπία, χώρος πραγματικός, σελίδα υπαρκτή, «μουσικές, γράμματα και κλάμματα» («Οι βυζαντινοί υμνογράφοι», *Ηλεκτρισμένη πόλη*) – κάτι σαν τον φουκωικό καθρέφτη, χώρο εξωπραγματικό και μαζί πραγματικό, με αναδρομική ενέργεια στη θέση που κατέχει όποιος κοιτάζει εντός του.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Gilles Deleuze, *Η πτύχωση*, μτφρ. Νίκος Ηλιάδης, Αθήνα, Πλέθρον, 2006.
2. Paul Valéry, "Poésie et pensée abstraite," *Théorie poétique et esthétique* (1957). In: *Œuvres*, vol. 1. Paris: Pléiade [1939], σ. 1324.
3. Michel Foucault, *Ετεροτοπίες και άλλα κείμενα*, μτφρ. Τάσος Μπέτζελος, Αθήνα, Πλέθρον, 2012.

Γ. Κοντός, *Αωνύμου μοναχού, Σχέδιο για διήγημα(μοντάζ)*

ή

ποιήματα πεζά

—Μαρία Ν. Ψάχου—

«-Το μεγάλο ποίημα είναι / σαν το σκονί του κρεμασμένου. / Το μικρό ποίημα είναι σαν κομμάτι / χειροβομβίδας που σου παίρνει χέρι ή πόδι. / Είτε έτσι είτε αλλιώς δε γλιτώνεις.»¹ Ανεξάρτητα από τις διαφορετικές επιλογές στη μορφή του ποιήματος ο Γ. Κοντός, αξιοποιώντας την οικεία σ' αυτόν εικονοπλαστική προσέγγιση, υπογραμμίζει την καθοριστική παρέμβαση της ποίησης στη ζωή μας. Διερμηνεύοντας και τις έντονες ειδολογικές αναζητήσεις της γενιάς του, της γενιάς του '70 της οποίας είναι αντιπροσωπευτικός εκφραστής, θα μας δώσει μέσα από τις συλλογές *Φωτοτυπίες* και *Αωνύμου Μοναχού* μίαν ακόμα πρόταση δραματικού ποιητικού λόγου «Γράφοντας μ' αυτό το στυλό διαρκείας, μακρύ ποίημα, ίδιο πουκάμισο φιδιού που μένει μες στις πέτρες και ξεραίνεται»². Πρόκειται για τα πεζά ποιήματά του μέσω των οποίων αναδεικνύει τόσο το ποίημα, ως ένα σύνθετο, πολυδύναμο σημειωτικό σύστημα, ομόλογο της σύνθετης, διανοητικά και ψυχικά, ανθρώπινης οντότητας, όσο και την ποιητικότητα, ως μια δύναμη που υπερβαίνει μορφολογικούς περιορισμούς συνδυάζοντάς τους με τη δύναμη της εμπνευσμένης ποιητικής γραφής, που αναθεωρεί και επανασηματοδοτεί ταυτόχρονα καθιερωμένες συμβάσεις της αφηγηματικής λειτουργίας και της ποιητικής μορφής προς όφελός της. Εμπλουτίζει έτσι τη δυναμική του ποιητικού λόγου, επιβεβαιώνοντας με την αισθητική και ιδεολογική λειτουργία των εκάστοτε ειδολογικών επιλογών του την άποψή του για την «εκρηκτική» λειτουργία των ποιημάτων όπως την αποτύπωσε στο ποίημα «Η Ανάλυση»: «Από τις τσέπες μου πέφτουν ποιήματα. / Μερικά σκάνε και σκοτεινιάζουν πιο πολύ / τη νύχτα. / Αλλά ξεχνιούνται στο χώμα. / (Είναι βέβαιο ότι μετά από χρόνια / θα θυμηθούνε την έκρηξη, / Τη λειτουργία τους δηλαδή / και θ' αλλοιώσουν τη σύσταση του πληθυσμού)»³.

Η επιθυμία του για διερεύνηση των ορίων του ποιητικού λόγου είναι απότοκη της επανερχόμενης, ως έκφραση υπαρξιακής αγωνίας πλέον, καταγγελίας της ανεπάρκειας γενικότερα της γλώσσας με τους παραδεδομένους εκφραστικούς τρόπους να ικανοποιήσει τις ουσιαστικές, επικοινωνιακές ανάγκες του σύγχρονου ανθρώπου. Πικρές διαπιστώσεις, ραπίσματα στον εκπεσμό που τον παρασύρει σε μια μοναχική ζωή, περικλειστη από τείχη που υψώνονται ολόγυρά του και από στοιχεία της ιδιοσυστασιακής του ταυτότητας, όπως η γλώσσα του, ζώντας και μιλώντας *Στη διάλεκτο της ερήμου*, θα καταθέσει συχνά: «Μεταφράσεις γίνονται στην ίδια γλώσσα / για να συνεννοείται ο πληθυσμός»⁴. Στο ποίημα που ειρωνικά και με ηθελημένη πεζολογία ονομάζει «Ρεπορτάζ», σε μια προσπάθεια οικείωσης και ανοικείωσης ποίησης και ζωής, θα ομολογήσει τις απέλπιδες, επικοινωνιακές απόπειρες του ποιητή και κάθε ανθρώπου της εποχής του: «Μιλάς αιχημικά, μιλάς στρογγυλά, / μιλάς επίπεδα. Μιλάς στα χαμένα. / Δεν μπορείς να μιλήσεις καμιά γλώσσα. / Δαγκώνεις τις λέξεις. Γίνεται το στόμα σου φαρμακείο.»⁵ ενώ δεν θα παραλείψει να σημειώσει και την βίαιη υπονόμηση του λυρισμού στη ζωή μας: «Ό,τι μου λες είναι λέξεις δασύτονες. / Λέξεις κυρτές, που μου τραβάνε έξω / το λυρισμό και τα εντόθια»⁶.

Σ' αυτή τη σύγχρονη Βαβέλ σκέψεων και αισθημάτων, στην εποχή της επερχόμενης παγωνιάς και του τυποποιημένου λόγου που θέτει νέους, δύσκολους, όρους ζωής και δημιουργίας, για τον Κοντό η ποίηση με όλες της τις μορφές είναι η μοναδική ελπίδα ενός κόσμου που καταρρέει και «Το ποίημα είναι η μόνη πραγματικότητα»⁷. Σε μια εποχή που «Τίποτα δεν πετάει. Όλα έρπουν. / Χαμηλή βλάστηση-σιγανές ομιλίες»⁸ ο ποιητής θα αποκαλύψει τον δικό του τρόπο για την υπέρβαση: «Πιάνομαι από λέ-

Ξεις ελληνικές / και βαδίζω μέσα στο χαλασμό. / Χρονολογίες η μια πάνω στην άλλη / δυσδιάκριτες, φαγωμένες από τις ιδεολογίες / και τη μοναξιά του ανθρώπινου είδους. / Κάνω κολλάζ προσώπων / περασμένων – επερχομένων»⁹. Αντιπροσωπευτικό παράδειγμα αποτελούν και τα ποιήματά του σε πεζόμορφη τυπογραφική διάταξη που εγκαινιάζονται στην ποιητική ενότητα με τον αποκαλυπτικό και ταυτόχρονα ειρωνικό τίτλο «Σχέδιο για διήγημα(μοντάζ)» από τη συλλογή *Φωτοτυπίες* (1977). Επίσης, το ποίημα «Ο Ουράνιος κήπος ή για να μην τον ξεχνάμε ποτέ», μια ποιητική ανάγνωση κάποιας φωτογραφίας του Καρυωτάκη, του οποίου η γενναία στάση ζωής και ο τρόπος που της έδωσε τέλος τον συγκινεί ιδιαίτερα, και το οποίο κλείνει τη συλλογή *Οστά* (1982), που στο σύνολό της περιλαμβάνει σύντομης έκτασης αριθμημένα ποιήματα. Και βέβαια η εξαιρετική συλλογή «Αωνύμου Μοναχού» (1985), η πλέον χαρακτηριστική για τα πεζά ποιήματά της, στην οποία δεν είναι χωρίς σημασία η αφιέρωση που προτάσσεται: «στον πεζογράφο Γιώργο Ιωάννου, τον Γιώργο μου». Αξίζει να σημειώσουμε ότι παρουσιάζει ενδιαφέρον η διαλεκτική συνεξέτασή της με το ομότιτλο ποίημα, αλλά και την ομότιτλη ενότητα στην οποία αυτό περιέχεται από τη συλλογή *Απρόοπτα* (1975), στην οποία δεν συναντούμε ποιήματα σε πεζή τυπογραφική διάταξη. Η πεζόμορφη ποιητική μορφή προκύπτει ως μετεξέλιξή τους, καθώς περιέχεται δυνάμει ως ιδεολογική πρόθεση και τρόπος ποιητικής στην προηγούμενη συλλογή και προβάλλει ως ποιητική νομοτέλεια στη δεδομένη στιγμή. Οι στίχοι από το ποίημα «Αωνύμου Μοναχού» είναι χαρακτηριστικοί: «Υποχώρησα ως την τελευταία ζωή μου / ως το τελευταίο καλώδιο. / Σ' ένα προκαθορισμένο τετράγωνο / με λίγο νερό και ένα κλειδωμένο τοπίο / με πέτρες – που όση ποίηση και αν βάλεις / δεν πρόκειται ποτέ να πετάξουν – / πέτρες ξεβαμμένες σαν τα λόγια μου / και δίπλα η βλάστηση οργιάζει»¹⁰.

Διερευνώντας τη συντακτική δομή του στίχου και συνολικά των ποιημάτων με πεζή τυπογραφική διάταξη που συνθέτουν αυτό το ιδιόμορφο κολλάζ προσώπων, αντικειμένων και καταστάσεων, αναγνωρίζουμε κατ' αρχάς ότι υπάρχει αιτιολογημένη και ουσιαδής σχέση μεταξύ της ειδολογικής πρότασης και της ιδεολογικής και αισθητικής επιδίωξης. Η μορφή τους υπηρετεί το ιδεολογικό πρόταγμα της ελευθερίας, ανάγοντας τα σημαίνοντα και σε αυτοαναφορικά σημαίνοντα. Είναι προφανές ότι οι ισχύοντες κοινωνικοί όροι διαμορφώνουν αυτό το ειδολογικό πλαίσιο, που προκύπτει ως το αισθητικό ισοδύναμο αποτύπωσης της άνυδρης εποχής και της δυσαρμονικής, κατακερματισμένης επικοινωνίας, αποτελώντας ταυτόχρονα μήτρα μελλοντικών ποιημάτων. Τα πεζά ποιήματα του Γ. Κοντού διεκδικούν και κατακτούν την ποιητικότητα μέσω της εικαστικής αφήγησης. Ξετυλίγουν ιστορίες, συνθέτουν σενάρια με αμυντάριστα πλάνα, διηγούνται με μίαν επίφαση αφήγησης, χωρίς να δεσμεύονται από τους περιορισμούς οποιασδήποτε πλοκής, χώρου, χρόνου ή προσώπων σ' ένα καινοφανές «Σχέδιο για διήγημα(μοντάζ)» που κυριολεκτικά αυτοσαρκάζεται ειδολογικά για να αγγίξει τα όρια της τραγικότητας της αλήθειας που καταθέτει: «Το παράξενο δεν είναι τα λιοντάρια στη Φλώρινα και η σόμπα για τη δημιουργία τροπικής ατμόσφαιρας, αλλά οι λύκοι οι κλεισμένοι σε κλουβιά μέσα στην πόλη. Ως γνωστόν η περιοχή είναι γεμάτη λύκους.»¹¹ Αλληγορική αφήγηση, υπερρεαλιστική σύνθεση και σύμπλευση εικόνων, ειρωνικός αυτοσαρκασμός αναζητούν το βαθύτερο αίσημα και νόημα των πραγμάτων: «Πάλι περνάνε μπροστά μου αλαφιασμένα άλογα και τραίνα και τρέχουν άνθρωποι μαζί τους. Πατάνε τον τόπο μου, παίρνουν ό,τι θέλουν, λένε ακατάληπτα λόγια. Ένας μάλιστα σταματάει, με κοιτάει και βγάζει ένα σύντομο πολιτικό λόγο. Φεύγουν όλοι και όλα προς άγνωστη κατεύθυνση. Σκέπτεσαι: λες να φύγουν όλοι και να μείνουμε επιτέλους μόνοι;»¹² Με μια ποιητική γλώσσα ριζικά ανανεωμένη από τα διδάγματα του υπερρεαλισμού, συνθέτει εικόνες που παραπέμπουν σε μακρινές πραγματικότητες ή τις μετασχηματίζουν. Συνδυάζουν το όνειρο με την πραγματικότητα, το ρεαλισμό με τη λεπτομέρεια, για την ακρίβεια χρησιμοποιούν ρεαλιστικά επιμέρους δεδομένα ως καθοριστικές ψηφίδες για τη σύνθεση ενός υπερρεαλιστικού ψηφιδωτού όλου, δημιουργώντας έναν πίνακα, μια εικαστική σύλληψη ή ένα κινηματογραφικό πλάνο, τροφοδοτημένα από την καθημερινή πραγματικότητα, αλλά και την στοχαστική περίσκεψη μιας ώριμης εσωστρέφειας. Στόχος τους όχι να φωτίσουν γεγονότα, αλλά να αποκαλύψουν καταστάσεις, να

1983. Γιάννης Κοντός, Κ.Γ. Παπαγεωργίου, Έκτωρ Κακναβάτος.

ερμηνεύσουν, να οδηγήσουν στην ανάδυση της ποιητικότητας της καθημερινότητας μέσω εικόνων ικανών να προκαλέσουν αισθητική συγκίνηση, αποτυπώνοντας ταυτόχρονα το μεταπολεμικό τραύμα μιας γενιάς που βρέθηκε να υπερασπίζεται τη ζωή της σ' ένα κόσμο που φτιάχτηκε ερήμην της. Άλλοτε με εμφανή την πρωτοπρόσωπη παρουσία ενός ποιητικού αφηγητή συγκρουόμενου μ' έναν κόσμο όπου «Προγραμματισμένες όλες οι κινήσεις. Το χάδι, το μαχαίρι, ο στραγγαλισμός, το παγωμένο βλέμμα. Κυρίως όμως οι λεγόμενες πολιτικές και πνευματικές ελευθερίες»¹³ και άλλοτε με μια δευτεροπρόσωπη αποστροφή που μπορεί να υποκρύπτει και το εγώ ή και με τριτοπρόσωπη αναφορά σε πολυεπίπεδα σκηνικά καθορίζεται ο ποιητικός τόνος. Αμυντάριστα πλάνα ζωής διεκδικούν στην αποσπασματικότητα και στην αφαίρεση την υποβολή του ποιητικού λόγου. Στα πεζά του ποιημάτων του ο Γ. Κοντός λέγει και δείχνει, περιγράφει και αφηγείται, επιτρέποντας στο ρυθμό να αναδυθεί μέσα από επαναλαμβανόμενες συντακτικές δομές που δημιουργούν αναλογίες και παραλληλισμούς στην ευρύτερη μακροδομή του ποιήματος. Σ' ένα από τα καλύτερα ποιήματα αυτού του είδους, στο ποίημα «Μιλάει ο δράκος στον Άγιο Γεώργιο», έναν ιδιότυπο αφηγηματοποιημένο μονόλογο, αλληγορική σύνθεση πραγματικότητας και φανταστικού, αποκαλύπτει όσα παρέμεναν καλά κρυμμένα στις περισσότερες τοιχογραφίες, κατακυρώνοντας πάλι το νόμιμο του Ανέλπιστου¹⁴, με τη δύναμη της ποιητικής γραφής. Χάρη σ' αυτήν αποδεικνύεται, ότι η ποίηση, μια σύνθετη υπόθεση, πέρα και πάνω από οποιοσδήποτε μορφολογικούς περιορισμούς, μπορεί να λειτουργήσει μαγικά, φωτίζοντας με πολλούς τρόπους τη θαμπή πραγματικότητά μας. Άλλωστε όπως ο Γ. Κοντός έγραψε *Κομμάτια νύχτας πέφτουν στη φωτιά / και γίνονται μέρα*¹⁵.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Γ. Κοντός, *Τα ποιήματα*, εκδ. Τόπος, Αθήνα 2013, *Το Χρονόμετρο*, σ. 66.
2. Ο.π. *Αωνύμου Μοναχού*, σ. 198.
3. Ο.π., *Τα Απρόοπτα*, σ. 79.
4. Ο.π., *Στη διάλεκτο της ερήμου*, σ. 135.
5. Ο.π., σ. 131.
6. Ο.π., σ. 132.
7. Ο.π., σ. 129.
8. Ο.π., σ. 126.
9. Ο.π., σ. 127.
10. Ο.π., *Τα Απρόοπτα*, σ. 92.
11. Ο.π., *Φωτοτυπίες*, σ. 98.
12. Ο.π., σ. 100.
13. Ο.π., *Φωτοτυπίες*, σ. 102.
14. Ο. Ελύτη, *Εξη και μια Τύψεις για τον Ουρανό*, Ίκαρος, 1979, σ. 18 («Λακωνικών»).
15. Γ. Κοντός, *Τα ποιήματα*, εκδ. Τόπος, Αθήνα 2013, *Η στάθμη του σώματος*, σ. 449.

Η Όραση ως αντηχείο και ως μήτρα της ποιητικής συνείδησης

—Δημήτρης Κοσμόπουλος—

Ο Γιάννης Κοντός εκδίδει τα πρώτα του ποιήματα το 1970, υπό τον τίτλο *Περιμετρική*. Ο ίδιος έχει φροντίσει να μας δώσει την πληροφορία ότι όντας έφηβος «... και μερικά χρόνια μετά, έπαιρνε στην τύχη ένα λεωφορείο και πήγαινε στο άγνωστο. Έτσι έμαθε πολλές λεωφορειακές γραμμές και τις ακραίες συνοικίες της Αθήνας. Ένα από αυτά τα λεωφορεία είχε επιγραφή «Περιμετρική». Από τότε (1970) μέχρι και την τελευταία του ποιητική συλλογή –την τελευταία δημοσιευμένη– αλλά και μέχρι τον, άρτι εκδοθέντα τόμο, με τὰ Θανάσιμα Επαγγέλματα (εκδ. Των Φίλων, 2015), λίγες μέρες πριν το φευγικό του, διετινέτο, πώς όλα αυτά τα χρόνια «Γράφει ένα ποίημα». Κιόλας από την *Περιμετρική*, εμφανίζεται διακριτή η ιδιοσυγκρασία της ποιητικής του φωνής. Από την μια, έχουμε την ενσωμάτωση των στοιχείων του προφορικού λόγου, με τρόπο τέτοιο ώστε να απελευθερώνεται ο εσωτερικός τους ηλεκτρισμός, πέρα από την εργαλειώδη χρήση. Από την άλλη, έχουμε την πρώτη φανέρωση της δικής του εικονοπλασίας. Εδώ ας σταθούμε. Διότι η δεύτερη αυτή ιδιότητα στην ποιητική φωνή του Κοντού, από το πρώτο βιβλίο του μέχρι σήμερα, δίνει το μέτρο της εμμονής του – μ' άλλα λόγια προσφέρει την ετερότητα της ιδιολέκτου του. Αφού δεν πρόκειται για την εικονοπλασία ως μέσον. Εδώ μιλούμε για την εικονοπλασία, που συναιρεί το ποιητικό μέσον με την ποιητική στοχοθεσία – ακόμα μόνο περιγραμματατικά αναδύομενη στην «Περιμετρική».

Η εικονοπλασία στον Κοντό, καθίσταται εξ αρχής ποιητική οπτική γωνία λήψεως. Γίνεται ποιητική στάση. Αφού η συγκρότηση των εικόνων στα όρια της Γλώσσας είναι εντέλει τροφή της ποιητικής συνείδησης, γι' αυτόν. Το ποιητικό υποκείμενο, στην τέχνη του Κοντού, εμφανίζεται με κονιορτοποιημένη ή καταργημένη την συνείδησή του, συνείδηση του μεταπολεμικού νεωτερικού ανθρώπου στην ύστερη καταναλωτική –μετά το '60– περίοδο. Κατάπληκτο θεάται τα τελούμενα και συμπυκνώνει αμυντικά τις αισθήσεις του στην παντεπόπιδα όραση που συνεχώς προσλαμβάνει: θρύμματα νοήματος, αγοραίες αρχές στο κοινωνικό σώμα, κατάλοιπα πολλαπλών βιασμών στην τραγωδία των ιστορικών εξελίξεων. Εν τέλει, το ποιητικό υποκείμενο, βρίσκει την διέξοδο για να υποστασιοποιηθεί: Πιστοποιώντας τον κατακερματισμό, ο οποίος οδηγεί στην καταναλωτική ανοησία, αντιστέκεται με την μετατροπή της ψυχής σε όραση.

Κι είναι αυτή η βαθειά ψυχική ανάγκη για αναπνοή, η οποία μετατρέπει την όραση σε αυθαίρετο (δηλαδή: ελεύθερο) καλειδοσκοπικό μηχανισμό εικονοποιίας μεταμορφωτικών, πλέον, διαστάσεων. «Μας ληστέψανε με το φως του ηλεκτρικού / στις στάσεις των Λεωφορείων. Δεν μας βρήκανε τίποτα. / πάρεξ το εισιτήριο στη χούφτα και μία φωτογραφία / ενός μικρού παιδιού να κατουράει ανέμελα μέσα / σ' έναν κήπο. / Βγάλαμε τη λευκή προκήρυξη από τα μαλλιά μας / και τους την πετάξαμε στα μούτρα. / Μαρμάρωσε η πόλη από τον τρόμο. / Η γη έχασε την ισορροπία της από το βάρος της προκήρυξης. / Αυτοί, σαν να μη συνέβαινε τίποτα, συνέχισαν την έρευνα μέσα στα σωθικά μας. / Ποιός θα τραγουδήσει για τον φαντάρο που συμπλήρωσε / το μισό της σελήνης με το κορμί του; / Ποιός θα πει στα παιδιά μας για τα βερύκοκα / που ωρίμασαν εκείνο τ' απόγεμα του Ιούνη / και δεν προλάβουμε να τα δοκιμάσουμε» (Το ποίημα «Μας ληστέψανε», από την *Περιμετρική*).

Με το ίδιο λεωφορείο, συνεχίζει έκτοτε τις περιμετρικές εγχάρσιες, ή ερημικές ή υποτεινόμενες διαδρομές ο ποιητής Γιάννης Κοντός. Με μάτια εκστατικά ορθάνοιχτα και με τον ψυχικό συναρμό της εικονοποιίας και τα δροσίζει. Η όραση, δηλαδή, δεν τον οδηγεί μόνον στα όσα βλέπει. Αλλά στα όσα κρύβονται βαθύτερα, κάτω από τις προφάνειες και τις βιτρίνες των επιφανομένων. Η όραση και τα θρυμματισμένα υλικά της ζωοποιούνται από την αυτοσυντηρητική μηχανή του ποιητικού υποκειμένου. Ονομάζω αυτήν την μηχανή, τέχνη του οράν: δηλ. αντηχείο και μήτρα της ποιητικής του συνείδησης. Οι εικόνες του Κοντού, ξεδιπλώνονται, ευρηματικά απροσδόκητες τόσο ώστε, όπως σωστά έχει τονισθεί «Ακόμη και στα ποιήματα εκείνα όπου ο συνειρμός των εικόνων του χαλαρώνει στο μεγαλύτερο βαθμό ελευθερίας,

αισθάνεται κανείς έναν έλεγχο που ασκείται από κάποιο αόρατο κέντρο. Ανάλογα με τον βαθμό της ορατότητας αυτού του κέντρου τα ποιήματα του Κοντού θα μπορούσαν να διακριθούν σε θεματικά, σε ποιήματα δηλαδή στα οποία η ποιητική συγκίνηση διοχετεύεται μέσα από τους διαύλους ενός συγκεκριμένου θέματος, και σε ποιήματα διάθεσης η ατμόσφαιρας, που η θερμοκρασία της παράγεται κυρίως από την τριβή εικόνων φαινομενικά ασύνδετων μεταξύ τους. Και στις δυό περιπτώσεις η διατύπωση του Κοντού διακρίνεται συχνά από μια ασυνήθιστη οπτική ενέργεια, η οποία αποτελεί την κύρια αρετή της ποιήσής του. [...] Η εικονογραφία του φτάνει σε τέτοιο βαθμό καθαρότητας, σε μια διαύγεια, σχεδόν ονειρική» (Βαγενάς). Δυό παραδείγματα, από τα δυό διαφορετικά, αλλά ομόρριζα, είδη: «Βρέχει, όπως στις ρωσικές ταινίες. / Ο ουρανός έσπασε. / Ρίχνει στρατηγούς και διαβόλους. / Ακούω τα παγωμένα φώτα / των αυτοκινήτων να κατεβαίνουν. / Οι καπνοί των τραγουδιών τους / δεν συγκινούν αυτόν που εξουσιάζει. / Φέρνει και ανάβει τη νύχτα για να ζεστάνει τα γένια του. / Φοβάται. / Λίγο ακόμη να κρατήσει η βροχή / θα σβήσει ένα πουλί»... (Το ποίημα «Η βροχή και το παρόν» από τα *Απρόοπτα*).

Και το δεύτερο ποίημα από εκείνα όπου ονοματίζονται «ποιήματα διάθεσης, ή ατμόσφαιρας» με την εκρηκτική παραγωγή σπινθήρων από την ώσμωση των εικόνων και την ανυπότακτη ροπή ανασυνθέσεώς τους: «Το μάτι βρήκε μία γωνιά και γέννησε τα αυγά του. Καλοκαίρι γεμάτο σκνίπες – σεισμούς – αποκαλύψεις. Μια παγωμένη λάμπα στο διάδρομο φωτίζει ένα προφίλ και μία φωνή: Είναι κανείς μέσα; Είναι κανείς μέσα; Το προφίλ κολλά στον τοίχο και μένει μ' ανοιχτό το στόμα. Εξώ ο ήλιος βαράει στο κούτελο ένα άγαλμα. Φωνές πίσω από τις νεραντζιές. Κρότοι κεφαλιών στην άσφαλτο. Το περιεχόμενο αναβρύζει στα δημόσια ουρητήρια. Το χρήμα γέμισε τις στέρνες μας. Νερό πουθενά. Το μάτι βρήκε μία γωνιά και γέννησε τ' αυτά του – τις εικόνες του μέλλοντος-» (Από το ποίημα «Σχέδιο για διήγημα» της συλλογής *Φωτοτυπίες*). Αυτή η δεύτερη κατορθωμένη μορφή ποιημάτων του Κοντού, το πανόραμα του οφθαλμού που κονιορτοποιεί τα θρυμματισθέντα, αναδιατάσσει τα υλικά και ορίζει μία περιοχή αλλόκοτης και καθαρτικά λυρικής πολλές φορές πραγματικότητας, θυμίζουν την εξαιρετικά ευθύβολη διατύπωση του Τάκη Σινόπουλου για μία σειρά από τα «σύντομα» ποιήματα του Γιάννη Ρίτσου. «Ποιήματα χωρίς καμιά ιδιαίτερη «σημασία»... Όχι όμως και χωρίς «ενέργεια». Η απελευθέρωση αυτής της ενέργειας, στον Κοντό, όσο περνά ο καιρός γίνεται πιο καρπερή και ανοίγεται προς τις εσώτατες περιοχές της εκφραστικής του αντοχής. Μιας κι αναφέραμε τα δυό ονόματα των άμεσων ποιητικών του προγόνων, οφείλουμε να πούμε ότι ο εικονοποιητικός του οίστρος, από την «Περιμετρική», μέχρι το τέλος ποτίζεται από τα ρείθρα μιας ολόθερης εγγύτητας προς τα ποιητικά επιτεύγματα του ελληνικού μοντερνισμού. Εδώ θα ταίριαζε ο όρος του Valery, η περίφημη *intimité* – δηλαδή ένα αίσθημα απέραντης, σχεδόν υϊκής συνομιλίας και αλληλεγγύης και μαθητείας, για την ακρίβεια ένα ψηλαφητό αίσθημα οικειότητας, για τους ποιητικούς του ανιόντες. Οι άγριες συνδυαστικές επιτεύξεις του Σαχτούρη, ο νοσταλγικός υπερρεαλισμός του Εγγονόπουλου, η ανεμόεσσα υφιπέτεια του Εμπειρικού, εξισορροπούνται με την σίγουρη σκοτεινή λάμψη του Σεφέρη, αλλά ώρες-ώρες και με την λειτουργημένη λεπτομερειακή και λυρικά διάφανη στον διασκελισμό της εικονοποιίας του Παπαδίτσα. Βεβαιότατα πανταχού, όπως άλλωστε σ' όλους τους αληθινούς ποιητές της γενιάς του, το φάσμα του Κώστα Καρυωτάκη. Όμως, όπως συμβαίνει στους ποιητές με κατακτημένο το προσωπικό τους στίγμα, ο Κοντός, εκ του αποτελέσματος, πιστοποιεί την επινόηση των προγόνων του, επαληθεύοντας το Μπορχεσιακό αξίωμα.

Θέλω να πω, ότι παρά το δυσβάσταχτο βάρος των κατακτήσεων της ποιητικής παράδοσης, ο εικονοποιητικός του μηχανισμός είναι τόσο ανυποχώρητα πρωτογενής και γνήσιος, ώστε τα πάντα συντελούν στην οικοδομή της, απολύτως δικής του, γλώσσας. Πρόκειται για μίαν έφρεση «ο κόσμος να γίνει εικόνα», για να θυμηθούμε τον Γιώργο Χειμωνά. Εμφυχώνει, σχεδόν, λόγου χάριν, τα αντικείμενα και τα ανάγει μέσω των αδόκητων συσχετίσεων

τους σε διάκοσμο μιας υπερβατικής βάσης για την αναίρεση του χρόνου. Σκηνοθετεί τον χώρο και δια των εικόνων τον μεταποιεί στην ρεμβώδη και ανάλαφρη (άλλωστε επιβατική) διάσπαση του μετά-χώρου. Μια διάσταση στην οποία τον κύριο λόγο –ενστι-

κτωδώς και εμπειρικά η ποίηση του Κοντού αυτό σαλπίζει– δεν μπορεί να έχει ο θάνατος ως πανδαμάτειρα προοπτική. Η σκηνοθεσία και η ταξινόμηση των εικόνων, στον ποιητή Γιάννη Κοντό, προφανέστατα λαβάνει τον χαρακτήρα μιας κινηματογραφικής ευρεσιτεχνίας. Καταπλήξ, κεχηνώς και τεθαμβωμένος, αναχωνεύει το υλικό, το γειωτικό υλικό της χρονικής παροντικότητας και του εμφυσά την παιδική αταξία της ανάπλασής του σε ποιητικό σύμπαν. Η ύλη της καθημερινότητας, τον κρατά αιχμάλωτο, αλλ' είναι αυτή τελικώς, που θα διύλισθεί και θα διηθηθεί ώστε να γίνει χώρος-χρόνος για το φτερούγισμα της ελευθερίας.

Πολλές φορές, με την ανάγνωση ποιημάτων του Κοντού, μας έρχεται στο νου, όχι πιστεύουμε αστόχαστα, η ενδελέχεια και η μεταμορφωτική δεινότητα κινηματογραφιστών όπως ο Τζίγκα Βέρτωφ, ο βιρτουόζος της ρωσικής πρωτοπορίας, ο Ιοσελιάνι ή ο Ταρκόφσκι. Κατ' αναλογία, θα μπορούσαμε, για τον ποιητή να χρησιμοποιούμε την άποψη του Ταρκόφσκι για την δύναμη της κινηματογραφικής εικόνας, ως καλλιτεχνικού γεγονότος, κατ' αντιδιαστολή με την καταναλωτική, διαφημιστική εικόνα της τηλεόρασης. «Η εικόνα συμβολίζει την πληρέστερη κατά το δυνατόν έκφραση του τυπικού, του χαρακτηριστικού, κι όσο πληρέστερα το εκφράζει, τόσο πιο ατομικό, πιο πρωτότυπο γίνεται αυτό. Η εικόνα είναι κάτι το εξαιρετικό. Από μία άποψη είναι πολύ πιο πλούσια από την ίδια τη ζωή. Ίσως επειδή εκφράζει την ιδέα της απόλυτης αλήθειας. [...] Μ' άλλα λόγια, η εικόνα δεν είναι κάποιο νόημα που το εκφράζει ο σκηνοθέτης, παρά ένας ολόκληρος κόσμος που καθρεπτίζεται μέσα της σαν σε μία σταγόνα νερό. Παράγει εικόνα σμιλεύοντας τον χρόνο». Χρησιμοποιώντας, λοιπόν, τον όρο του Rimbaud, τώρα, την *impromptue*, (τον αυτοσχεδιασμό), διατεινόμαστε ότι η ποίηση του Κοντού πρωτεϊκά εκτυλισσόμενη από τα συμφραζόμενα της γενιάς του, μέχρι την έξοδο προς το ύψος καθολικότερων γλωσσικών και ανθρωπολογικών σιναλών – διατεινόμαστε, λοιπόν, ότι η ποίησή του υπάρχει πυρετικά αυτοσχεδιαζόμενη και αυτοσχεδιαστική, κατατείνουσα προς το αίτημα απαντήσεως, ως προς το τότε τι της ανθρώπινης συνθήκης. Από την «σταθερά» των σημαντικών ποιητών της γενιάς του '70, –μιας γενιάς που είτε το θέλουμε είτε όχι διέθετε και στίγμα και ενότητα στην έκφρασή της– ο Κοντός περνά στην ειconoποιητική μέθοδο της απελπισίας του όντος στον σύγχρονο αστικό χώρο κι ύστερα αγωνίζεται συνεπέστατα να εξεικονίσει στα χωράφια μιας ανήσυχης ρέμβης, το δράμα της ιστορίας μέσω του καθημερινού, την εικονική πραγματικότητα που αντιστρατεύεται την εικόνα, και το κατ' εικόνα του ανθρώπου, αλλά και την συλλογική περιπέτεια, με όρους σίγουρα ιδιωτικούς, με την έννοια της εμπειρίας – πάντως όχι με σημαίνοντα ιδιωτείας. Προϊόντος –θέλω να πω– του χρόνου όλο και περισσότερο η ποίηση του Κοντού παίρνει την αίγλη και το αγλάισμα του ταξιδιού, του κατάπληκτου αθώου που δίχως να χάνει σε τίποτα την απόκριση φρεσκάδα της πρώτης νεότητας, καθίσταται «μελέτη θανάτου» ενός μοναχού που γυρεύει την ανωνυμία, την απαστράπτουσα το κλέος του ανθρώπινου προσώπου. Την ανωνυμία της συλλογικότητας, πάει να πει, στους καιρούς της μαζικής δημοκρατίας. «Με τον καιρό και με τον κόπο» που του χαρίζει το ωραίο ταξίδι. Άλλοτε φωνάζοντας: «Φούντωσε το χορτάρι στο δωμάτιο. / Δεν μπορώ να μετακινηθώ. Ένα λιοντάρι / με περιεργάζεται με τα κίτρινα μάτια του. / Δεν είμαι ο Δανιήλ στο λάκκο των Λεόντων, / ο Γιάννης είμαι και δεν θέλω ούτε λιοντάρια / ούτε ανθρώπους. Το δωμάτιο θέλω να καθαρίσω / και να καθίσω σε μία καρέκλα να ξεκουραστώ», άλλοτε σφραγιαζόμενος από την πολεμοχαρή αμαζόνα Άννα, άλλοτε «βλέποντας» όπως οι αλαφροϊσκιώτοι του Παπαδιαμάντη, τον Διονύσιο Κόμη Σολωμό, να «κατεβαίνει μοναχός, ασημένιος, με άσπρα χειρόκτια».

«Με λένε Γιάννη δεν έχω τίποτα δικό μου», έλεγε ο Καρούζος, αστράφτοντας λαμπερή ακτημοσύνη. Για τους πολλούς ο Γιάννης Κοντός, υπήρξε ο πληθωρικά χαμογελαστός και φιλόξενος Γιάννης του «Κέδρου» και του «Μεταίχιμου» έτοιμος με μία καταπληκτική αφιλοκέρδεια να ακούσει και να υπομείνει, να υπακούσει στον πόνο του καθενός από το συνάφι. Αλλά είναι πάλι ο ποιητής που μας συμβούλεψε να μην υποτασσόμαστε στην «μητρομανία της θεωρίας», που εντέλει πάντοτε είναι σχήμα υπό αίρεσιν μπροστά στο ύδωρ το αλλόμενον της ζωής. Αγαπημένος των εικόνων. Ναι. Άχρι θανάτου, πολεμώντας τον θάνατο με τα χρώματα ενός δικού του, ανεπανάληπτου και μοναδικού καλειδοσκοπίου.

21.1.2016 ΕΝΑ ΧΡΟΝΟ ΜΕΤΑ

I

Στον Κώστα Γ. Παπαγεωργίου

Ποιος νίκησε τον θάνατο με στίχους;
Γι' αυτό, σου στέλνω, προαιώνιους ήχους
κάτι από κλάμα γερακίσου ανέμου
που τον πληγώσαν βέλη του πολέμου

και στην οσφύ τον βρήκε αόρατο δόρυ
μόνος, σαν πολεμούσε για μια Κόρη,
Κόρη ορφανή από της Συρίας τα μέρη
Από του Ευφράτη τα νερά. Το καλοκαίρι

τον μάντευες, γερτός στην πολυθρόνα
με τα παντζούρια σου κλειστά. Και τον χειμώνα
με του απογεύματος το φώς, ως τα μισά.

Κι έλεγες, «γίνεται το σίδερο βαμβάκι»
και πάλι, «σήκω άνεμε φαρμάκι
και πάρε με. Σ' άλλον κοιτώνα αγάπησα».

II

Στον Γιώργο Μαρκόπουλο

Πρόσφυγες από Πειραιά μέχρι την Ειδομένη.
Πρόσφυγες τριγυρνάς στον ύπνο μου κι εσύ.
Νύχτα – κασκόλ, αστραφτερό βελούδο, –λερωμένη
Τύλιγε τον λαϊμό σου. Γύρεφες κρασί

με ρώτησες για εκείνο το παιδί– σε ποιό νησί
το ξέβρασαν τα κύματα και με ταξί
είπες, ότι θα βγείς στην εθνική και στους γονείς
θα δώσεις την «Ωδή σ' ένα παιδάκι». Ότι πονείς,

Πρόσφορο γύρεφες κι ένα μελισσοκέρι
για τις φυχές που ο καιρός θα φέρει
σε φουσκωμένα κύματα πνιγμένες.

«Τα σπίτια σας θα πλημμυρίσουν κι οι χαμένες
φωνές τους, θα πετούν απ' τις οθόνες.
Μα εδώ, είμαστε πολλοί. Δέν θά 'ναι μόνες».

III

Στον Θανάση Θ. Νιάρχο

Πρόσφυγες πεινασμένοι, διφασμένοι
κι η Μάγια κλαίει βουβά, επιμένει
Χαροκαμένη Μάνα και αδελφή
τους δίνει ρούχα σου, «να ζεσταθεί

το κόκκαλό τους, να χαρεί κι ο Γιάννης»
μουρμουριστά θρηνεί κι εσύ το κλάμα πιάνεις
όπως αστέρι γυάλινο ή καρφί
κι όπως πουλάκι που 'χει χάσει επαφή,

και πέφτει από κυκλώνα σε τυφώνα.
Πώς γίναμε ανεμοσκορπίσματα του αιώνα
του πλάνου απατεώνα που μας δέρνει;

Πρόσφυγες σ' έναν κόσμο, όλο να φέρνει,
το μαύρο κύμα να μας παρασέρνει.
Πρόσφυγες πεινασμένοι, διφασμένοι.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΣΜΟΠΟΥΛΟΣ

Η τετραγωνική ρίζα της λύπης

—Θωμάς Ιωάννου—

Η μουν πρωτοετής φοιτητής, όταν έπεσε στα χέρια μου η συλλογή *Ο Αθλητής του Τίποτα*. Κόλλησα στο ποίημα «Η μνήμη των κομπιούτερς», όπου ο ποιητής μιλούσε για την «τετραγωνική ρίζα της λύπης», φρέσκος όπως ήμουν από τη μαθητική άλγεβρα. Όμως, δεν ήταν μόνο η πρόσφατη σχολική εμπειρία που με ερέθισε, αλλά ένα ευφυώς διαρθρωμένο ποίημα που κατέληγε στη «ριζοσπαστική» παραδοχή για την ψυχοσύνθεση ενός εφήβου ότι η λύπη αποτελεί τη ρίζα της δημιουργίας. Ξέραμε ότι η λύπη αποτελεί συχνό σύμπτωμα της ύπαρξης, αλλά δεν είχαμε νιώσει ακόμα πόσο ιδρυτική σχεδόν συνθήκη αποτελεί της ανθρώπινης κατάστασης. Μας έπιασε στα γλυκόπιπρα δόκανά της η φράση αυτή, αναζητώντας το ακριβές μιας διαίρεσης, μεταξύ ονείρων και πραγματικότητας. Χάνοντας στροφές η νεότητα, η πτήση μας περνούσε ξυστά από τα πολυώροφα κτήρια της πρωτεύουσας, «με την καρδιά μας αερόστατο να γελάει στο κενό», όπως θα έλεγε ο «τρελός λαγός».

Ο Γιάννης Κοντός προσπάθησε να διασκεδάσει την γενεσιουργό λύπη, καταφεύγοντας συχνά σε μια ποικιλία χρωμάτων, προσδίδοντας μια έντονη εικαστική διάσταση στη γραφή του. Ενώ άλλοι ποιητές βρίσκονται εγγύτερα στη μουσική και το τραγούδι, ο Κοντός πάντρεψε δημιουργικά την ποίηση με τη ζωγραφική. Ο Σαχτούρης που υπήρξε μια βασική επιρροή του, υποστήριξε, πως η σύγχρονη ποίηση συνομιλεί περισσότερο με τη ζωγραφική, παρά με τη μουσική. Ανακατεύοντας διαρκώς χρώματα, ο Κοντός προσπάθησε να αναδείξει κάθε πτυχή και απόχρωση του ανθρώπινου βίου, αν και προσωπικά θεωρώ πως κυρίαρχα χρώματα, αναδεικνυόταν το κόκκινο και το μαύρο, το πάθος και το πένθος σε αδρές γραμμές. Δεν είναι τυχαίο πως αυτά είναι και τα χρώματα της ρουλέτας. Κάθε ποιητής δεν έχει άλλο δρόμο παρά να παίζει τη ζωή του στη ρουλέτα της ποίησης, ρισκάροντας τα πάντα, υπακούοντας στην πρόκληση του «όλα ή τίποτα».

Ο Κοντός υπήρξε «παίχτης μικρής περιοχής» για να χρησιμοποιήσω έναν ποδοσφαιρικό όρο, κλείνοντας το μάτι στον εξ αίματος φίλο του Γιώργο Μαρκόπουλο. Εξάλλου και ο ίδιος ο ποιητής αναφέρει «Σε άλλο πλάνο, είμαι ποδοσφαιριστής. / Με χιόνι, τρέχω και κλωτσάω / τη σκέψη μου, τη στέλνω στα δύχτυα». Δεν ήταν ο παίχτης που θα οργάνωνε το παιχνίδι της ομάδας ή θα κρατούσε πολύ την μπάλα στα πόδια του, φλυαρώντας σε μια επίδειξη υψηλής τεχνικής. Ούτε θα προσπαθούσε να περάσει μια ομάδα μόνος του. Κινούνταν με μεγάλη άνεση στην περιοχή, έπαιρνε καίριες θέσεις προβλέποντας την εξέλιξη της φάσης και ήξερε να σκοράρει με τη μία. Στις φόρμες του, το ένστικτό του τον έκανε να βρίσκει δίχτυα με μία επαφή με την μπάλα. Ήθελε τόσο-όσο να την ακουμπήσει και να σκοράρει. Το ακαριαίο αυτό της κίνησης συχνά αιφνιδίαζε τον τερματοφύλακα-αναγνώστη.

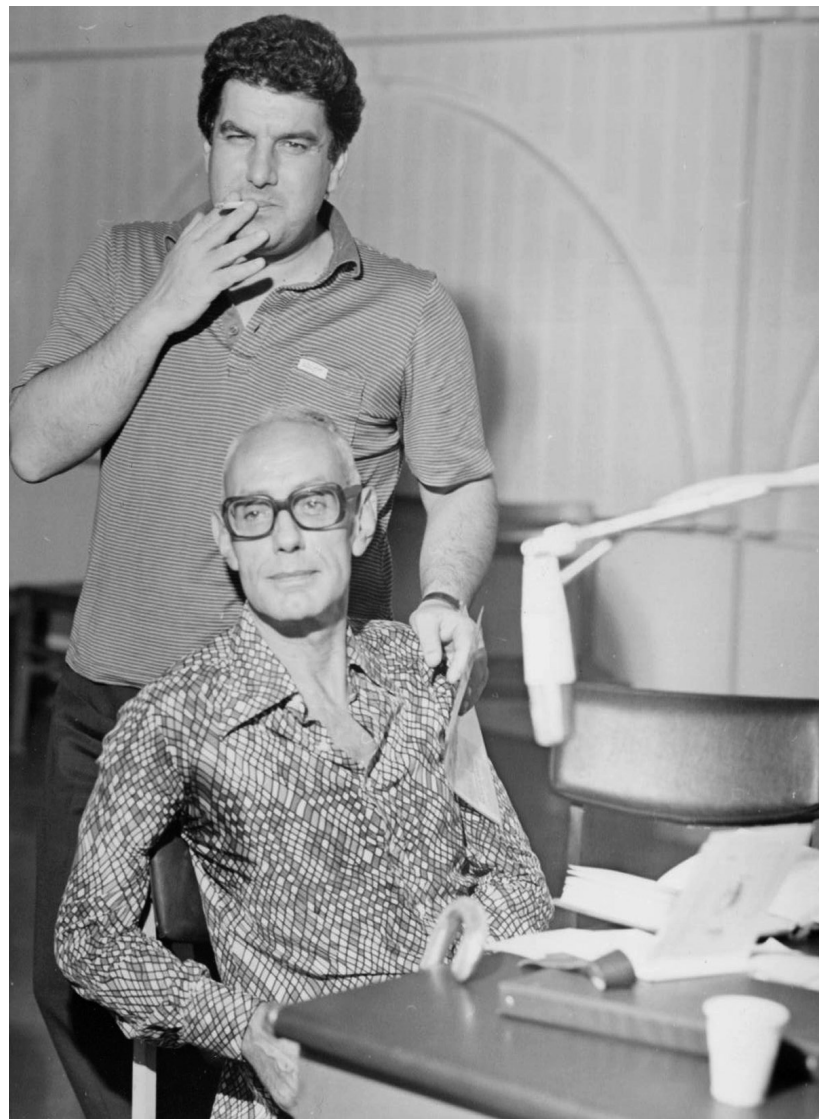
Ήταν ποιητής που απέφευγε τα φαραωνικά κατασκευάσματα που καταρρέουν συχνά με πάταγο, καταπλακώνοντας αναγνώστες και φιλόδοξους αρχιτέκτονες-ποιητές που στην προσπάθειά τους να πείσουν για την μεγαλοφυΐα τους, παραμελούν τα πλέον στοιχειώδη, σκορπίζοντας γυάλινα πολυώροφα ποιητικά οικοδομήματα που ποτέ δεν «έδεσαν» με το «περιβάλλον». Αντιθέτως, στον Κοντό αρκούσε να είναι ένας καλός μάστορας, ένας καλός κάλφας που θα έλεγε και ο Σεφέρης και φρόντιζε ώστε να υπάρχουν έξοδοι κινδύνου σε κάθε ποίημά του, σε περίπτωση πυρκαγιάς ή σεισμού.

Κυρίαρχο ρόλο στην ποίησή του παίζει η σκηνική διάρθρωση του ποιήματος και η ύπαρξη μιας θεατρικής ατμόσφαιρας. Έστηνε ένα σκηνικό κατάφορτο από πολλαπλώς σημασιολογικά φορτισμένα αντικείμενα που συνομιλούσαν σταθερά με τη σιωπή και τις λέξεις. Η επιτυχής καλλιέργεια ενός ιδιώματος μικροκλίμακας, αν και φαινομενικά περιόριζε τον ορίζοντα της γραφής σε διαστάσεις φωταγωγού, εν τούτοις συχνά χάριζε πανοραμικές εικόνες της μεγαλούπολης από ψηλά, σχεδόν με την ακρίβεια ενός παντεπόπτη συγγραφέα. Τα στοιχεία της έκπληξης και της ανατροπής, χάρη σε μία έμφυτη ευρηματικότητα, επέτρεπαν να βλαστήσουν εξαιρετικές στιγμές ανοικείωσης. Αν και θα μπορούσε να θεωρηθεί μια «ποίηση δωματίου», οι συχνές εμφανίσεις μιας

γοητευτικής άγριας πανίδας, καθιστούσε την κατεξοχήν αστικού τοπίου θεματική του ανοιχτή στο απρόβλεπτο της φύσης. Η σταθερά υψηλής θερμοκρασίας γραφή του, διατήρησε μια γοητευτικά υγρή ατμόσφαιρα που δημιουργούσε στίχους-υδρατμούς που προσκολλούνταν στα τζάμια των αισθήσεών μας, όπου εγγράφονταν με το χνώτο της μνήμης ο χρόνος.

Ο Γιάννης Κοντός υπήρξε κεντρική φιγούρα της γενιάς του '70, και αποτέλεσε τον κατεξοχήν συνδετικό κρίκο αυτής με προηγούμενες γενιές, όπως αυτή της Α΄ Μεταπολεμικής, όπως είχε εύστοχα επισημάνει ο στενός φίλος του Βασίλης Στεριάδης. Τη συγκεντρωτική έκδοση ποιημάτων του, την αφιέρωσε στη μνήμη του Τάκη Σινόπουλου, του ανθρώπου που στάθηκε δάσκαλός του. Όμως, και ο ίδιος ο Γιάννης Κοντός στάθηκε δάσκαλος πολλών νεότερων ποιητών καθοδηγώντας τους διακριτικά. Αρκετοί εξ αυτών, κινούνται σε ένα κλίμα που έρχεται από τον Κοντό κι αν «ξύσει» κανείς την επιφάνεια πολλών ποιημάτων, θα διαπιστώσει την σε βάθος παρουσία των τρόπων του Κοντού στο υπέδαφος, ενώ είναι αξιοσημείωτες οι συνάψεις σε επίπεδο ατμόσφαιρας. Εμφανής επίσης είναι και η υιοθέτηση της ποιητικής φόρμας και τεχνικής του, με τις αναγκαίες κάθε φορά προσαρμογές στο πνεύμα των καιρών.

Αν και παρατηρείται το φαινόμενο να τηρούνται αποστάσεις ασφαλείας από τη γενιά του '70, γεννά εύλογες απορίες το γεγονός ότι ακολουθείται η πεπατημένη της γενιάς αυτής, ακόμη και από εκείνους που υποστηρίζουν σε όλους τους τόνους ότι έρχονται από το μέλλον. Είτε μέσω διαλεκτικής σύνθεσης είτε μέσω ρήξεων, η υπέρβαση της ποιητικής κοινής αποτελεί το μέγα ζητούμενο, αλλιώς η όλη «κριτική» για τη γενιά του '70 θα παραμείνει απλό παιχνίδι εντυπώσεων σε επίπεδο ψιθύρων, εξυπηρετώντας τακτικισμούς που καμιά σχέση δεν έχουν με το στρα-

1983. Με τον Σταύρο Βαβούρη.

τηγικό βάθος της λογοτεχνίας. Απομένει για λόγους ποιητικής δικαιοσύνης και αυτοσυνειδησίας, να καταδειχθεί η διαρκής παρουσία του ποιητικού στίγματος του Γιάννη Κοντού στον ποιητικό μας χώρο, καθώς όσο κι αν η μαθητεία στη γραφή του δηλώνεται ανοιχτά, παραμένει υπογείως δραστική και γόνιμη όταν αφομοιώνεται δημιουργικά.

Αν μπορούσαμε να χωρίσουμε τους ποιητές χοντρικά σε δύο κατηγορίες, με κάποια δόση αυθαιρεσίας ενδεχομένως, σε ποιητές ενστίκτου και ποιητές στοχαστές, ο Κοντός αναντίρρητα ανήκει στην πρώτη, χωρίς φυσικά να παραγνωρίζουμε τις αλληλεπικαλύψεις και τη συνύπαρξη των δύο αυτών τάσεων σε πολλούς ποιητές. Όμως, η πλάστιγγα σε καθέναν, γέρνει αποφασιστικά είτε από εδώ είτε από εκεί. Οι μεν ποιητές ενστίκτου, συχνά βλέπουν την ποίηση ως παρηγοριά ή λύτρωση, ή ακόμα σαν όχημα μιας ανατροπής. Εμπιστεύονται την παντοδυναμία της ποίησης και του ονείρου. Οι ποιητές ενστίκτου ασκούν μεγάλη γοητεία σε νεοφώτιστους ποιητές, καθώς συχνά αποτελούν το έναυσμα ώστε να εισέλθουν στον κόσμο της ποίησης. Με άλλα λόγια, τους μολύνουν με τον νευροτρόπο ιό της ποίησης, προσφέροντάς τους το πρώτο τσιγάρο που αρκεί για να τους «βάλει στο κόλπο». Οι δε ποιητές στοχαστές από την άλλη, καθιστούν χρόνιο τον εθισμό στη νικητή της ποίησης, διατηρώντας σε υψηλά επίπεδα το μικρόβιό της στο αίμα, υποβάλλοντας σε ενδελεχείς εξετάσεις και ελέγχους το ποιητικό σώμα, ώστε κάθε φορά που θα εξασθενεί η δράση του «βλαπτικού μικροοργανισμού» να εισάγεται νέο εθιστικότερο χαρμάνι. Αναπτύσσοντας μια συνειδητή κριτική στάση απέναντι στο ποιητικό φαινόμενο, κάτι που αντικατοπτρίζεται σε συχνά διεισδυτικά δοκιμιακά κείμενα, θωρακίζουν τον ποιητικό λόγο από τον εκφυλισμό του, μέσω μιας συνεχούς αναθεώρησης των κριτηρίων προς το αυστηρότερο, διευρύνοντας και εμβραθύνοντας το νοηματικό υπέδαφος της γραφής, πατώντας τόσο στον πρωτογενή ποιητικό όσο και στο δοκιμιακό λόγο. Αν οι ποιητές ενστίκτου, αποτελούν την αναγκαία πρώτη μαγευτική επαφή με τον κόσμο της ποίησης, οι ποιητές-στοχαστές συνιστούν την ικανή συνθήκη ώστε η ποίηση να μην αποτελέσει διάττοντα αστέρα στον ουρανό των χρόνων μας, αλλά να εδραιωθεί ως αναπόσπαστο κομμάτι της συνειδησιακής μας οντότητας, θέτοντας συνεχώς υπό αίρεση την ίδια την αξία της. Αν και ο καθένας από εμάς έχει τις προτιμήσεις του, δεν μπορεί κανείς να αρνηθεί την αναγκαϊότητα συνύπαρξης και αλληλεπίδρασης αυτών των δύο κυρίαρχων τάσεων προς όφελος του ίδιου του ποιητικού λόγου.

Κλείνοντας, δε θα μπορούσα να μην επανέλθω στο ποίημα που προανέφερα «Η μνήμη των κομπιούτερς», που πίσω από τον τρυφερά «τεχνοφοβικό» πυρήνα του, κρύβεται μια βαθιά πεποί-

θηση του ποιητή πως η τεχνοκρατική αντίληψη ζωής δεν μπορεί να αποδώσει, το εν πολλοίς αμετουσίωτο στην τεχνολογική γλώσσα, ανθρώπινο νόημα. Οι φόβοι μιας υποκατάστασης της πραγματικής ζωής από ένα ψηφιακό ισοδύναμο, παραμένουν εξακολουθητικά επίκαιροι, καθώς ζούμε εποχές έντονης κοινωνικής δικτύωσης, αλλά και μιας απόστασης που όσο κι αν προχωρά η τεχνολογία, δεν μπορεί να καλυφθεί με προσομοίωση αισθήσεων. Αν και δεν μπορούμε να αντιμετωπίσουμε φοβικά την εποχή μας, καθώς κάθε εξέλιξη είναι καλό να ιδωθεί ως ευκαιρία, δε βλέπουμε να θυμόμαστε τις ανησυχίες ανθρώπων που δεν διέθεταν αυτή την εξοικείωση με το τεχνολογικό αύριο, ως ευαίσθητους δείκτες διατήρησης μιας εύθραυστης μνήμης. Εξάλλου, «τα μικρά, τα μισοσβησμένα» δεν μπορούν να αποτελούν «κενό στις καταγραφές με τα αθροίσματα», αλλά το ακριβές υπόλοιπο μιας συνεχούς αφαίρεσης και κάθαρσης που επιχειρεί η πράξη της ποίησης. Ποιητής του εξ επαφής λόγου, ο Γιάννης Κοντός, κατέγραψε πιστά τις διακυμάνσεις της κυματομορφής της ανθρώπινης ύλης, από τις κορυφώσεις της μέχρι την ισοηλεκτρική γραμμή του τέλους.

Η ΜΝΗΜΗ ΤΩΝ ΚΟΜΠΙΟΥΤΕΡΣ

Το χαδάκι στο λαιμό σου
δεν το πιάνει το πεδίο ενεργείας
του κομπιούτερ. Δεν μπαίνει στο
πρόγραμμά του. Αρνείται αυτές
τις λεπτομέρειες. Ούτε τις κάλτσες σου
πιάνει, γιατί τις έχεις στο χέρι
και ακουμπάει στον ώμο μου.
Τα φιλιά σου τα μεταγράφει
ως θερμότητα. Δεν βλέπει τον
αποχαιρετισμό, το φως που κάνει
ρίγες στη φούστα σου. Ούτε το μολύβι
που γράφει τις παραγγελίες
για τον μπακάλη. Κάνει ένα μονότονο
θόρυβο, σαν ανεμιστήρας, και βγάζει
ταινίες με στοιχεία για πολύ σοβαρά πράγματα.
Την τετραγωνική ρίζα της λύπης
δεν θα τη βρει ποτέ. Ούτε
το ενδιαφέρει. Θα ανακαλύψει
πολλά και διάφορα, αλλά
τα μικρά, τα μισοσβησμένα,
θα τα έχει σε κενό στις καταγραφές
με τα αθροίσματά του.

Για τον Γιάννη μου τον Κοντό

—Γιώργος Βέης—

Από την πρώτη του συλλογή, με τίτλο *Περιμετρική*, που εκδόθηκε το 1970, ως τα τελευταία του γραπτά, ο Γιάννης Κοντός, ένας από τους αντιπροσωπευτικότερους δημιουργούς της πολυφωνικής γενιάς του '70, γράφει διαρκώς κατ' ουσίαν ένα και το αυτό ποίημα. Το βασανιστικό ποίημα της, ει δυνατόν, ανέκκλητης απεξάρτησής μας από τη φθορά. Αναφέρομαι σε έναν κήρυκα απελευθέρωσης από τα θλιβερά δεσμά της λεγομένης εξ αντικειμένου πραγματικότητας, ο οποίος βλέπει συνεχώς μπροστά του ανοιχτή την πύλη στο Εξάισιο. Δεν θα μπορέσει ποτέ να περάσει μέσα, διότι απλούστατα είναι φυτεμένος στην αναγκαία διαδρομή της κάθε εργασιακής μέρας, η οποία συνδέει την οδό Βυζαντίου, όπου είναι η κατοικία του στον οικισμό Παπάγου, ως τον μαγικόκοσμο-μικρόκοσμο του κέντρου της απωθητικής, άναρχης, αλλά και ελκυστικής τροφού Αθήνας. Το όνειρο όμως ενός πεδίου πραγμάτωσης των ιδανικών του αυθεντικού ανθρώπου δεν καταλύεται ποτέ. Στο τέλος μάλιστα καθίσταται η υπέρτατη αλήθεια της ίδιας της ύπαρξης. Η τελευταία μπορεί να σφαδάζει και να διαμελίζεται από τη σύγκρουσή της με το πανίσχυρο, παράλογο στοιχείο της ζωής, με τις αντιξοότητες των περιπλοκών του βίου, αλλά επιβιώνει ως το τέλος. Όρθια στα πόδια της, συνιστά ένα αμάχητο τεκμήριο αντοχής συγκινησιακών υλικών. Το

ποίημα καθίσταται έτσι η σωσίβια λέμβος, η σωτήρια έξοδος κινδύνου, το κερδισμένο εντέλει στοίχημα εκείνου του αισθητικού ατόμου, το οποίο αντέταξε με τόλμη και παρηρησία, απέναντι ακριβώς από το απειλητικό χάος του σήμερα, και μάλιστα σε απόσταση αναπνοής, τις καταστατικές αξίες του είναι. Ο ποιητής αυτός συνιστά όριο καλλιτεχνικής συνέπειας.

Βεβαίως το έργο του, σε ανοδική πάντα πορεία, γνώρισε ποικίλες φάσεις λεκτικών αναπροσαρμογών, θεαματικών υφολογικών βελτιώσεων και θεματικών συνεκδοχών. Το τελικό αποτύπωμα είναι το ευδιάκριτο αποτύπωμα του εαυτού ενός ευαίσθητου, οξυδερκούς και στοχαστικού ταυτοχρόνως κληρωτού της μεταπολεμικής εποχής, αλλά και ο καθρέφτης του κόσμου (του), ο οποίος τον περιβάλλει εκ γενετής, ενίοτε δε, στα πρώτα μετεφηβικά του χρόνια, με ιδιαίτερη αναληψία. Δεν διακατέχεται από ψευδαισθήσεις, φρούδες ελπίδες και ουτοπικές εμμονές. Ούτε υπερβάλλει, όσον αφορά τις αξιωματικές δυνατότητες της δημιουργικής γραφής. Του αρκεί το σύμπαν της στιγμής για να εξοικειωθεί με τα μείζονα, τα διαχρονικά αινίγματα του είναι. Ακόμη κι αν δεν φέρει την υπογραφή του το ποίημα του Γιάννη Κοντού, προδίδει με την πρώτη κιόλας ανάγνωση τον εμπειρότατο τεχνίτη του. Από τα όσα έχουν κατατεθεί κατά καιρούς για το

ατομικό ιδίωμά του και ειδικότερα για τη συγκεκριμένη σημασιοσυντακτική πολιτική του, απομονώνω για τις ανάγκες της εποπτικής στιγμής, τις εξής εύστοχες παρατηρήσεις του ποιητή και κριτικού Κώστα Γ. Παπαγεωργίου, όπως δημοσιεύθηκαν παλαιότερα στην εφημερίδα «Η Καθημερινή»: «Αποτέλεσμα αυτών των τεχνικών είναι, λ.χ., η περίοπτη θέση που κατέχει, στα ποιήματά του, ο πλαθόμενος, όπως το απαιτούν οι ανάγκες της κάθε περιστασης, μύθος, ο άκρατος, συχνά απαστράπτων συνειρμός, η συ-

χνότατα παρατηρούμενη ανατροπή των χρονικών διαστάσεων και της χρονικότητας των πραγμάτων, η σχεδόν ταχυδακτυλουργική, εντελώς απροσδόκητη ανατροπή, δημιουργία, αποκατάσταση κ.λπ. καταστάσεων, περιστατικών, γεγονότων, με την πρόθεση να δημιουργηθεί λύση στο ξαφνικά προκύπτον αδιέξοδο». (Βλ. επίσης του ίδιου «Δωρεάν ξενάγηση στο σκοτάδι» στον τόμο *Τα άδεια γήπεδα – Ποιητικές κριτικές δοκιμές*, Εκδόσεις Σοκόλη, 1994, σελ. 219).

Ο Γιάννης Κοντός και το χαμένο κέντρο

—Χάρης Ψαρράς—

Όταν φεύγουν οι ποιητές, τους παίρνει μαζί του ο χρόνος. Τους αποσπά από τον κύκλο των συγκαιρινών ομοτήτων. Τους φέρνει πιο κοντά στους προγόνους της φωνής τους. Μέχρι χθες τα ποιήματά τους μοιάζανε σημεία του σήμερα, ίχνη του πρόσφατου παρελθόντος. Τώρα τα διαβάζουμε πίσω από το τζάμι του καιρού.

Για ορισμένους ποιητές αυτή η αναπόφευκτη μετάθεση στα πίσω έδρανα του χρόνου δεν είναι ευνοϊκή. Η λάμψη που είχαν τα ποιήματα, ιδωμένα σαν κομμάτια ενός έργου εν προόδω, αρχίζει να θαμπώνει. Τα βλέπουμε πια σαν μέλη σώματος ολοκληρωμένου, που διεκδικεί μια θέση στη μνήμη, πλάι σε κείμενα δικαιωμένα από καιρό. Με άλλους ποιητές συμβαίνει το αντίθετο. Όταν κλείνει ο κύκλος της ζωής κι αυτοί περνούν στον κύκλο της μνήμης, τα ποιήματά τους γίνονται ένας ακόμη κρίκος μιας αλυσίδας που έρχεται από παλιά. Αυτήν την καλή τύχη θα έχει η ποίηση του Γιάννη Κοντού.

Όσο περνούν τα χρόνια που μας χωρίζουν από την έκδοση του συγκεντρωτικού τόμου των ποιημάτων του (*Τα ποιήματα (1970-2010)*, Τόπος, 2013) τόσο πιο ισχυρή θα γίνεται η εντύπωση πως η ποίησή του δεν είναι μονάχα η ευρηματική αποκρυστάλλωση μοτίβων διαδεδομένων στην ελληνική ποίηση που γραφόταν μέσα στη δικτατορία των συνταγματαρχών και την πρώτη δεκαετία της Μεταπολίτευσης, αλλά κι ένα κεφάλαιο στην ζωντανή ιστορία του ελληνικού μοντερνισμού.

Ο Κοντός, σε αντίθεση με ορισμένους άλλους από τους καλύτερους συγκαιρινούς του ποιητές, δεν δοκίμασε να μπολιάσει τη νεωτερική γραφή του με καρπούς της παραδοσιακής ποίησης ή της μεταιχμιακής αισθητικής του Μεσοπολέμου ή να συνομιλήσει απευθείας με ξένους ποιητές. Μας έδωσε όμως έργο που έχει ρίζες στον χρόνο και ξανοίγεται πέρα από τον ορίζοντα της ελληνικής ποίησης. Κι αυτό γιατί τα ποιήματά του είναι θρεμένα από την πολυποίκιλη ντόπια μοντερνιστική παράδοση και διαμέσου αυτής χωνεύουν τον απόηχο ξένων ποιητών της πρωτοπορίας του εικοστού αιώνα.

Ο Κοντός συναιρεί και, συνάμα, επεκτείνει εκφραστικές κατακτήσεις Ελλήνων μοντερνιστών όχι μόνο της μεταπολεμικής γενιάς, αλλά και της γενιάς του '30 – από ένα σημείο και πέρα, κυρίως αυτής. Κι ενώ η θερμοκρασία των ποιημάτων του καταγράφει τον αμφισβητησιακό αέρα των αντικομμφορμιστών του '60 και του '70, η ποιητική του εμπεδώνει τα διδάγματα των μετρημένων μοντερνιστών και υψώνει ανάχωμα στις καταχρήσεις του νεωτερικού ιδιώματος που ήταν τότε δημοφιλείς ακόμη και σε ηλικιακά μεγαλύτερους ομοτέχνους του.

Το επί τεσσαρακονταετία εν προόδω έργο του Κοντού, ιδωμένο ως ενιαίο σώμα, μοιάζει με μικρογραφία του ελληνικού μοντερνισμού ή, μάλλον, του ελληνικού μοντερνιστικού κανόνα. Αρκεί να αναλογιστεί κανείς πως ο Κοντός δεξιώνεται στην ποίησή του εκείνους τους μεταπολεμικούς που καλλιέργησαν αισθητικά αιτήματα δικαιωμένα ήδη από τη γενιά του '30, τον Σαχτούρη, δηλαδή, και τον Σινόπουλο (και σ' έναν βαθμό τον καβαφικότερο –ας τον πούμε έτσι– Αναγνωστάκη) κι ότι από την πλειάδα του '30, στέκεται, όσο περνά ο καιρός, σ' εκείνους που χαλιναγώγησαν τον ριζοσπαστισμό του μοντερνισμού με το αίτημα για την ανανέωση της παράδοσης, στον Ρίτσο, στον Ελύτη, στον συνετό από τις πρώτες ελευθερόστιχες δοκιμές του Σεφέρη.

Ενώ το αποτύπωμα της μαθητείας του Κοντού στον Σαχτούρη και στον Σινόπουλο είναι φανερό ήδη στα πρώτα του βήματα

Γιάννης Κοντός, Γιώργος Μαρκόπουλος, Βαγγέλης Χατζηβασιλείου.

κι έχει, ίσως γι' αυτόν τον λόγο, επισημανθεί αρκετές φορές από την κριτική, η θητεία του πλάι στους ποιητές του '30 είναι λιγότερο διακριτή κι έχει τύχει μικρότερης προσοχής. Είναι αλήθεια πως οι δεσμοί ανάμεσα στην ποίηση του Κοντού και σ' εκείνη των πρώτων Ελλήνων μοντερνιστών ισχυροποιούνται όσο η ποίησή του ωριμάζει. Γίνονται στενότεροι στο δεύτερο μισό της πορείας του, στη σοδειά που ξεκινά το 1992 με τη συλλογή *Στο γύρισμα της μέρας* και τραβάει τον δρόμο της ως το 2010, που έρχονται στο φως τα εμπύρετα ολιγόστιχα ποιήματα της *Στάθμης του σώματος*.

Σ' αυτό το διάστημα ο Κοντός λειαίνει την ήδη από την εποχή της *Περιμετρικής* (1970) σπινθηροβόλα εικονοποιία του, προσδίδοντάς της μια καταπραυντική μαγεία που δίνει στον αναγνώστη πιο φυσική πρόσβαση στη μεταφορική της διάσταση. Εδώ βρίσκουμε τη διοχετευμένη σε αινιγματικές εικόνες αυτοψία της τριμμένης στον καιρό αλλά θαυματουργής καθημερινότητας, όπως την ξέρουμε από τις *Μαρτυρίες* του Ρίτσου. Βρίσκουμε χνάρια από την ανάρση ικμάδα του *Μικρού ναυτίλου* και την ήπια μελαγχολία του *Ημερολογίου ενός αθέατου Απριλίου* του Ελύτη, ίσχιους από την αμφίθυμη και κρυπτική στα συμφραζόμενά της ονειροπόληση του Σεφέρη στο *Hampstead*, στον *Νιζίνσκι*, στον *Μαθίο Πασκάλη ανάμεσα στα τριαντάφυλλα*.

Ο Κοντός, ταγμένος σε μια ποίηση δωματίου (μια ποίηση που, ειρήσθω εν παρόδω, αποτύπωσε τη δυσφορία μπροστά στη μηχανιστική λογική του τελευταίου τετάρτου του περασμένου αιώνα και τις μοναχικές οδούς διαφυγής από τη γλυφή ευμάρεια πειστικότερα απ' όσο τις εξέφρασαν σίχλοι γραμμένοι σαν συνθήματα) δεν αναμετρήθηκε με το εύρος του αισθητικού οράματος της γενιάς του '30. Φρόντισε όμως –δαισθητικά στα πρώτα του βήματα, αλλά με προοδευτικά εντεινόμενη αποφασιστικότητα στις δυο τελευταίες δεκαετίες της διαδρομής του– να εμβαθύνει σε ορισμένα από τα γνωρίσματα του πρώτου κύματος του μοντερνισμού που διατηρούν την αναζωογονητική για τον ποιητικό λόγο γοητεία τους ανθεκτική ως σήμερα, κοντά εκατό χρόνια

ύστερα από το πρώτο τους φανέρωμα, σε μια εποχή που έχει από καιρό αφήσει πίσω της άλλες όψεις του μοντερνισμού – αυτές που θα μπορούσε κανείς να ονομάσει μεσιανικές.

Η εύκρατη νεωτερική αισθητική του Κοντού εντοπίζεται, κυρίως, στη δομή, στον ρυθμό και στις εικόνες των ποιημάτων του. Η εμπέδωση της αλληλουχίας των στίχων σε ποιήματα που αρθρώνονται ως εκ του σύνεγγυς ψυχογραφικές προσωπογραφίες (βλέπε, λόγου χάρη, «Ένας άνθρωπος έχασε την αφή του», Στο γύρισμα της μέρας· «Η μακιγιέζ», Ο αθλητής του τίποτα· «Ο κεραμέας», Η υποτείνουσα της σελήνης· «Οι βυζαντινοί υμνογράφοι», Ηλεκτρισμένη πόλη) είναι ενδεικτική της εκλεπτυσμένης ανακαινιστικής δύναμής του. Η αλληλουχία αυτή δεν υπαγορεύεται από τη λογική. Υπακούει όμως σε μια διαισθητική αντίληψη της ενότητας του ανθρώπινου προσώπου και, έτσι, αντιστέκεται στους ανεργάτιστους κι εν τέλει συναισθηματικά ανενεργούς αυτοματισμούς που δεν σπανίζουν σε αρκετούς σύγχρονους του, αλλά και παλαιότερους ποιητές μοντερνιστικής κοπής.

Ο ελεύθερος στίχος του είναι εύτακτος. Αρχίζει και τελειώνει όχι εκεί που θέλει η ροή του καθημερινού λόγου, αλλά εκεί που απαιτεί η μεθοδικά παραλλαγμένη αντανάκλαση του καθημερινού λόγου στα ποιήματα. Πρόκειται για ποιήματα που σπανίως ξεπερνούν τη μια σελίδα. Είναι γραμμένα τις περισσότερες φορές χωρίς στροφές, προορισμένα για να διαβαστούν με μια ανάσα και καμωμένα απο διαδοχικές εικόνες. Κι επειδή η κατάληξη του στίχου άλλοτε συμπίπτει με την ολοκλήρωση της εικόνας και άλλοτε όχι, τα ποιήματα έχουν, υπό μία έννοια, διπλό ρυθμό: τον ρυθμό του στίχου από τη μια, και τον ρυθμό της μετασχηματιζόμενης εικόνας από την άλλη. Οι δυο ρυθμοί διαπλέκονται και συντάσσουν μια λοξή αρμονία, μια ενιαία κλίμακα με συναρπαστικά απρόσμενες παύσεις.

Η πιο χαρακτηριστική πτυχή της ανανεωτικής τέχνης του Κοντού είναι η επένδυσή του στην πρωτογενή ποιητική λειτουργία της εικόνας. Οι εικόνες του έχουν επαινεθεί επανειλημμένως από την κριτική για την ευρηματικότητα και τη διαύγειά τους. Ο ανατρεπτικός αέρας της ποίησής του θεωρείται και είναι, σε μεγάλο βαθμό, υπόθεση της παράταξης εικόνων απρόσμενων, αλλά όχι ασύνδετων. Τα στιγμιότυπα που συλλαμβάνει η οπτική φαντασία του δεν είναι αυτόνομες μονάδες. Είναι κομμάτια ενός σπασμένου ψηφιδωτού. Φτάνουν στα μάτια μας ως θραύσματα και φωτίζουν χάρη στη γοητευτική αποσπασματικότητά τους όχι τις παραστάσεις, αλλά την ατμόσφαιρα ενός αθέατου ζωγραφικού πίνακα. Την έλξη που ασκούν οι εικόνες του Κοντού τη χρωστούν στη δύναμή τους να μας υποβάλλουν τη βεβαιότητα ότι ο ζωγραφικός πίνακας από τον οποίο μαντεύουμε πως εκπορεύονται δεν είναι μεν ορατός, αλλά υπάρχει.

Η καλλιέργεια της ακαριαίας πειθούς της εικόνας ήταν και είναι μαζί με την προφορικότητα και τις ρυθμικές της εκδιπλώσεις τα κύρια γνωρίσματα της μοντέρνας ποίησης σε όλες τις εκδοχές της, από το ξεκίνημά της ως σήμερα. Ύλικά από αυτήν την παρακαταθήκη της νεωτερικής εικονοποιίας θέλησε και πέτυχε να δαμάσει στα ποιήματά του ο Κοντός. Και διάλεξε για την κατεργασία αυτών των υλικών αφηγηματικά και ρυθμικά εργαλεία εύρηστα κι απλά, εργαλεία ικανά να απομακρύνουν την ποίηση από τον αισθητό κόσμο, μονάχα τόσο όσο χρειάζεται για να τον καθρεφτίσουν με καθαρότητα εντός της. Πήρε το νήμα από τον Σαχτούρη, βγήκε στα μονοπάτια της γενιάς του '30 και μας παρέδωσε ποιήματα που εμπνέουν την εμπιστοσύνη μας σ' ένα χαμένο κέντρο. Ένα κέντρο που ο Κοντός δοκίμασε να αγγίξει υπακούοντας στη φυσική του κλίση να καταγράφει σκέψεις και αισθήματα όχι με λέξεις, αλλά με γλωσσικές αποδόσεις εικόνων.

Μνήμη Γιάννη Κοντού

—Μαριγώ Αλεξοπούλου—

στον Κώστα Γ. Παπαγεωργίου
που αθόρυβα με παρακινεί

ΟΝΕΙΡΟ
5 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 2015

ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΟΝ ΚΕΔΡΟ

Ήταν η εποχή, εκεί κοντά στα φοιτητικά μου χρόνια, που δίναμε ραντεβού στο γραφείο σου, στο Κέδρo. Καθυστερούσα πάντα και μου φώναζες πως έτσι κάνουν οι γυναίκες. Στεκόμουν και χάζευα τις φωτογραφίες που είχες στο πλάι σου καθώς και τα αποκόμματα απ' τα περιοδικά: ένα δικό σου μοντάζ με το πάνθεον των Αγίων σου. Μόλις σε κοίταζα ήσουν σίγουρος ότι σε είχα ματιάσει. Άνοιγες κι έκλεινες το συρτάρι δεξιά σου με τα χειρόγραφα εν δυνάμει συγγραφέων που έπρεπε να διαβάσεις και να επιλέξεις. Πέφτανε οι κουβέντες τα γέλια κι ενδιάμεσα σου τηλεφωνούσαν και μέσα σ' όλα αυτά απλωμένα χαρτάκια με σημειωμένες εκκρεμότητες μαζί με ονόματα φίλων που έπρεπε να τηλεφωνήσεις.

8 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2008

Ο Γιάννης Κοντός, ο Κοντούλης μου να επιμένει να γίνει η εκδήλωση για το βιβλίο μου *Τ'αστέρια πάνε στη σειρά*. Τα επεισόδια είχαν φτάσει στα άκρα. Με τη σκέψη ότι θα λειτουργεί το μετρό, με τη σκέψη ότι η ποίηση είναι πράξη αντίστασης σκεφτήκαμε να γίνουν όλα όπως είχαμε προγραμματίσει. Αυτή τη φορά τ'αστέρια δεν πήγαν στη σειρά. Είχε άδικα δολοφονηθεί ο Αλέξης Γρηγορόπουλος· οργή για τα παιδιά, τους γονείς, τους αμέριμνους πολίτες. Διαμαρτυρίες και πορείες στις 6 το απόγευμα. Στο μεταξύ οι ποιητές άρχισαν να καταφθάνουν πετώντας! Στη γκαλερί «Astra» εκεί όπου τελικά η Χιονάτη βρέθηκε με τους επτά νάνους. Έτσι πήρα το χρίσμα και εκείνη την ημέρα που καιγόταν το σύμπαν βαπτίσθηκα συγγραφέας.

Θα με τηλεφωνούσες σίγουρα τέτοιες μέρες για να δεις αν έφυγε για την Αμερική ο Ανδρέας. Ένα κομμάτι άρτο θα σου κρατούσα από τη λειτουργία. Με κλειστά πατζούρια, σκοτεινά, ακουγόταν η φωνή σου στο τηλέφωνο. Όχι πια απ' το Μεταξοχώρι. Αντί γι' αυτό σε ονειρεύτηκα. Ίσως πρώτη φορά από τότε που έφυγες για τα καλά.

Η ΛΟΓΙΚΗ ΤΩΝ ΑΣΤΕΡΙΩΝ

Στην Ακαδημία Αθηνών βραβεύεται ο Κοντούλης στις 29/12/2009.

ΤΟ ΣΠΙΤΙ

Σύρτης. Να τον τραβήξουμε λέει προς τα έξω. Λίγη αντίσταση. Νούμερο 41. Το πατρικό, η κούνια, μονοπάτι. Μια φωνή απ' τις σκάλες: «Άντε βρε Μαριγώ». Στο πλατύσκαλο ο Γιάννης. Βυζαντίου 41. Με το λίγο αεράκι απ' τα παράθυρα το καλοκαίρι. Με τους καφέ σκούφους το χειμώνα. Και με πολλά ποιήματα να σκεπάζουν την αγάπη. Ο κήπος με την μανόλια όπως στο Λόρκα.

ΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΑΓΙΑ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΟΤΗΤΑ

Έγραφες πάντα πρωί. Τώρα τελευταία σηκώνοσουν πολύ πρωί. Είχες απλώσει τη φόρμα σου και είχες αρχίσει να διεισδύεις όλο και πιο πολύ στη λεπτομέρεια και στα εσωτερικά τοπία. Ακατάπαυστα τελείωνες τα βιβλία που είχες αφήσει στη μέση – σαν

τους μηχανικούς με τα τέσσερα συνεργεία εν εξελίξει. «Μαριγώ, κοίταξε τι θα κάνεις με τη δουλειά», μου φώναζες κάθε φορά στο τηλέφωνο. Τώρα που με προσλάβανε να μην ξεχάσω να σου τηλεφωνήσω. Θα χαρείς. Ξύπνησα από όνειρο. 5 Αυγούστου σε συνεδρίαση της Σχολής Μωραΐτη σε ονειρεύτηκα ανάμεσα στους συναδέλφους. Το πρόσωπό σου καθαρό, νεανικό, ξεκούραστο.

ΠΑΙΔΙΚΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ

Στα μάτια των παιδιών τα παιχνίδια είναι ολόκληρος κόσμος. Αφορμή για κουβέντα. Στα μάτια σου παραμένουν οι ίδιες παραμυθένιες προεκτάσεις. Στο γραφείο, στην πολυθρόνα σου. Παντού. Ράγες, βαγόνια ενός τρένου, μαριονέτες και καραμούζες. Σε κάθε σημείο, σε κάθε σιωπή ένα παιχνίδι έτοιμο να το κουρδίσεις. Και η αφήγηση ξεκινά ή μένει μισοτελειωμένη για ν' αρχίσει ένας μεσημεριανός ύπνος. Στην κρεβατοκάμαρά σου που δεν υπάρχουν ούτε βιβλία ούτε παιχνίδια. Μόνο τα όνειρά σου.

ΤΑΒΕΡΝΑ – ΑΘΗΝΑ

Η σύναξη στην ταβέρνα ήταν ιερή για εσένα. Μόλις οι στίχοι, οι αράδες ενός συγγραφέα, έμπειρου ή νέου, σε άγγιζαν μοιραζόσουν μαζί του το φωμί και το αλάτι. Η Αθήνα ήταν η πόλη που δεν εγκατέλειπες ποτέ και μ' όλες τις εναλλαγές της. Εκεί ψηλά στη Γενναδείου έκρυβες τα μυστικά της ποίησης και της ζωής. Τότε ακόμα είχα βγάλει το πρώτο μου βιβλίο το *Πιο γρήγορα απ' το φως*, τα πρώτα ποιήματα που πήγαινα κι έφερνα μέχρι την απόφαση της έκδοσης. Φυσικά είχες μεσολαβήσει για την έκδοση. Φυσικά εσύ μου χάρισες τον ουρανό του Λειβαδίτη, του Ρίτσου και άλλων της κεντρικής οικογένειας. Ανάμεσά τους πολλά πρόσωπα μας συνέδεαν, ο Ματθαίος Μουντές, ο ξενιτεμένος μου αδερφός Ανδρέας, η μητέρα μου και η αδερφή μου που ποτέ δεν ξεχνούσες να της στείλεις χαιρετίσματα.

ΦΙΛΟΙ

Φροντίζεις τους φίλους σου και με τη σιωπή σου, τους προσάπτεις, τους περιέθαλπεις με όποιες αδυναμίες. Οι αδυναμίες τους ήταν ο δικός σου κόσμος, η ζωή σου. Τι ξέρετε εσείς οι γυναίκες από φίλια, μου έλεγες; Ζηλεύεις παιδί μου. Μην ξεχνάς: «Ο Πάτροκλος και ο Αχιλλέας».

Η ΑΡΚΟΥΔΑ ΚΑΙ ΤΟ ΒΑΤΡΑΧΑΚΙ

Η βάπτιση της Μαρίας στο Βροντάδο της Χίου. Ήρθες μέχρι εκεί. Στην Παναγία την Ερειθιανή έγινες νονός. Διάβασες το «Πιστεύω» με ηχηρή ευλάβεια. Και η Μαρία φώναζε «εντάξει» του παπά-Γιώργη. Κι εσύ είχες μια λάμψη καλοσύνης και αγνότητας, απόκοσμης. Τόσο ιδιωτικής. Παραδόθηκες όμως στην ευθύνη της οικογένειας και μ' έλεγες πια «κουμπάρα» στο τηλέφωνο. Πέρασε καιρός και την ίδια μέρα η μητέρα μου βρήκε «την αρκούδα και το βατραχάκι» στο βιβλιοπωλείο και το μοίρασε σ' όλα τα παιδιά της γειτονιάς. Τόσο απλά ξεκινούσε η αφήγηση και με τη μεγάλη σου καρδιά που όλα τα συγχωρούσε αλλά τελικά υπέκυψε στο χάδι του Θεού.

Η ΛΟΞΑ ΤΩΝ ΠΟΙΗΤΩΝ

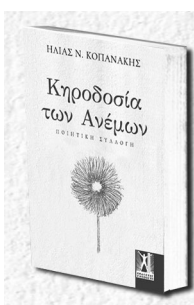
Λένε πως θάβουν τους νεκρούς με τα κτερίσματα, αλλά εσύ τ' άφησες εκεί στο γραφείο σου: τάματα, καρδιές και κομπολόγια μικροαντικείμενα, μια δίκαιη μοιρασιά της αγάπης. Τι λόξα κι αυτή των ποιητών ν' αφήνουν κάτι πίσω, κτήμα ες αεί για τους ερχόμενους και τα μελλούμενα. Όπως εσύ επιθυμούσες να μείνουν χαραγμένα στη σιωπή, τα δικά σου βήματα με βροχή κι εσύ μέσα στο σπίτι να πίνεις και να διαβάζεις.

ΜΑΡΙΓΩ ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΥ

ΣΤΟΥ ΓΙΑΝΝΗ ΚΟΝΤΟΥ

Σταμάτησε να φιχαλίζει. Πλάκες βρεγμένες, οικείοι πολλοί φιθυρίζουμε επειδή δεν τη θέλουμε τη σιωπή. Ο καθένας χωριστά κι όλοι μαζί –άλλος κρατάει ομπρέλα, άλλος φοράει καπέλο, άλλος έχει νιώσει τη βροχή– ανεβαίνουμε προς τον λόφο, στρίβουμε σ' ένα στενό, και βλέπουμε έναν κύριο με μαύρο σακάκι, κίτρινη γραβάτα, κόκκινο κασκόλ ξαπλωμένο σε λουλούδια μ' ένα σημειωματάριο, ένα στυλό, βούρτσα για τα μαλλιά, κομποσκοίνι στον καρπό. Φοράει ρολόι, έχει χαρτομάντιλα, είν' έτοιμος για να ταφεί – το σώμα του με λάδι, σιτάρι και κρασί. Λίγοι –σκόρπιοι εδώ κι εκεί– κάνουν το σταυρό τους. Κάποιος έχει μάλλον πεθάνει.

ΓΙΩΡΓΟΣ Κ. ΨΑΛΤΗΣ

ΗΛΙΑΣ Ν. ΚΟΠΑΝΑΚΗΣ

Κηροδοσία των Ανέμων

ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ

www.gouvostis.gr

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΚΟΒΟΣΤΗ

Ζ. ΠΗΓΗΣ 73 • 106 81 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ.: 2103815433

«Και όμως απέραντα ανοιχτή όπως κοιτάμε το θαύμα» Μια μικρή αναφορά στο έργο του Γιάννη Κοντού

—Γιώργος Λίλλης—

Υπάρχει μια σημαντική λεπτομέρεια στη ζωή του Γιάννη Κοντού που μου έκανε πάντα εντύπωση. Όπως μου έλεγε, κάθε πρωί, μόλις ξυπνούσε, εδώ και πολλά χρόνια είχε την συνήθεια να ξεκινά την μέρα του γράφοντας ένα ποίημα. Αυτή η πράξη φανερώσει πόσο δοσμένος ήταν στην ποίηση, πως η τέχνη αυτή του είχε γίνει προσωπική ανάγκη, όπως το φαγητό και το νερό, ένας ποιητής που ξεκινούσε την μέρα του ξορκίζοντας με την ποίηση κάθε τι αντιποιητικό που εισέβαλλε στην καθημερινότητά του.

Αυτά τα ποιήματα αποτελούν, συγκεντρωμένα πλέον σε ένα τόμο, μια πορεία ζωής, αφιερωμένης σε αυτή την ταπεινή τέχνη που δεν κραυγάζει, δεν υποκύπτει στις ανάγκες της αγοράς, παρ' όλα αυτά χαρίζει την εσωτερική δύναμη να συνεχίσει κάποιος να πιστεύει στο όνειρο και το θαύμα. Δεν είναι λίγο αν σκεφτεί κανείς πόσοι μεθοδευμένους τρόπους έχει εφεύρει η κοινωνία για να μας αποξενώσει από την μαγεία της ποίησης.

Ο Γιάννης Κοντός υπήρξε ένας μάγιστρος των ποιητικών κωδίκων, όπου σε όλο του το έργο τους αποκωδικοποιούσε για να τους μεταφέρει στους αναγνώστες του. Τα ποιήματά του δεν έχουν την στόφα των μεγάλων λόγων και των εντυπωσιακών εκφράσεων, παραμένουν απλές δίοδοι, κι αυτό είναι το πλέον σημαντικό στο έργο του, ανάμεσα σε αυτό που είμαστε και σε αυτό που επιθυμούμε να γίνουμε. Οι σίχτοι του ανατρέπουν με τον πιο καίριο και απλό τρόπο την καθημερινότητα. Δυναμιτίζουν το είναι μας, τα αισθήματά μας.

Δύο είναι τα βασικά χαρακτηριστικά της ποίησης του Γιάννη Κοντού. Η αθωότητα που θωρακίζει με εφηβικό πάθος το ενήλικο βλέμμα, και η σκηνοθετική του δεινότητα η οποία υποστηρίζει έναν κόσμο ο οποίος πηγάζει από τα βαθύτερα όνειρά μας. Αυτές οι δύο συντεταγμένες αποτελούν πολύτιμους νοηματικούς χώρους όπου η ποίηση ορίζεται μέσα από τα πρωταρχικά της υλικά, όταν ακόμα ο άνθρωπος πίστευε στο θαύμα στην καθημερινή του ζωή και μεγαλουργούσε μέσα από την φαντασία του. Ο Γιάννης Κοντός με την επιμονή του να γυρίζει την πλάτη στον ορθολογισμό, δημιουργεί το αρχέτυπο της αθωότητας.

Ο Κοντός φαίνεται να υποστηρίζει στην ποιητική του αυτό που ο Λη Χαντ είχε γράψει σ' ένα δοκίμιό του για τη φαντασία και πώς επενεργεί στον ποιητικό λόγο: «η ποίηση εκφράζει και εικονογραφεί τις εντυπώσεις της με τη φαντασία ή με εικόνες των πραγμάτων τις οποίες επεξεργάζεται με στόχο την απόλαυση και τη μετάδοση της αίσθησης της αλήθειας τους, σε όλη της τη δύναμη και τον πλούτο. Τις εικονογραφεί με τη φαντασία που είναι ένα ελαφρότερο παιχνίδι της *imagination*, ή η αίσθηση της αναλογίας που υπολείπεται της σοβαρότητας, με στόχο να γελά-

σει μ' αυτό που αγαπά, και να δείξει πώς μπορεί να το στολίσει με ωραία στολίδια». Στα ποιήματα του Κοντού εύκολα μπορεί κάποιος να παραπλανηθεί ότι πρόκειται εκ πρώτης όψεως για αφελή στιχουργήματα που έχουν μόνο στόχο να διασκεδάσουν με την έξυπνη σκηνοθετική τους ικανότητα. Νομίζω πως ο Κοντός επιδιώκει συνειδητά αυτή την στάση, θέλοντας να αφήσει τον αναγνώστη εκτεθειμένο, να τον παρασύρει σε μια παιγνιώδη κατάσταση κι έπειτα με ευκολία να του περάσει, δίχως ο αναγνώστης να το καταλάβει από την πρώτη στιγμή, το κρυμμένο μήνυμα που κρύβει το ποίημα.

Ο ποιητής αποφεύγει το διδακτισμό, η πνευματική του στάση είναι η στάση ενός μαθητή που ανακαλύπτει ακόμα τον κόσμο, επιθυμεί και ο αναγνώστης του να παραμένει ανεπηρέαστος έτσι ώστε να μετέχει στη αναγνωστική περιπέτεια με τα υλικά της δικής του φαντασίας. Η μέθοδος αυτή είναι μια τίμια πράξη, φέρνοντας τον ποιητή πολύ κοντά στον αναγνώστη του. Τα ποιήματα του Κοντού, είναι ποιήματα κοινής χρήσης. Παραμένουν ανοιχτά σε ερμηνείες, δοκιμάζουν υπερρεαλιστικές φόρμες, γίνονται λυρικά τραγούδια, φαντασμαγορικά τοπία μιας πολιτείας που ακόμα υπάρχει, επειδή πιστεύουμε ακόμα πως υπάρχει. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το ποίημα «Κλειστή ζωή»:

*Και όμως απέραντα ανοιχτή όπως κοιτάμε το θαύμα
από το μικρό παράθυρο του φεγγίτη. Πατάρι θεατρικό,
εργαστήρι μυστηρίου το σπίτι μας. Κόκκινα παραπετάσματα
τραβάνε πεθαμένοι ποιητές και πηλίνα πουλιά πετάνε
στον τσιμεντένιο ουρανό.*

*Χωρίς φόβο μετράμε το νήμα του χρόνου και πλέκουμε
κόκκινα καλτσάκια για τον μικρό μας γιό.*

*Πεταμένα δώθε κείθε: κόμικς και χαλκομανίες,
με αγγελάκια και, φροπ, τα παίρνει όλα ένα αεράκι δυνατό,
επίμονο και φαρμακερό. Μένει άδειο το ζωτικό μας τετράγωνο
και μια μπάντα με κλόουν παίζει για το φινάλε.*

Νομίζω πως το παραπάνω ποίημα φανερώνει με ευθύβολο τρόπο όλο το πιστεύω του Κοντού, την αίσθηση αντίστασης σε μια ασφυκτική πόλη, όπου η πάλη για αυθεντικότητα γίνεται ακόμα πιο επιτακτική. Ο Κοντός δεν φοβάται το χρόνο, επιμένει να ψάχνει το θαύμα από το μικρό παράθυρο του φεγγίτη. Αυτός ο ποιητής βάλλει εναντίον του χρόνου, χλευάζει την μιζέρια του σύγχρονου πολιτισμού, αντιλαμβάνεται πως αν θέλει να σωθεί πρέπει να αφοσιωθεί στην αναζήτηση του εγώ, με σκοπό να εξερευνήσει τον άνθρωπο σε όλες του τις διαστάσεις. Ποίηση ανθρω-

Από αριστερά: Χάρης Ψαρράς, Κ.Γ. Παπαγεωργίου, Γιώργος Μαρκόπουλος, Αντώνης Φωστιέρης, Γιάννης Κοντός.

Επάνω: Μιχάλης Γκανάς, Γιάννης Κοντός, Αντώνης Φωστιέρης, Κάτω: Κώστας Μουσελάς, Κ.Γ. Παπαγεωργίου, Γιώργος Μαρκόπουλος.

ποκεντρική, πλαισιωμένη από υπέρβαση. Ένα ποίημα που υποστηρίζει με σαφήνεια αυτό που αναφέρω είναι και η «Αυτοβιογραφία». Στο ποίημα αυτό ο Κοντός, ίσως πρώτη φορά τόσο εξομολογητικός, ξεγυμνώνει τον εαυτό του και τα πάθη της ζωής του στο λευκό καθρέφτη του χαρτιού με έναν απόλυτα λυρικό τρόπο. Το παραθέτω:

Ψηλόλιγνος με γκριζούς κροτάφους, κρατά τρομπέτα.
Την ακουμπά στο γόνατο όπως κάθεται σε καρέκλα.
Μουσική ποιεί. Έχει ένα σημάδι, μια ξερή χαράδρα
στο φρύδι, που φτάνει μέχρι το μάτι. Είναι από κεραυνό,
όταν παιδί βρέθηκε σε καταιγίδα.
Ο σκύλος είναι στα πόδια του και τον κοιτά στα μάτια.
Χωρίς ιδιαίτερη αιτία αφαιρείται ή πετά.
Τι φως που έχει αυτή η νύχτα.
Μπορεί να είναι το κεράκι του, μπορεί τα μάτια
και οι φωνές που τον περιμένουν.
Κομμάτια ουρανό βρίσκει στα ντουλάπια.
Όλο ταξιδεύει στα πέρατα του κόσμου ψάχνοντας
σε χάρτες χαμένους θησαυρούς. Όμως ουσιαστικά
είναι άνθρωπος σε γραφείο. Όπως λέμε άνθρωπος
χαμένος στο δάσος. Το κουβάρι των ημερών του
ξετυλίγεται κατακόκκινο, ασχέτως εάν οι άλλοι
το βλέπουν γκριζό. Είναι βουτηγμένος στα χρώματα
χωρίς ελπίδα.

Η περιφορά της σελήνης αλλάζει συνέχεια γωνιά
ακτινογραφώντας τα χέρια και τη φαντασία του.

Βρίσκονται όλα εδώ. Το πορτραίτο ενός ανθρώπου που αντιστάθηκε στο χρόνο. Ένα μελαγχολικό παιδί που η επαφή του με το θείο του άφησε σημάδια πάνω στο σώμα. Που ποιεί μουσική και χρώματα ψάχνοντας τους χαμένους θησαυρούς. Ένας ενήλικος που δεν δέχθηκε ποτέ να παίξει το ρόλο του αλλά βάλθηκε να στηρίζεται στα εργαλεία της ποίησης για να χαράξει την αισθητική του. Οι άλλοι σπάνια διακρίνουν την αληθινή του ταυτότητα, παροδηγούνται από τα εξωτερικά γνωρίσματα και παγιδεύονται στο ορατό, χωρίς να διαισθανθούν τη σελήνη που ακτινογραφεί τα χέρια και τη φαντασία του.

Ο Κοντός είναι ένας αναγκαίος ποιητής. Μπορεί να μην υπάρχει ανάμεσά μας, αλλά το έργο του συνεχίζει να φανερώνει διόδους επικοινωνίας σπάνιας ομορφιάς, ανασταίνει τα χαμένα αρχέτυπα του κόσμου, επιδιορθώνει τα λάθη με την τολμηρή του ματιά πάνω στους ανθρώπους και τα πράγματα, επιμένει για τον συμπαντικό ρυθμό, για την ακατανίκητη έλξη του έρωτα όταν αναδημιουργεί μέσα από τις στάχτες την ελπίδα. Εκεί όπου

θα έρθει η άλλη μέρα
η αινιγματική και θα πάει ήσυχα στην παιδική της
ηλικία, μέσα στα αμπέλια, στον ήλιο και στις ελιές
να παίζει.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΕΝΗ ΠΟΙΗΣΗ

—Μετάφραση: Στρατής Χαβιαράς και Ελένη Δήμου—

WILLIAM ROWE*

Ο **William Rowe** είναι ποιητής, μεταφραστής και δοκιμογράφος. Πρόσφατα ποιητικά του βιβλία: *The Earth Has Been Destroyed* (Veer Books, 2009), *INRI* (μετάφραση του Raúl Zurita; Marick Press, 2009), *LVB* (μετάφραση του Raúl Zurita, Veer Books, 2013), *A Cruise to the Galapagos Islands* (μετάφραση του Antonio Cisneros; Shearsman, 2013), *Incisions* (Iodine, 2014), *Nation* (Knives, Forks and Spoons, 2015). Δοκίμια: *Poets of Contemporary Latin America* (Oxford University Press, 2000), *Three Lyric Poets: Harwood, Torrance and MacSweeney* (Northcote House, 2009), *Hacia una poética radical: ensayos de hermenéutica cultural* (Mexico, Fondo de Cultura Económica, 2014). Αναμενόμενες εκδόσεις του συμπεριλαμβάνουν την μετάφραση του *Trilce* του César Vallejo, και *Collected Poems*, το οποίο θα εκδοθεί από την Crater Press. Είναι Ομότιμος Καθηγητής της Ποιητικής στο Birkbeck College στο Πανεπιστήμιο του Λονδίνου και μέλος της Βρετανικής Ακαδημίας.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΤΟΝ TIMOTHY GARTON ASH

Για τον Stephen Watts

έχεις βαδίσει απ' το Blackfriars ως το Strand διασχίζοντας τους νόμιμους κήπους
μυρίζοντας τα μόρια του θανάτου στον αέρα
όχι δα το λοιμώδες μίασμα των σωμάτων που
απειλούσε να βάλει λουκέτο στα πάντα ακόμη
και στο μυθιστόρημα στο *Bleak House*
του Ντίκενς γιατί η Ευρωπαϊκή
σοσιαλδημοκρατία το έπλυσε καλά και
το πέταξε κι επίσης πέταξε ό,τι
θα μπορούσε να σταματήσει το φασισμό αυτό δεν
είναι μέρος της αφήγησης σου το τελευταίο ανάκτορο
των λέξεων το σώμα όταν το απαρνιέται

δεν θα υπηρετήσουμε ποτέ
κάτω από κόκκινη σημαία
η μαγική η λέξη
κι η μαύρη παλινδρόμηση
Αθήνα – Σόμπλε

κι η λαϊκή βουλή
τσαλαπατημένη και κατουρημένη
(να μάθουνε να μην το ξανακάνουν)

υποβαθμισμένοι σε σωματίδια –
άγχος κυνηγημένοι γκαζωμένοι καμένοι κάθειρκτοι σε
κάτι που δεν έχει όνομα
έχεις νιώσει τα μόρια του θανάτου στον αέρα
τα μόρια που διαπερνούν τις λέξεις σου
μπορείς ν' ακούσεις το
ξυπνητήρι του χρόνου
οι νεκροί διεκδικούν
το φαγητό που δεν έφαγαν
και το άκουσε ο Ρίτσος στη Μακρόνησο
Ελληνικός εμφύλιος 1949
Ευρωπαϊκή σοσιαλδημοκρατία

ο Πούτιν πρέπει να σταματηθεί κι ενίοτε
μόνο όπλα σταματούν τα όπλα
ο Σόμπλε είναι ένας από τους πιο διαπρεπείς
πολιτικούς που έχω γνωρίσει
τελικά αυτό που μετράει είναι αυτό που

* Τα ποιήματα του W. Rowe ξαναδημοσιεύονται επειδή ο «δαίμων του τυπογραφείου» παρενέβη στην πρώτη δημοσίευσή τους στο τεύχος 20, κάνοντάς τα αγνώριστα.

Μ Ε Τ Α Φ Ρ Α Σ Μ Ε Ν Η Π Ο Ι Η Σ Η

ταιριάζει
ναι το 'γραψες εσύ

όμως στ' αλήθεια ο Σόιμπλε είναι ξέφρενος
το ξεστομίζει η φωνή των νεκρών
και την ακούς

κυνηγημένοι γκαζωμένοι καμένοι

ΚΑΘΑΡΣΗ ΘΑΝΑΤΟΥ

έτσι
στη νύχτα μέσα
ακούστηκαν
βήματα
βήματα
στη σειρά
βήματα

να έρχονται
χρόνια
μετά
το γεγονός

το άκουσμα μετάλλου
είναι ο οριζοντάς σου
τη νύχτα
όχι η αργοπορημένη ηχώ της λέξης
ούτε το «κατόπιν»
ή το «σημαντικό»

είχα δει απ' τη μέρα κιόλας το πυρακτωμένο
μέταλλο και το νόμισα στριμμένο εξάρτημα αεροπλάνου
είχα δει τον εαυτό μου μπρούμυτα
στο ποτάμι και είχα δει ένα πτώμα στο δρόμο το μικρό
πλήθος να τον κοιτάζει να νοιάζεται
πολύτιμη η ζωή

η συνέχεια θα μπορούσε να είναι «νύχτα τροπική»
η ναυτία
δεν
έχει συν-έχεια

είναι το γεγονός
του
συμβάντος

μήπως εκείνος θέλει
το θάνατό του ορατό
ξυπνώντας
στην κουκέτα του
στο καράβι που κλυδωνίζεται
στο θάνατό του

θέλει κάποιον
να πάει από το θάνατό του

δεν μπορώ να το κάνω
είναι δικός μου ο θάνατος
πεθαίνω
και δεν πεθαίνω

ασφυξία
από ασφυξία
εντελώς ρημαγμένος
βδελυγμίες και συνέπειες

το πλοίο τρίζει ανάλαφρα κατεύθυνση το σπίτι απ' το
Ιαπωνικό στρατόπεδο συγκέντρωσης και μετά
πυρακτωμένο μέταλλο πορτοκαλί φλόγες κυανές
ασφυκτιά ή εσύ φτάνεις στη θάλασσα και
πνίγεσαι η ναυτία πάλι διαπερνά κανένα κορμί μια και
μόνη ασθένεια πάλι εκείνος να απαιτεί μάρτυρα για το
τέλος του ακριβώς στη στιγμή πάλι δεν μπορώ να το
κάνω αργότερα η ασθματική ανάσα όσων πεθαίνουνε
πολλούς θανάτους αργότερα τη νύχτα ανάσα σαν του
νυχτερινού εραστή

ιτί μέλλει γενέσθαι;

ειν'
ο απόλυτος έρωτας

εξόριστος
από τη γλώσσα
όχι

είναι ουλή
όχι
το στίγμα, ο νόμος
όχι
ιιτί
μέλλει γενέσθαι;

Θ Ε Μ Α Τ Η
Λογοτεχνίας

ΤΕΤΡΑΜΗΝΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ,
ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΗΣ
Διευθυντής: ΧΡΗΣΤΟΣ ΑΛΕΞΙΟΥ

ΨΗΦΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

www.digital.govostis.gr

Σήμερα, με το διαδίκτυο, λαμβάνει χώρα μια σημαντική αλλαγή στην έκδοση και στη διάθεση των επιστημονικών περιοδικών και βιβλίων. Στον διεθνή επιστημονικό χώρο που δημιουργείται στον κυβερνοχώρο, με τις βιβλιογραφικές και κειμενικές βάσεις δεδομένων, η ελληνική παρουσία είναι πολύ περιορισμένη. Θεωρώντας ότι στη σύγχρονη παγκοσμιοποιημένη ψηφιακή πραγματικότητα και στην παρούσα συγκυρία της κρίσης, η υπεράσπιση των ανθρωπιστικών σπουδών και, πιο ειδικά, της λογοτεχνίας αποτελεί μείζον διακύβευμα και θεωρώντας, επιπλέον, ότι το περιεχόμενο του περιοδικού, με την υψηλή ποιότητά του, δεν μπορεί παρά να συνεισφέρει σημαντικά στην επίτευξη του στόχου αυτού, δημιουργήσαμε, μια πλούσια ΨΗΦΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, η οποία καθιστά όλο το περιεχόμενο του περιοδικού άμεσα διαθέσιμο στο αναγνωστικό κοινό, με δυνατότητα σύνθετης αναζήτησης, και η οποία θα ενημερώνεται συνεχώς με νέα άρθρα, προσφέροντας πολύτιμη βοήθεια τόσο στον ερευνητή όσο και στον αναγνώστη.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΛΙΛΛΗΣ

(Γιώργος Λίλλης, *Αρλεκίνος*, Εκδόσεις Περισπωμένη, Αθήνα 2015)

—Κώστας Γ. Παπαγεωργίου—

Με τα ποιήματα της αμέσως προηγούμενης συλλογής του (*Μικρή διαθήκη*, 2013) ο Γιώργος Λίλλης έμοιαζε να διεκδικεί με «φιλοσοφίζουσα νηφαλιότητα –όπως σημείωνα– μιαν έξοδο από τον αποπνικτικό χώρο της τρέχουσας καθημερινότητας, οι συνθήκες και οι μηχανισμοί της οποίας αποσκοπούν στην υπονόμηση του αυθορμητισμού, στην κατάργηση της πολυφωνίας και στον αποκλεισμό κάθε ενδεχόμενου μιας αιφνίδιας ανατροπής». Τώρα, διαβάζοντας κανείς τα ποιήματα της ανά χειράς συλλογής μπορεί να πει με σχετική βεβαιότητα ότι η διεκδικούμενη έξοδος βρέθηκε και δεν είναι άλλη από αυτή που

οδηγεί στην ποίηση, αφού η ποίηση είναι το όραμα και ταυτοχρόνως η ανταμοιβή του ποιητή για την αμετακίνητη απόφασή του να κρατηθεί σε απόσταση από το «αποκριάτικο παιχνίδι» της ζωής και του κόσμου.

Πρόκειται για ποιήματα γραμμένα εν θερμώ, κατά τη διάρκεια μιας επώδυνα βιώνόμενης πνευματικής και ψυχικής ενηλικίωσης, η καταγιστική και απειλητική εφόρμηση της οποίας μοιάζει να βρήκε ως έναν σημείο απροετοίμαστο το ποιητικό υποκείμενο, υποχρεώνοντάς το σε δραστηκές εσωτερικές κινητοποιήσεις, προκειμένου να διατηρήσει απρόσβλητα πολύτιμα τιμαλφή της προσωπικής του ζωής και, κυρίως, κάποια απαστράπτοντα στη μνήμη του απομεινάρια από την εποχή της αθωότητας. Κάπως έτσι δημιουργείται η αίσθηση ότι ο πάσχων ποιητής καταγράφει, με ελεγχόμενη ταραχή, κορυφαίες στιγμές ενός εσωτερικού δράματος, μιας εν εξελίξει εσωτερικής κρίσης, φροντίζοντας παράλληλα αυτή η καταγραφή του να ακούγεται από τον υποθετικό αποδέκτη της σαν μία εκ βαθέων εξομολόγηση.

Ποίηση λοιπόν γραμμένη εν θερμώ είναι η ποίηση του Γιώργου Λίλλη: με τον λόγο που την αρθρώνει να τον τραβά ταυτόχρονα προς τα κάτω και προς τα μέσα· να γίνεται νήμα που τον οδηγεί προς το σκοτάδι αλλά και προς το φως, σε τόπους όπου θάλλουν μνήμες, εκτυλίσσονται σκηνές και ακούγονται φωνές παραμυθίας, όπου λίγο χρώμα και λίγο νερό αρκούν για την επανασύσταση του απολεσθέντος παραδείσου των χρόνων της νεότητας ή της άγνοιας. Ποίηση-απολογία και εκμυστήρευση προς έναν αποδέκτη φαντασιωμένο και πλασμένο με υλικά κατάλληλα επιλεγμένα, ώστε να λειτουργήσουν σαν ένας επιπρόσθετος λόγος αφύπνισης και ενεργοποίησης του εκμυστηρευόμενου, δημιουργώντας του τις κατάλληλες προϋποθέσεις για την παραδοχή σφαλμάτων, προσωπικών ηττών, και ωθώντας τον στην αναζήτηση και επεξεργασία τεχνικών εξαγνισμού για τα λάθη του και τις συνακόλουθες απώλειές του. Συχνά μάλιστα δημιουργείται η εντύπωση ότι ποιητής και αποδέκτης ταυτίζονται, οπότε ο «διάλογος» μετατρέπεται σε δραματικό εσωτερικό μονόλογο.

Σε μια τέτοια ποίηση μάλλον είναι φυσικό να παρατηρείται ένα είδος συρρίκνωσης τόπου και χρόνου· η αίσθησή τους να περιορίζεται στο «εδώ» και στο «τώρα» της γραφής· στο αχανές κι ωστόσο φαινομενικά ασφυκτικά περιορισμένο πλαίσιο της λευκής σελίδας, από τις πλαγιές και τους λοφίσκους της οποίας αναβλύζουν εικόνες και ήχοι μιας ζωής ακινητοποιημένης στο παρελθόν. Αυτές τις εικόνες κι αυτούς τους ήχους επιχειρεί να ακινητοποιήσει, να αποκρυσταλλώσει ο ποιητής, προκειμένου να δημιουργήσει προσβάσεις επιστροφής σε άλλες εποχές, πριν από το αδιαλείπτως επαναλαμβανόμενο προπατορικό αμάρτημα, πριν από το στήσιμο του μνημείου του φόβου και της ενοχής· των προσωπικών του φόβων και φοβιών και της προσωπικής του ενοχής. Τον στέργει σ' αυτή του την προσπάθεια η αρραγής σχέση του με τη φύση, οι συνομιλίες του με τα απτά αλλά και τα αόρατα πλην αισθητά στοιχεία της, συνομιλίες ενδεικτικές της πρόθεσής του να διδαχτεί, μιμούμενος ή έστω αντιπαρατιθέμενος («*Τουλάχιστον έμαθα από σένα πως όσο και να λυσομανά ο βοριάς / όσο και να επε-*

κτείνονται οι λαβύρινθοι / πάντα μία Αριάδνη / θα προσφέρει ανιδιοτελώς το νήμα της για να σωθούμε»).

Η απολογητική –συχνά και απολογιστική των έως τώρα πεπραγμένων– και η εκμυστηρευτική διάθεση του μοναχικού ατόμου, την ίδια τη στιγμή της ποιητικής της εκδίπλωσης διαστέλλεται και βαθμηδόν μετατρέπεται σε απολογία και εκμυστήρευση χαρακτηριστικού εκπροσώπου μιας συνομοταξίας ανθρώπων που, όπως ο ποιητής, αισθάνονται εκτεθειμένοι σε μία πραγματικότητα που δεν ανταποκρίνεται στους βαθύτερους πόθους και στις ενδόμυχες επιθυμίες τους. Το ατομικό πάθος, με άλλα λόγια, μετατρέπεται σε συλλογικό, χωρίς ωστόσο και πάλι να αναιρείται το στοιχείο της ατομικότητας, ίσως εξαιτίας της απολύτως ιδιαίτερης και απολύτως προσωπικής κατάστασης στην οποία βρίσκεται το ποιητικό υποκείμενο, το οποίο μπορεί να είναι εκτεθειμένο, όπως οι όμοιοί του, στις φθοροποιές επιδράσεις του κοινωνικού περίγυρου, αυτό όμως μπορεί και πραγματώνει την ελευθερία του στην εξορία του μοναχικού του δωματίου, στην απολύτως δική του «χάρτινη περιφέρεια», στα βιβλία του και στο κάθε άλλο παρά εύκολα κατακτημένο πεδίο της ποίησης. Ο ποιητής, εν προκειμένω, απευθυνόμενος στον φαινομενικά ιδεατό –στην πραγματικότητα υποπτεύομαι υπαρκτό– αποδέκτη των εξομολογήσεών του, στην παραμυθητική σκιά-μνήμη του, οδηγείται σε κρίσιμους συλλογισμούς και αποφάνσεις ζωής, ενώ παράλληλα μοιάζει να διαπερνά και να διεμβολίζει ποικιλοτρόπως τον ίδιο τον εαυτό του, στοχεύοντας κατά βάθος σε μία ιαματική επιστροφή σε ό,τι διαμόρφωσε τις θετικές και άρα αποδεκτές εκδοχές του.

ΧΛΩΡΙΝΗ

Υποσχέθηκε να κάνει ένα παιδί με κάθε περαστικό, γιατί αν αφοσιωνόταν λέει σε έναν άνδρα θα ήταν αναγκασμένη –κάθε βράδυ– να πίνει χλωρίνη από την μπανιέρα για να χαλαρώνει. Τελικά έμαθε να ετοιμάζει τα παιδιά για το σχολείο και ευχαρίστως να δέχεται δάχτυλα και παλάμες να αργάζουν τα περιττά της λίπη ώστε να διατηρεί τη φόρμα της. Μερικά απογεύματα γλιστρούσε αθόρυβα δίπλα στον ακέφαλο συνοδηγό που χαϊδευόταν, με το παρμπρίζ στραμμένο προς μια γέφυρα, περιμένοντας να πάρει λίγη ικανοποίηση από το χειρόφρενο. Τα βράδια έκλαιγε στη γωνία του κήπου μισόγυμνη, με τα πόδια κρεμασμένα ανάμεσα στα κάγκελα να βρέχονται από το κύμα σάλιου που σήκωναν όσοι αποστρέφονται τη λιγωμένη σάρκα. Κάθε φορά που καθάριζε την φάλιδα των μαλλιών της έκοβε και λίγο από το καλώδιο του τηλεφώνου, ελπίζοντας ότι κάποιος θα πλησιάσει το αυτί του. Μετά κατάλαβε ότι ο πιο δικός της, απείχε εκατό τηλεγραφόξυλα μακριά και λούφαζε στο λιωμένο στρώμα της να περιμένει πότε μετά χαράς θα μεταφέρουν τα κόκαλά της αρωματισμένα στη χλωρίνη. Μου είπες αυτούς που θα γεννήσω να μην τους αγαπώ, να έχουν μια ευκαιρία στην αμαρτία. Σου αφιέρωσα ένα ποίημα και δεν ξαναπάτησα στο τάφο σου.

Η ΠΟΔΙΑ

Είχε ανταλλάξει τα παιδιά της με μια γάτα και έτσι δεν αναγκάστηκε να γεννήσει ποτέ. Ρούφαγε χρυσάφι πρωί-βράδυ και στον ύπνο της το ξέρναγε δαχτυλίδια, απόδειξη πως ήταν άξια να κοιμάται δίπλα του. Σε ανταπόδοση του ζήτησε να πνίξει τα γεννήματά του και να σταθεί κύριος στην μοναξιά του, κλαίγοντας καθημερινά για μία ανίατη αρρώστια που δεν μπορεί, στο τέλος θα εκκολαφθεί στο πορτοφόλι του. Ένα διαμέρισμα είναι ικανό να στοιβάξει άπειρα κατεβασμένα ακουστικά και μονά παπούτσια περιπάτου, αρκεί να φορά όλη μέρα την ποδιά της και να νοικοκυρεύει τη σιωπή ανάμεσα σε αδιάβαστα βιβλία. Ο τόνος της ευγένειας είχε ηχογραφηθεί στον τηλεφωνητή από χρόνια, οπότε γύριζε άνετα γυμνή κρατώντας μόνο δύο νότες για την άρια της τελευταίας πράξης. Σε θυμάμαι, λιγομίλητο και βουλιαγμένο μπροστά στην γυάλινη μαρίνα σου. Τελικά από σένα μου έμειναν μερικά άλωτα κοσμήματα, κάτι τσάντες ασορτί με τις προχωρημένες ώρες και δυο τρία στυλό για να μαυρίζω τα ποιήματά μου.

KATEPINA AYTERH

ΠΟΛΥ ΜΑΜΑΚΑΚΗ

(Πόλυ Μαμακάκη, *Νήματα ουτοΠοίησης*, Εκδόσεις Γαβριηλίδης, Αθήνα 2015)

—Κώστας Γ. Παπαγεωργίου—

Έχω την αίσθηση ότι με τα *Νήματα ουτοΠοίησης* η Πόλυ Μαμακάκη αρχίζει να ψαύει με σιγουριά τα στοιχεία που συγκροτούν την υφολογική της ταυτότητα, να συγκεκριμενοποιεί τις επιβαλλόμενες από τον επαρκώς πια συγκροτημένο ψυχισμό της προθέσεις της στο πεδίο της ποίησης και να αποδέχεται με προθυμία τον προδιαγεγραμμένο ρόλο της να λειτουργήσει σαν ένα ευπαθές ενδιάμεσο, σαν ένας ευαίσθητος δέκτης και εν συνεχεία πομπός μηνυμάτων ευανάγνωστων ή διαχυμένων και ασαφών στην περιρρέουσα ατμόσφαιρα. Πράγμα που επιχειρεί, έχοντας ασκηθεί στη μοναχική και νηφάλια παρατήρηση όλων όσα υποπίπτουν με κάθε

τρόπο στην αντίληψή της, ενδεικτικών της επίμονης και ακατανίκητης επιθυμίας της να εντοπίσει, να απομονώσει και να φέρει στο φως το κατά την άποψή της θείο στοιχείο που διέπει και συνέχει τα ανθρώπινα. Να εντοπίσει με άλλα λόγια και να δείξει ψήγματα της κρυμμένης στις παρυφές της καθημερινής τύρβης αιωνιότητας, προκειμένου να εδραιώσει τη μέσω της ποίησης δημιουργημένη πίστη της για την ύπαρξη έστω μικρών, ατομικών επίγειων παραδείσων, ενισχυμένη από μία –θα τολμούσα να πω– θυμόσοφη διάθεση και από μία μάλλον παγιωμένη και βιωματικά στερεωμένη βεβαιότητα ότι οι σύγχρονες συνθήκες ζωής συντελούν στη διάβρωση των ως τώρα νομιζόμενων ασφαλών και ως ένα βαθμό επιβεβαιωτικών της ανθρώπινης ουσίας συμβόλων, καθώς και από την οδυνηρή διαπίστωση ότι ο άνθρωπος δεν είναι εντέλει παρά ένα άβουλο πόνι παιχνιδιού, επιτήδεια σφυρηλατημένος έτσι ώστε να αισθάνεται υποχρεωμένος να περιορίζεται στις δεδομένες διαστάσεις των ασπρόμαυρων τετραγώνων μιας σκακιέρας.

Η ποίηση της Πόλυς Μαμακάκη είναι, κατά κύριο λόγο, μία ποίηση διαπιστωτική της καθημερινά βιούμενης κατακερματισμένης και τραυματικής πραγματικότητας: μία μαρτυρία, αν θέλετε, της αίσθησης που μονίμως τη διακατέχει ότι είναι ερήμην της αποκλεισμένη ή, καλύτερα, ότι αδυνατεί να ενταχθεί, να αποτελέσει γρανάζι ενός απρόσωπου και συχνά εφιαλτικού μηχανισμού, ο οποίος δεν έχει τίποτα ανταποκρινόμενο στα αιτήματα της ψυχής της να της προσφέρει. Μοναδικό, αν και πρόσκαιρο, καταπραϊντικό, παραμυθητικό, αντίδοτο σ' αυτήν την κατάσταση είναι η αγάπη: μόνο υπό τη σκέπη της πολλαπλασιάζονται οι αντοχές, μεγιστοποιείται η δύναμη των αισθήσεων, «εξανεμίζεται το ασήκωτο βάρος του πραγματικού». Αλλά κι αυτό για λίγο: για όσο διαρκεί η ψευδαίσθηση, γεγονός που υποχρεώνει την ποιήτρια σε αδιαμαρτύρητες αποδοχές συρρίκνωσης του ζωτικού της χώρου, το αργά του οποίου κάποτε διασπάται από αιφνίδια περάσματα, από ενδιάμεσα ενσταντανέ εικόνων, σκέψεων και συναισθημάτων και, κυρίως, από τον φόβο μπροστά στο φοβερό ενδεχόμενο να διαρραγεί ή να καταρτηθεί ο ουράνιος θόλος, το στέγαστρο της αγιότητας, γεγονός που θα έχει ως συνέπεια το πνευματικό σκοτάδι και την κατάργηση της αμυδρής πιθανότητας του ανθρώπου να λειτουργήσει έστω σαν ένας απλός σπινθήρας, σαν απομεινάρι μιας παλιάς λάμπης.

Θα έλεγε κανείς ότι το βλέμμα της ποιήτριας περιστρέφεται με σταθερό σημείο τον ευάλωτο ψυχισμό της. Περιστρέφεται παρατηρώντας και παραμορφώνοντας τα παρατηρούμενα με τρόπους που της επιβάλλει μία μόνιμη αίσθηση ματαίωσης και το αργοςάλεμα που αισθάνεται

στο βάθος της μνήμης της κατάλοιπων ενός «ματαιωμένου σχεδίου» παροτρύνοντας κι εμάς να το θυμηθούμε όσο είναι ακόμη καιρός, πριν όλα βυθιστούν στο έλος του θανάτου. Προφανής ή τεκμαιρόμενος πόθος της είναι να αποκτήσει ο λόγος της ένα ευρύτερο εκτόπισμα, υπερβαίνοντας το στενό πλαίσιο της ατομικότητας. Ασκείται στην παρατήρηση εσωτερικών και εξωτερικών συμβάντων, που εν συνεχεία αβιάστα και με απόλυτη φυσικότητα προσαρτά στις στέρεα παγιωμένες –παρά το φαινομενικά τρεμάδες του βηματισμού της– απόψεις και θέσεις της για τον κόσμο που την περιβάλλει, έμψυχο και άψυχο, μονίμως εκτεθειμένο στις συνεχείς εκπομπές ενός ασκημένου στη λύπη ψυχισμού: μία λύπη άρρηκτα συνδεδεμένη με τη βεβαιότητα ότι όλα μοιάζουν και είναι απομυθοποιημένα, ενταγμένα σε μια ωφελιμιστικά προσδιορισμένη λογική, αφού έχει χαθεί οριστικά το ενδεχόμενο μιας χωρίς την προσδοκία του κέρδους προσφοράς: αφού και το δώρο στις μέρες μας έχει εκφυλιστεί σε «ανταλλάξιμη αδυναμία» και η αίσθηση της γεύσης μοιάζει να έχει γανωθεί, να έχει απολέσει τις λεπταίστες ικανότητες της. «Το άγλυκο ή ανάλατο πιάτο που σερβίρεται μεταλλαγμένο σε κάτι άλλο με το ανάλογο υλικό είναι μια βολική τροφή αλλά δεν θα γίνει ποτέ αξέχαστο γεύμα». Το αξιοσημείωτο, στην προκειμένη περίπτωση, είναι ότι η αγωνία για την απώλεια μιας ουσιαστικής σχέσης με την πραγματικότητα εκφράζεται καίρια συνδυασμένη με μιαν υπαρξιακής υφής αγωνία και ο θάνατος εντοπίζεται συχνά να περιφέρεται, κάποτε με εντυπωσιακή οικειότητα, στους χώρους του σπιτιού αλλά και γενικά στις φανερές και στις κρυφές πτυχές της καθημερινότητας, ενώ το ίδιο συχνά εκδηλώνεται και η αγωνία για τα συνειδητά ή αισθητικά εντοπιζόμενα ίχνη του σκοτεινού περάσματος του χρόνου, για το αδιόρατο κι ωστόσο ακατάπαυστα καταγράφοντας τα πανταχού παρόντα σχήματα της απουσίας άδειασμα της κλεψύδρας.

Η εξίσου συχνή διασάλευση των διαχωριστικών ορίων ανάμεσα στο όνειρο και την πραγματικότητα –κάτι που επιτυγχάνεται με τη συνειδητή ενεργοποίηση πρόσφορων για κάτι τέτοιο τεχνικών, με το ασυναίσθητο άφημα στη γοητεία του συνειρμού ή το μουσικότροπο λίκνισμα της μνήμης– συμβάλλει στη δημιουργία εικόνων και στην παραγωγή ήχων της παιδικής ηλικίας, που δρουν σαν παροδικές σφήνες παραμυθίας, διεμβολίζοντας τον όγκο της καθηλωμένης στην ψυχική ακηδία καθημερινότητας. Η μνήμη, για την Πόλυ Μαμακάκη, είναι τόπος καταφυγής και λύτρωσης, ενώ η ποίηση μπορεί να λειτουργήσει σαν μία πολιορκητική μηχανή των προϋποθέσεων για μια ζωή που να ανταποκρίνεται στις πραγματικές και όχι στις επίπλαστες τρέχουσες ανάγκες. Κι επειδή η πραγματικότητα, από όποια πλευρά και αν την προσεγγίσει κανείς, προσφέρεται για συναγωγή συμπερασμάτων επαληθευτικών του ανεργάτιστου που τη χαρακτηρίζει, η ποιήτρια επιδίδεται στη δημιουργία διαφόρων άλλοθι, προκειμένου να δικαιολογήσει την επιμονή της να την παρακάμπτει με κάθε δυνατό τρόπο, καταφεύγοντας στο όνειρο ή ενεργοποιώντας τη φαντασία, με τη συνειδητή ή την ενδιάθετη τάση να δημιουργεί δικές της εκδοχές πραγματικής ζωής, με υλικά δάνεια από το οπλοστάσιο του ονείρου.

Έχοντας αποδεχτεί τη μοίρα του μοναχικού ανθρώπου επιδίδεται σε συνεχείς εφορμήσεις προς ανεύρεση επιχειρημάτων ζωής και ποίησης. Το κέντρο των εφορμήσεών της είναι σταθερό: διαφοροποιείται ωστόσο κάθε φορά το κίνητρο, το ερέθισμα και η διαδικασία. Το ενδιαφέρον στην προκειμένη περίπτωση βρίσκεται στο γεγονός ότι ενώ στην αρχή δημιουργείται η εντύπωση μιας θεματικής ευρυχωρίας, στο τέλος η ποιήτρια μοιάζει να συγκρατείται από μία ενστικτωδώς ενεργοποιούμενη αίσθηση του επιβαλλόμενου μέτρου και τότε η συνειρμική διάχυση σκέψεων, αισθημάτων και συναισθημάτων περιστέλλεται και γίνεται εσώστροφη, σχεδόν εξομολογητική. Και είναι τότε που τα ποιήματα της Πόλυς Μαμακάκη γίνονται δραματικότερα και ποιητικά δραστηκότερα.

Ποιητικοί
διάλογοι
De Profundis

Την πρώτη Δευτέρα κάθε μήνα και ώρα 18:30'
στο Βιβλιοπωλείο De Profundis των Εκδόσεων Γκοβόστν.

Η επόμενη συνάντησή μας θα πραγματοποιηθεί
τη Δευτέρα 4 Απριλίου 2016

ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΕΝΗ ΠΟΙΗΣΗ

—Εισαγωγή, Μετάφραση: Ζαφείρης Νικήτας—

ΛΟΥΪΖ ΓΚΛΟΥΚ

Η Λουίζ Γκλουκ είναι μια σπάνια και πολλαπλά τιμημένη φωνή της αμερικανικής ποίησης. Γεννήθηκε στη Νέα Υόρκη τον Απρίλιο του 1943 και έλαβε το Εθνικό Βραβείο ποίησης για την πιο πρόσφατη ποιητική της συλλογή (*Faithful and Virtuous Night*, 2014). Ποιήτρια εύπλαστη σε ειδολογική κινητικότητα, η Γκλουκ καταθέτει ένα έργο με κεντρικούς άξονες την προσωπική εμπλοκή στην καθημερινή εμπειρία, την υψηλή αντίληψη της ανθρώπινης φύσης και την αξιοποίηση μυθικών και βιβλικών στοιχείων σε ορισμένα της εγχειρήματα. Στην αρχή της λογοτεχνικής της καριέρας συνδέθηκε με την εξομολογητική ποίηση, για να προχωρήσει έπειτα στη μορφή της «καθαρής» ποίησης, που χαρακτηρίζεται από τη χρήση της καθομιλουμένης γλώσσας, αυστηρή εικονοποιία και ένα αποστασιοποιημένο αφηγηματικό τόνο. Σε πρόσφατη συνέντευξή της (*Beltway Poetry Quarterly*, τ. 7, ν. 4, Χειμώνας 2006), η ποιήτρια σημείωσε: «Έχω δύο μεθόδους δουλειάς – την μέθοδο της δεξιοτεχνίας, [...] όπου δουλεύω επισημασμένα πάνω στις λέξεις. Όταν γράφεις πολύ γρήγορα, όταν γράφω πολύ γρήγορα, χάνω την αίσθηση πως το ποίημα είναι δικό μου. Δεν μπορώ να σκεφτώ από πού ήρθε.» Στην συλλογή της *A Village Life* (2009), από την οποία προέρχεται και το παρακάτω ποίημα, η ποιήτρια εξερευνά σχέσεις και περιστατικά σε μια τοπογραφία δυτικής Μεσογείου. Αυτό που τη συναρπάζει, που αιχμαλωτίζει την ποιητική της προσοχή είναι οι ρυθμοί των ανθρώπων και του τόπου. Ο γάμος, η εργασία, η ηλικία και οι ζωές που αλλάζουν είναι τα βασικά υλικά της ποιητικής της όψης. Η φύση, η χλωρίδα, όπως τα ελιόδεντρα, γίνεται ο καμβάς για να μιλήσει για τις αγωνίες της συμβίωσης, τη νοσταλγία του παρελθόντος, το εργασιακό παρόν.

ΕΛΙΟΔΕΝΤΡΑ

Το κτίριο είναι τούβλινο, κι έτσι οι τοίχοι θερμαίνονται το καλοκαίρι.
Όταν φεύγει το καλοκαίρι, είναι ακόμη ζεστοί,
ειδικά στη νότια πλευρά – νιώθεις τον ήλιο εκεί, στο τούβλο,
σαν να ήθελε να αφήσει το σημάδι του στον τοίχο, όχι να πλεύσει απλώς πάνω του
στο δρόμο προς τους λόφους. Κάνω εδώ τα διαλλείματα μου, ακουμπώντας πλάτη στον τοίχο, καπνίζοντας τσιγάρα.

Τα αφεντικά δεν ενοχλούνται – αστειεύονται πως αν η δουλειά αποτύχει,
θα νοικιάσουν απλώς τους τοίχους. Σπουδαίο αστείο – όλοι γελάνε πολύ δυνατά.
Όμως δεν μπορείς να φας – δεν θέλουν αρουραίους εδώ, να ψάχνουνε απομεινάρια.

Μερικοί από τους άλλους δεν ενοχλούνται από τη ζέστη, να νιώθουν τον ήλιο στην πλάτη τους, από το ζεστό τούβλο.
Θέλουν να μάθουν πού είναι η θέα.
Για μένα, δεν έχει σημασία αυτό που βλέπω. Μεγάλωσα σε αυτούς τους λόφους·
εκεί θα με θάψουν. Στο ενδιάμεσο, δεν έχω ανάγκη να ρίχνω κλεφτά βλέμματα.

Η γυναίκα μου λέει πως όταν λέω τέτοια πράγματα, πικρίζει το στόμα μου.
Αγαπά το χωριό – κάθε μέρα της λείπει η μητέρα της.
Της λείπει η νιότη της – το πώς συναντηθήκαμε εκεί και ερωτευτήκαμε.
Πώς γεννήθηκαν εκεί τα παιδιά μας. Ξέρει πως ποτέ δεν θα επιστρέψει εκεί πίσω
αλλά συνεχίζει να ελπίζει –

Το βράδυ στο κρεβάτι, τα μάτια της γυρνάν ανάστροφα. Μιλά για τα ελιόδεντρα,
τα επιμήκη ασημένια φύλλα που λαμποκοπούν στο φως του ήλιου.
Και το φλοιό, τα ίδια τα δέντρα, τόσο ευλύγιστα, απαλά γκρι σαν τους βράχους πίσω τους.

Θυμάται πως μάζευε τις ελιές, που κάνουν την πιο καλή άλμη.
Θυμάμαι τα χέρια της τότε, να μυρίζουν ξύδι.
Και η πικρή γεύση των ελιών, όσο δεν είχες ακόμη μάθει να μην τις τρως
φρέσκες από το δέντρο.

Και της υπενθυμίζω πόσο άχρηστες ήταν χωρίς ανθρώπους να τις ετοιμάσουν.
Να τις αλμυρίσουν, να τις βάλουν στον ήλιο –
Και της λέω πως όλη η φύση είναι έτσι για μένα, άχρηστη και πικρή.
Είναι σαν μια παγίδα – και πέφτεις μέσα της εξαιτίας των φύλλων από τα ελιόδεντρα,
επειδή είναι όμορφα.

Μεγαλώνεις κοιτάζοντας τους λόφους, πώς ο ήλιος δύει πίσω τους.
Και τα ελιόδεντρα, κυματιστά και λαμπερά. Και συνειδητοποιείς πως αν δεν διαφύγεις γρήγορα θα πεθάνεις,
λες και αυτή η ομορφιά σε έπνιγε κόβοντάς σου την ανάσα –

Και της λέω πως γνωρίζω ότι είμαστε παγιδευμένοι εδώ. Αλλά καλύτερα να είσαι παγιδευμένος από τίμιους άνδρες,
που ξανατακτοποιούν την τραπεζαρία,
παρά από τον ήλιο και τους λόφους. Όταν παραπονιέμαι εδώ,
η φωνή μου ακούγεται – η φωνή κάποιου ακούγεται. Υπάρχει διαμάχη, υπάρχει θυμός.
Αλλά τα ανθρώπινα όντα μιλάνε μεταξύ τους, όπως μιλάμε εγώ και η γυναίκα μου.
Μιλάνε ακόμη κι όταν δεν συμφωνούν, όταν ο ένας από αυτούς απλώς προσποιείται.

Μ Ε Τ Α Φ Ρ Α Σ Μ Ε Ν Η Π Ο Ι Η Σ Η

Στην άλλη ζωή, η απελπισία σου τρέπεται απλώς σε σιωπή.
Ο ήλιος αφανίζεται πίσω από τους δυτικούς λόφους.
όταν επιστρέφει, δεν υπάρχει καμιά αναφορά στην πόνο σου.
Οπότε η φωνή σου σβήνει. Σταματάς να προσπαθείς, όχι μόνο με τον ήλιο,
αλλά και με τα ανθρώπινα όντα. Όλα τα μικρά πράγματα που σου έδιναν χαρά
με κάποιο τρόπο παύουν να σε αγγίζουν πια.

Ξέρω πως τα πράγματα είναι δύσκολα εδώ. Και οι ιδιοκτήτες – το ξέρω, λένε ψέματα καμιά φορά.
Όμως υπάρχουν αλήθειες που καταστρέφουν μια ζωή· με τον ίδιο τρόπο, κάποια ψέματα είναι γενναιόδωρα,
ζεστά και βολικά σαν τον ήλιο πάνω στον τούβλινο τοίχο.

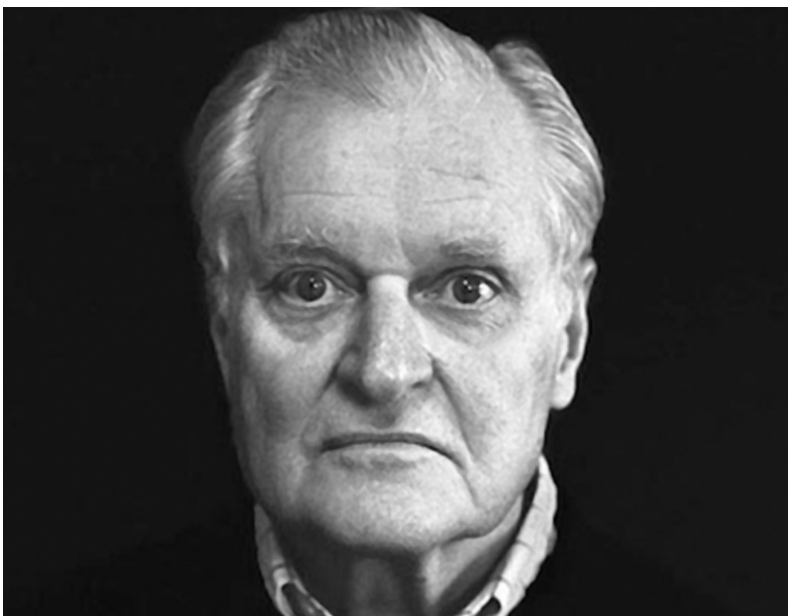
Οπότε όταν σκέφτεσαι τον τοίχο, δεν σκέφτεσαι φυλακή.
Μάλλον το αντίθετο – σκέφτεσαι όλα αυτά που γλύτωσες, με το να είσαι εδώ.

Κι έπειτα η γυναίκα μου τα παρατά για το βράδυ, γυρνά την πλάτη της.
Μερικές νύχτες κλαίει λίγο.
Το μόνο της όπλο ήταν η αλήθεια – είναι αλήθεια, οι λόφοι είναι πανέμορφοι.
Και τα ελιόδεντρα είναι ακριβώς σαν ασήμι.

Αλλά ο άνθρωπος που δέχεται ένα ψέμα, που δέχεται υποστήριξη από αυτό
επειδή είναι ζεστό, είναι ευχάριστο για λίγο,
αυτός ο άνθρωπος δεν θα καταλάβει ποτέ, όσο κι αν εκείνη τον αγαπά.

Μ Ε Τ Α Φ Ρ Α Σ Μ Ε Ν Η Π Ο Ι Η Σ Η

—Μετάφραση: Λαμπριάνα Οικονόμου—

JOHN ASHBERY
Πού θα περιπλανηθώ

Η ΑΓΝΟΙΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΙΑ

Μας είχαν προειδοποιήσει για τις αράχνες και τον λιμό.
Πήγαμε με το αυτοκίνητο ως το κέντρο
να δούμε τους γείτονές μας. Δεν ήταν κανείς εκεί.
Φωλιάσαμε στους κήπους που έφτιαξε ο δήμος,
αναπολώντας άλλα μέρη –
όμως, υπήρχαν στ' αλήθεια; Δεν γνωρίζαμε εξαρχής;

Στα αμπέλια, εκεί που ο βόμβος των μελισσών
πνίγει τη μονοτονία,
κοιμηθήκαμε αναζητώντας γαλήνη, ενωμένοι στη μεγάλη φυγή.
Εκείνος με πλησίασε.
Όλα ήταν όπως παλιά,
εκτός από το τωρινό βάρος·

αυτό καταβύθισε τη συμφωνία που είχαμε κάνει
με τον παράδεισο.
Στην πραγματικότητα, δεν υπήρχε λόγος για αγαλλίαση,
ούτε και ανάγκη για γυρισμό.
Ήμασταν χαμένοι μονάχα που στεκόμασταν,
ακούγοντας τα καλώδια να βουίζουν
πάνω από τα κεφάλια μας.

Θρηνήσαμε που η αξιοκρατία, με σάρκα και οστά,
έφερε φαγητό στο τραπέζι και γάλα στο ποτήρι μας.
Σε ολισθαίνουσα γραμμή, επιπόλαια
επιστρέψαμε στην αρχική ψυχρότητα που τον κατείχε,
γεμάτοι ανησυχία, γεμάτοι φόβο.
Βουλιάξαμε απαλά
ως το απόλυτο βάθος. Εκεί που μπορείς να θλίβεσαι
και να αναπνέεις,
ξέπλυνε το βιος σου στην παγωμένη άνοιξη.
Πρόσεξε μόνο τις αρκούδες και τους λύκους που συχνάζουν
καθώς και τη σκιά που πλησιάζει ενώ προσμένεις την αυγή.

Ο FORTUNA¹

Καλή δύναμη! Τα χαιρετίσματά μου! Καλή τύχη!
Τα καλύτερα! Καλή επιτυχία! Να είσαι καλά!
Ειρήνη υμίν!
Ευημερία!
Μπορούμε να δούμε στην αντίπερα όχθη,
βλέπεις. Πρόβλημά σου, ξέρουμε,
μα δεν μπορώ παρά να νιώθω λίγο φθόνο.
Και αν το σκοτάδι δεν γίνεται πλέον ν' αρθρωθεί;
Κάποιος κουρδίζει το παρόν ξανά, δυνατά, απρόσκοπτα.
Εδώ βρίσκονταν η σκιά, η υπόνοια λουλουδιών
και η γαλήνη, αλλού.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΕΝΗ ΠΟΙΗΣΗ

Ο αγώνας μας για επιβίωση
μοιάζει με παραταγμένα εργαλεία.
Αρχικά, δεν φάνηκαν χρήσιμα σε κανέναν.
Μέχρις ότου προέκυψε πράγματι ανάγκη
και αναγνωρίστηκε η αξία τους.
Δεν άνοιξε ο ασκός του Αιόλου,
ακουγόταν σαν ψαλμός που δυναμώνει
και παίρνει μορφή όπως το χιόνι σε αόρατο βουνό.
Ό,τι υπήρχε καταγής ήταν όμορφο, αλλά χαμένο.

ΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΩΝ ΚΕΡΑΣΙΩΝ

Βρέχει ακόμη; Παιριούμαι. Οι υποκινούμενες ομάδες
υποχωρούν, με ένταση, όπως τα ίχνη της μπογιάς –
δύσκολα ξεθωριάζουν. Είναι γνωστό
πως αυτή είναι η δύναμη των πραγμάτων,

πως δεν θα βελτιωθούν.
Κάποτε, για την ακρίβεια, τα πράγματα ήταν καλύτερα.
Ήταν μια εποχή υπόκωφη σαν το τραγούδι.
Μας άρεσε να στεκόμαστε στην κόψη της
και να φανταζόμαστε τα υπέροχα πράγματα
που θα μπορούσαν να υπάρχουν
και ότι υπάρχουν, που είναι πάνω κάτω το ίδιο.

Δειλός ο χρόνος που βουτά κάτω απ' τα φτερά,
αμήχανος για να δεχθεί το χειροκρότημα,
πυκνός, σαν το ρυάκι που εφορμά.

Σε μιαν άλλη εποχή, αναφυκτηρίων και μαρσπιέ,
δεν θα 'χε σημασία. Τώρα έχει συρρικνωθεί σε λαμπερό
παράξενο άτομο, μπλε σκούρο και υποδειγματικό.

Για σένα, η αποπλάνηση ήταν τρόπος επιτάχυνσης,
ήσουν ασυναγώνιστη, όπως στο τρέξιμο η Αταλάντη.
Τα μήλα προστέθηκαν σε μεταγενέστερη πηγή.
Αποκάλεσέ το παγανιστικό, δηλ., ανεξιχνίαστο.
Αποκάλεσέ με
ανεύθυνο, θα επιστρέψω τον Αύγουστο,
όταν παρέλθει η εποχή των κερασιών.
Πόσο υποκινούμενο σου φαίνεται αυτό;

ΜΙΛΗΣΕΣ ΣΑΝ ΠΑΙΔΙ

Καθίσαμε στον μακρύ διάδρομο
Ήθελα κάτι να σε ρωτήσω
για μια παρόρμηση που είχα.
Δεν ήταν κάτι στημένο, ούτε και χαλαρό.
Έξω, κάτω από τον βαρύ ουρανό, πεσμένα φύλλα.
Είναι οι σκελετοί μας. Και ο ενδοτισμός; ταυτολογία.

Δεν έχουν χωριστά κρεβάτια. Εδώ τα παιδιά
μοιάζουν με κυνηγημένα κουνέλια.
Δεν σκέφτονται ιδιαίτερα τι θα ακολουθήσει.
Ένας πρίγκιπας που ασφυκτιά, συγκαλεί επτάδα.
Ο ήχος της τσελέστας αμυδρός και παρατεταμένος
στην απόσταση κάθε φθόγγου,
που ήταν γραφτό να έχει απόσταση. Μίλησες εκτός ορίων.

ΜΟΛΙΣ ΑΝΤΙΚΡΙΣΑ ΤΗΝ ΑΝΑΙΔΗ ΛΑΜΨΗ

Μόλις αντίκρισα την αναιδή λάμψη
και σπίτια ν' ανατέλλουν στον ορίζοντα
φώναξα τον αδελφό μου. «Αδελφέ», είπα,
«γιατί μας περιπαίζουν αυτοί οι χαμαιλέοντες;
Μήπως γιατί υπάρχουν αγριόχοιροι

και ο δασοκόμος αναπαύεται;
Και τι δε θα 'δυνα για ένα ποτήρι
εγγλέζικου πικρού αλκοολούχου
ή κάτι, οτιδήποτε.
Πόσο μοναχικό είναι όταν επιλέγεις
και αφότου επιλέξεις, μοναχικότερο.
Θα 'πρεπε να βγαίναμε περισσότερο
τις τελευταίες όμορφες μέρες.
Τώρα, η αγάπη δεν είναι παρά ένα μάθημα,
από τα βαρετά μάλιστα.
Μήπως νομίζουν πως μπορούν να με αποβάλλουν
από αυτό το σχολείο, ή, ακόμη
χειρότερα,
να με θέσουν σε διαθεσιμότητα;
Σε ποια περίπτωση η εκπαίδευσή μου θα μοιάζει
περισσότερο με άχυρο;
– μολοντί θα είναι εκτεταμένη,
σε βεβαιώνω».

Τα κύματα του απογεύματος με αναίδεια χαστουκίζουν
τους σωρούς (από φύλλα)
και τα πουλιά είναι περισσότερα απ' όσα συνήθως.
Κάποιοι με θεωρούν αδέξιο, άλλοι
πολύ καλοβαλμένο. Θα 'θελα να πετύχω
το «μέτρον άριστον», όμως το στυλ
είναι κάτι τόσο προσωπικό, αιώνιος γρίφος.

Ύστερα, είδα ξανά τη λάμψη να επιστρέφει
Βοήθεια, είπε, θέλω να ξεφύγω από αυτό
περισσότερο από ό,τι εσύ. Κάποτε ήμουν καθαρό,
λαμπερό φως
στην άκρη ενός τούνελ,
έπειτα κάποιος μου επέβαλε αυτή την κατάσταση.
Βοήθησέ με να το ξεπεράσω, σε παρακαλώ.

Επιστρέφοντας από τις φωτιές στο κρεβάτι μου,
είδα πόσο μεγαλειώδεις είμαστε
μέσα στην ανεπάρκειά μας, ναι,
πιο σπουδαίοι εξαιτίας της.
Υπάρχουν γράμματα στο αλφάβητο
που δεν γνωρίζουμε ακόμη, μα όταν φτάσουμε σε εκείνα
θα έχουμε πλέον γνωρίσει τη λάμψη
των ανυπόστατων πραγμάτων.
Ο αρνητισμός θα μας στοιχειώσει
και θα μας κάνει καλύτερους. Απλώς,
συνέχισε να ανοίγεις το φως,
να κατασπαταλάς ηλεκτρική ενέργεια,
μεθοκοπώντας με μυρμηγκοφάγους,
τσουγκρίζοντας ποτήρια κολονάτα.
Τα διαμερίσματα που μένουμε είναι πιο όμορφα
από αυτά που μέναμε παλιότερα, στο ξεκίνημά μας.

Σημείωση: Τα μεταφρασμένα ποιήματα περιέχονται στην ποιητική συλλογή του John Ashbery, *Where Shall I Wander*, Ecco Press (2005). [*Πού θα περιπλανηθώ*]. Στο έργο αυτό ο Ashbery περιπλανιέται σε μοναχικούς στοχασμούς. Συχνά απευθύνεται με εξομολογητική διάθεση σε έναν απρόσωπο, ή απόντα, άλλον. Οι εικόνες της καθημερινότητας αποτελούν κεντρικό άξονα των ποιημάτων και εναρκτήριο λάκτισμα για παράδοξους συνειρμούς. Η ακατάληπτη –σε μεγάλο βαθμό– ποίησή του είναι κατ' ουσίαν η συν-διακύμανση μεταξύ της υπαρξιακής αγωνίας και του «ευδαιμονισμού»².

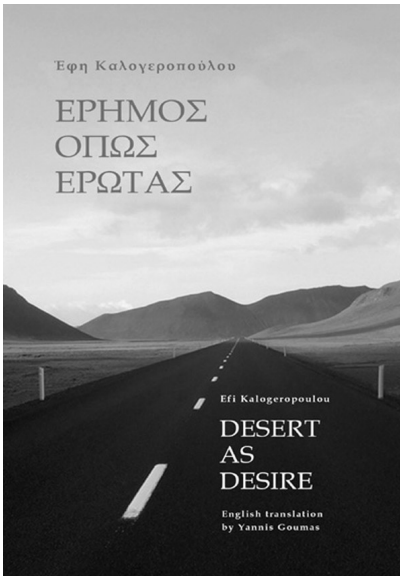
ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. «Καμία τύχη» (λατ.). Μεσαιωνικό λατινικό ποίημα, αποτελεί μέρος της *Carmina Burana* και παράπονο για την άδικη μοίρα.
2. «Ευδαιμονισμός» κατά Β. Παπαγεωργίου, John Ashbery (1991) *Συρμός σκιά*, εκδ. Εστία, σ. 7.

ΕΦΗ ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΥ

(Έφη Καλογεροπούλου, *Έρημος όπως έρωτας*, Εκδόσεις Ποιείν, Αθήνα 2015)

—Γιώργος Λίλλης—

Δεν είναι εύκολο να γράψεις σήμερα ερωτική ποίηση. Έχουν γραφτεί τόσο όμορφα ερωτικά ποιήματα στο παρελθόν που είναι σχεδόν αδύνατο να προσφέρεις κάτι καινούργιο. Επίσης η ποίηση που γράφεται σήμερα, θέλοντας να ξεφύγει από τα στερεότυπα γίνεται όλο και πιο κυνική και πεζολογική. Εδώ όμως μιλάμε για θέματα όπως ο έρωτας που παίζει σημαντικό ρόλο στην ζωή και όχι για μελό στιχάκια του συρμού. Άλλο η ερωτική ποίηση που επικεντρώνεται στο μεγάλο αυτό αίσθημα και άλλο η ποίηση της αγοράς που πλασάρεται ότι είναι ικανή να λυτρώσει τον άνθρωπο από τον πόνο του χαμένου έρωτα.

Ίσως αυτός είναι και ο λόγος που οι περισσότεροι ποιητές σήμερα σπάνια καταπάνονται με τον έρωτα. Όμως η αληθινή ποίηση δεν φοβάται να μιλήσει για τα μεγάλα ανθρώπινα θέματα. Ας μην το ξεχνάμε αυτό όλοι εμείς που γράφουμε. Αυτό που μένει είναι τελικά η προσωπική και ειλικρινής προσέγγιση, είτε πρόκειται για ερωτικό ποίημα είτε για κοινωνικό ή πολιτικό. Είναι το προσωπικό, μοναδικό θα έλεγα βλέμμα του ποιητή εκείνο που σώζει το ποίημα από το να γίνει ένα αδιάφορο ανάγνωσμα. Με τον πρόλογο αυτό θα ήθελα να εκφράσω την ικανοποίησή μου για το βιβλίο της Έφης Καλογεροπούλου, *Έρημος όπως έρωτας*, όπου τολμά να ασχοληθεί με την ερωτική ποίηση, προσφέροντας όμως ένα ιδιαίτερο βλέμμα, λοξό, γι' αυτό και τόσο όμορφο, με επίκεντρο την ανθρώπινη ύπαρξη. Τα ποιήματα της συλλογής, άτιτλα, είναι ένα ταξίδι ψυχής, αναζητώντας την ταυτότητα διαμέσου των αισθήσεων. Η ποιήτρια δεν πέφτει στην παγίδα να γράψει μελιστάλακτα στιχάκια, αλλά με την δύναμη ενός ελεύθερου πνεύματος αναρωτιέται για την δύναμη του έρωτα, μέσα από την απώλεια, τον πόνο, αλλά και μέσα από την χαρά, την τρέλα, την υπέρβαση:

Άρρωστος από μίσος
πιο νεκρός κι από νεκρό
αυτός που στο μάτι του ζώου

θάνατο βλέπει και ποτέ την αθωότητα.
Σε ξέρα ριγμένος
βυθισμένος στα πνιγμένα του νερά
αυτός που δέρμα αλλάζει κι από φίδι πιο γρήγορα
πουλί να γίνει θέλει με δανεικά φτερά.

Όπως διαπιστώνουμε με τους παραπάνω στίχους η Καλογεροπούλου υμνεί τον έρωτα, το αντικείμενο του πόθου της με έναν τρόπο που φαινομενικά δεν θυμίζει ερωτικό λόγο, αλλά αν αφουγκραστούμε προσεκτικά διαπιστώνουμε πως εδώ το ερωτικό στοιχείο είναι εκείνο που δυναμιτίζει τις στιγμές, που δίνει το χάρισμα της ελπίδας σε έναν χώρο στεγνό, αντιπονητικό. Αυτή η υπέρβαση στους στίχους της δημιουργεί μια ατμόσφαιρα έξω από τα στενά όρια που ζούμε τις ζωές μας, έστω και με δανεικά φτερά, μπορούμε να πετάξουμε. Δεν είναι λίγο:

Πιο μέσα απ' το βλέμμα τι;

Με ακρίβεια ωρολογοποιού –που σφίγγει το κομμένο
ελατήριο–
με την τελευταία βιδίτσα που απόμεινε
τράβηξε το τι απ' την ερώτηση.

Πιο μέσα απ' το βλέμμα ύλη
ύλη σιωπής,
πρόσθεσε.

Η Καλογεροπούλου με αυτή την τέταρτη ποιητική της συλλογή, ώριμη όσο ποτέ, με στίχους που εισχωρούν μέσα σου και σε αναστατώνουν, όπως η κάθε καλή ποίηση, καταφέρνει να περιγράψει το στοιχείο εκείνο του έρωτα που αντικαθρεφτίζει την αλήθεια των ανθρώπων πράξεων. Ανακαλύπτει την αιτία αυτών των πράξεων. Δεν δικαιολογεί δεν ωραιοποιεί. Ο έρωτας ξεγυμνώνει τα ένστικτα. Μας εκθέτει:

το καμένο κάρβουνο της προδοσίας
το άσπρο πόδι της ματαίωσης
η λάσπη της αγάπης και η Θεία κοινωνία της
ο άγριος σκύλος που κοιμάται μέσα μου τις νύχτες
το άδειο που δεν έχω όταν σε έχω.

ΠΑΟΥΛ ΤΣΕΛΑΝ

(Παουλ Τσελάν, *Γλωσσικό πλέγμα*, Μετάφραση: Ιωάννα Αβραμίδου Εκδόσεις Άγρα, Αθήνα 2014)

—Γιώργος Λίλλης—

Το δηλώνω ευθύς εξαρχής: ο Τσελάν ανήκει στους αγαπημένους μου ποιητές. Τον έχω διαβάσει στο πρωτότυπο αλλά οφείλω να παραδεχτώ πως οι μεταφράσεις της Ιωάννας Αβραμίδου με έκαναν να τον κατανοήσω καλύτερα γιατί κατάφερε να μεταδώσει στην μητρική μου γλώσσα το βάθος της ποίησής του. Κι αυτό θεωρείται επίτευγμα γιατί έχουμε να κάνουμε με έναν πολύ δύσκολο ποιητή, ο οποίος έχει δημιουργήσει μια δική του γλώσσα, ράβοντας λέξεις στην κυριολεξία, για να επιτύχει τον σκοπό του. Ακόμα και για τον έμπειρο γερμανόφωνο αναγνώστη ο Τσελάν αποτελεί μεγάλη πρόκληση,

πόσο μάλλον η μετάφρασή του σε μια άλλη γλώσσα. Αν και έχουν γρα-

φτεί πάρα πολλά βιβλία για την ποίηση του Τσελάν, παραμένει ακόμα ανοιχτός σε ερμηνείες.

Γεννημένος στο Τσέρνοβιτς της σημερινής Ουκρανίας, με εβραϊκή όμως καταγωγή και μητρική γλώσσα τα Γερμανικά, ο Τσελάν έγραψε ποιήματα στη γλώσσα που μιλούσαν οι δολοφόνοι των γονιών του, καθιερώθηκε ως ο σπουδαιότερος γερμανόφωνος ποιητής του 20ού αιώνα, ενώ ο ίδιος επέλεξε την αυτοεξορία, ζώντας στο Παρίσι.

Τα φαντάσματα του παρελθόντος, ο αγώνας να συμφιλιωθεί με τη γλώσσα που μιλούσαν οι Ναζί και που ο ίδιος χρησιμοποιούσε για να αντλήσει από μέσα του τον ποιητικό του πλούτο, η πνευματική διαμάχη με τον συναισθηματικό όλεθρο αυτής της παραδοξότητας, και η τραγική στιγμή της συνειδητοποίησης ότι ο μόνος τρόπος να εκφραστεί είναι τα γερμανικά ως μια προσπάθεια συμφιλίωσης με τον ίδιο του τον ψυχισμό, τον οδήγησαν σε ρήξη με τις ισορροπίες που ο ίδιος πάσχιζε στη ζωή του να φέρει.

Από την πρώτη επίσημη εμφάνιση αυτού του ξενόφερτου ποιητή, με την παράξενη ποιητική συλλογή «Αφιόνι και μνήμη», (που έχει μεταφράσει άψογα η Αβραμίδου για τις εκδόσεις Νεφέλη), η οποία μετέδιδε πρωτόγνωρα αισθήματα λόγω του κατακερματισμού των στερεότυπων με τη μουσική της ευδαιμονία, όπου οι εικόνες δημιουρ-

γούσαν τραγικές ερμηνείες, ως τα κατοπινά του έργα, ο Τσελάν υπερασπίστηκε τον τρόπο ανόρθωσης της ηθικής υπόστασης, το γλωσσικό γεφύρωμα ανάμεσα στη φθορά του καθεστωτικού λόγου και της ποιητικής εκφραστικής που έρχεται να αναιρέσει το παγιωμένο στοιχείο της βαρβαρότητας.

Με την έκδοση του *Γλωσσικού πλέγματος*, η Αβραμίδου εύστοχα συνεχίζει να μας γνωρίζει τον μεγάλο αυτό ποιητή, επιλέγοντας αυτή την φορά ένα έργο που τον διαφοροποιεί από τα προηγούμενα βιβλία του, με ένα λόγο ακόμα πιο κρυπτικό που θα ακολουθήσει και στις κατοπινές συλλογές του. Ο άθλος μιας τέτοιας μεταφραστικής εργασίας, έγκειται στο πως μπορεί να προσεγγίσει κανείς ένα τόσο πολυδιάστατο έργο, όπου ο τονικός ρυθμός δένει ακέραια με τους στίχους. Η Αβραμίδου γράφει στον πρόλογο πως στο *Γλωσσικό πλέγμα*: «ο Τσελάν απομακρύνεται από την οικεία περιγραφική, αφηγηματική γλωσσική χρήση της παράδοσης και δίνει μορφή σε ένα ριζικά διαφορετικό ποιητικό αξίωμα. Στόχος της ποίησής του είναι η ανεύρεση και η κατάκτηση μια πραγματικότητας».

Ακόμα και ο ίδιος ο τίτλος, *Γλωσσικό πλέγμα*, έχει πολλά σημασιολογικά επίπεδα. Σε αυτό το τρίτο του βιβλίο, ο Τσελάν καθιερώνει το προσωπικό του γλωσσικό στίγμα, όπου κυριαρχεί η ελλειπτική γλώσσα, και η ουσιαστικοποίηση των επιθέτων αφαιρεί την πρωτοκαθεδρία του ρήματος:

ΦΩΝΗ ΤΟΥ ΙΑΚΩΒ

Τα δάκρυα.
Τα δάκρυα στο μάτι του αδερφού.
Το ένα έμεινε να κρέμεται, μεγάλωσε.
Κατοικούμε μέσα του.
Ανάσανε για να
πέσει.
Φωνές, στο εσωτερικό της κιβωτού:

Μόνο τα στόματα
σώθηκαν
Εσείς που βουλιάζετε
ακούστε κι εμάς.

Καμία
φωνή – ένας
απόηχος, ξένος στις ώρες, δώρο
στις σκέψεις σου, εδώ, επιτέλους
ξάγρυπνο: ένα
καρπόφυλλο, μεγάλο σαν μάτι, βαθιά
χαραγμένο. Στάζει
ρητίνη, δεν λέει
να γιάνει

Στα ποιήματα της συλλογής αποκαλύπτονται με συνταρακτικό τρόπο οι αγωνίες και οι φόβοι του Τσελάν, η πορεία ενός πληγωμένου προς αναζήτηση της εσωτερικής του γαλήνης. Από την άλλη, συναισθανόμαστε τα αδιέξοδά του και πώς μεταμορφώνονται σε μια ποίηση που επηρέασε, με τον δυναμισμό της την μεταπολεμική Γερμανική λογοτεχνία, ερχόμενη σε αντιπαράθεση με τα λόγια του Αντόρνο, ότι μετά το Άουσβιτς είναι αδύνατον να γραφτεί πια ποίηση.

Ο Τσελάν με το έργο του τοποθετείται στο μέσο μιας κομπλεξικής κοινωνίας, η οποία δεν έχει ακόμα παραδεχθεί ότι ευθύνεται για τον θάνατο εκατομμυρίων ανθρώπων, ή τουλάχιστον είναι αμήχανη μπροστά στην ντροπή και την παραδοχή των εγκλημάτων της, και γι' αυτό είναι ανίσχυρη να δεχθεί ποιήματα όπως η «Φούγκα του θανάτου», όπου ο ποιητής μιλά με ξεκάθαρο τρόπο για τους θαλάμους αερίων και τις μαζικές δολοφονίες στα στρατόπεδα συγκέντρωσης. Το γεγονός αυτό, δηλαδή να μιλήσει χωρίς περιστροφές, είχε σαν αποτέλεσμα να συκοφαντηθεί όσο λίγοι. Δεν του συγχώρεσαν που σκάλισε πληγές, αγνοώντας πως ο Τσελάν μ' αυτό τον τρόπο προσπαθούσε να συμφιλωθεί με τα φαντάσματα του παρελθόντος, με το θάνατο των γονιών του, με την εξορία του, με την ίδια την γλώσσα που εκφραζόταν και ήταν η γλώσσα του εχθρού. Ο ευαίσθητος χαρακτήρας του, η επίμονη και επίπονη αναζήτηση της γαλήνης χρησιμοποιώντας την ποίηση ως είδος εξαγνισμού, με το πέρασμα των χρόνων, αντί να τον λυτρώνει, τον φέρνει σε μεγαλύτερη ρήξη με το περιβάλλον του, και τέλος με τον ίδιο του τον εαυτό, οδηγώντας τον στην αυτοκτονία.

Τα ποιήματα του Τσελάν διεκδικούν την κατανόηση. Επιθυμούν με τον λυρισμό τους να οικειοποιηθούν την φωνή του άλλου, να εναντιωθούν στα ζωώδη ένστικτα. Ο ποιητής αντιλαμβάνεται τον κόσμο ως κλοιό που τον περικυκλώνει, και γι' αυτό θέλει να σπάσει τα δεσμά με όπλο τους στίχους. Το έργο του, επηρεασμένο από την Βίβλο και τον ρομαντισμό, καθορίζει από μόνο του ένα γλωσσικό πεδίο, όπου μπορούμε να αντιληφθούμε τις δυνατότητες που έχουμε για να νικήσουμε την ευτέλεια. Αν και ο ίδιος ο ποιητής δεν τα κατάφερε, εμείς σήμερα, είμαστε οι αποδέκτες ενός έργου που τάχθηκε υπέρ της αλήθειας και της ελευθερίας:

... ΣΤΡΕΤΟ

Εκτοπισμένος στον
Περίβολο
Με το αδιάψευστο ίχνος
Χόρτο, γραμμένο ξεχωριστά. Οι πέτρες, λευκές,
Με τις σκιές των καλαμιών:
Μη διαβάζεις πια – κοίτα!
Μη κοιτάς πια – προχώρα!

Προχώρα, η ώρα σου
Δεν έχει αδελφές, είσαι –
Είσαι στο σπίτι. Ένας τροχός, βραδύς,
Κυλά μόνος του, οι ακτίνες
Αναρριχώνται,
Αναρριχώνται πάνω σε μελανό τοπίο, η νύχτα
Δεν χρειάζεται αστέρια, πουθενά
δεν ρωτάνε για σένα.

ΠΕΡΙΠΟΥ 6:30 μ.μ.

Το τελευταίο χειλικό σύμφωνο
έχει σκαλώσει από ώρα στα δόντια
του ετοιμοθάνατου κι αργεί να πετάξει –
έτσι ακριβώς παλεύει τώρα
κι αυτή η μέρα να μείνει φως.

ΑΠΝΟΙΑ

Η σιωπή δωρίζεται
στέργει

των δέντρων είναι η τροφός.

ΕΠΑΝΑΦΟΡΑ

«Ο σκύλος επιστρέφει πάντα στον εμετό του
ακριβολογεί εδώ η Βίβλος.
Κι εσύ όμως επιστρέφεις πάντα
στην ίδια την πληγή
την ανοίγεις κάθε φορά
όχι για να την γιατρέψεις,
να την κλείσεις για πάντα,
αλλά να την βαθύνεις κι άλλο».

Αυτά γράφει ο Λ. Κ.
Λέει να τα στείλει σ' ένα περιοδικό
για δημοσίευση
αλλά μάλλον δεν θα προλάβει.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΒΕΗΣ

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΟΥΛΙΑΡΑΚΗΣ

—Συζήτηση με την Τιτίκα Δημητρούλια—

► *Εμφανίζεσαι με βιβλίο το 1983 και σε τριάντα χρόνια εκδίδεις 6 ποιητικά βιβλία. Ολιγογράφος, λείνεις τα τριάντα χρόνια με τη συλλογή «Αναπολόγητος στις κούνιες ντάλα μεσημέρι» το 2013. Μια εποχή, μια γενιά; Πώς περιγράφεις εσύ τη θέση σου σ' αυτήν;*

Ολιγογράφος, ναι. Για μένα η ποίηση είναι απόσταγμα ζωής. Μόνο όταν οι εμπειρίες μας γίνουν μέσα μας αίμα και ανάσα, σάρκα μας και είναι μας, τότε μόνο μπορούμε να τις εκφράσουμε ικανοποιητικά, να τους δώσουμε άρτια μορφή. Διαφορετικά θα είμαστε ψεύτες απέναντι στον εαυτό μας. Θα είναι σαν να κοροϊδεύουμε και τον εαυτό μας και τους άλλους. Και κατά τη γνώμη μου αυτό δεν είναι έντιμο, δεν δικαιούμαστε να το κάνουμε. Ακόμα κι αν αδιαφορήσουμε για το πόσο μπορεί να μας ζημιώσει αυτό στα μάτια του κοινού που ξέρει να κρίνει τι είναι αυθεντικό και τι κάλπικο.

Όλοι μας συμμετέχουμε σε κάποια γενιά, περπατάμε και εξελισσόμαστε μαζί της. Όμως πορευόμαστε και μόνοι μας. Μόνος μου εγώ νιώθω να πορεύομαι. Το μόνο που με ενώνει με τους ανθρώπους της γενιάς μου είναι οι κοινές εμπειρίες και η εκτίμηση για ορισμένες φωνές που στάθηκαν οδηγοί στα πρώτα μας βήματα.

► *Κοσμοπολιτισμός, Ιστορία, το συνεχές του χρόνου απέναντι στην ανθρώπινη ασυνέχεια που συνιστά η θνητότητα. Εξαρχής το έργο σου κατοικείται από τον θάνατο, αλλά με καρτερία, έως και φυσικότητα, χωρίς ωστόσο κανέναν μελοδραματισμό και καμία εύκολη θλίψη. Πώς και γιατί;*

Στην αρχή υπήρχε στα γραφτά μου ένας μελοδραματισμός, μια γλυκεράδα απέναντι στη φθορά και στο θάνατο. Με τα χρόνια όμως απαλλάχθηκα από αυτό. Όταν μεγαλώνεις και συνειδητοποιείς ότι ο θάνατος είναι το τέλος, δεν έχεις παρά να εστιάζεις στην περιπέτεια που λέγεται ζωή. Βέβαια υπάρχει πάντα το αγκάθι του θανάτου, του εφήμερου που δουλεύει μέσα στη σάρκα σου, όμως το αντιπαρέρχεσαι γιατί η τέχνη είναι και μια ψευδαίσθηση ότι μπορείς να νικήσεις το θάνατο και τη φθορά.

Άλλωστε οι ανατροπές της Ιστορίας, τα τερτίπια των ανθρώπων προσφέρουν νομίζω περισσότερο υλικό από το να επανέρχεται διαρκώς σε αυτό. Όλοι μας θα φύγουμε κάποτε για το μεγάλο ταξίδι. Ας φροντίσουμε όταν έρθει η ώρα εκείνη να έχουμε χορτάσει τη ζωή, να έχουμε χαρεί τις συναναστροφές και τον έρωτα, τα ταξίδια και τις ηδονές της δημιουργικής ζωής.

► *Μέσα στα τριάντα αυτά χρόνια εκδίδεις επίσης πολλές μεταφράσεις. Συμπαράθετες μάλιστα πρωτότυπα ποιήματα και μεταφράσεις στα βιβλία σου. Είναι μια πρακτική με συγκεκριμένες συνδηλώσεις, αφού παραπέμπει στον μεσοπόλεμο και σε ομοτέχνους σου της ίδιας ηλικίας. Μίλησέ μας, αν θέλεις, για τη μετάφραση και τη σχέση της με το πρωτότυπο έργο σου.*

Η μετάφραση είναι για μένα ένα μεγάλο σχολείο. Κάποιος λέει ότι δεν ξέρεις τη γλώσσα σου αν δεν μιλάς τουλάχιστον ένα ξένο ιδίωμα. Η μετάφραση με κρατάει ζωντανό πνευματικά, με βοηθά να περάσω χωρίς φθορές και χασούρα τις μακριές περιόδους «αγρανάπαυσης» που απαιτούνται στην ποίηση, ώστε να επανέλθει κάποιος με καινούργιες δυνάμεις και καινούργια οράματα στην πρωτότυπη δημιουργία.

Όμως αναμετρώνμενος με ένα κείμενο, —και είχα την πολυτέλεια να το κάνω με κείμενα που ζήλεψα, που θα ήθελα να έχω γράψει ο ίδιος— καταλαβαίνεις και τη δική σου θέση σε αυτό που

λέγεται συγγραφικό σύμπαν. Τι φάρια πιάνεις, πόσο καλός είσαι. Δεν είναι αμελητέο αυτό για ένα δημιουργό: το να έχει συνείδηση των ικανοτήτων του. Τον προσγειώνει και τον γειώνει. Και τελικά τον ωφελεί.

► *Στο έργο σου είναι έντονη πάντα η υλικότητα, ο χρόνος και ο χώρος δεν παραμένουν αφηρημένοι, αλλά υποστασιοποιούνται, γίνονται αγάλματα, πράγματα, αντικείμενα. Απέναντί της, ο μύθος, που κυλάει ανάμεσα στις γραμμές και στα ποιήματα και διαπλέκει τις όψεις του χωροχρόνου. Ένας μύθος που περικλείει και τα λόγια και τις εικόνες των άλλων.*

Νομίζω, είναι θέμα ιδιοσυγκρασιακό. Δεν μου αρέσουν τα αφηρημένα πράγματα, αλλά τα χειροπιαστά και συγκεκριμένα. Όπως και στη ζωή ο χρόνος μετριέται με συγκεκριμένα πράγματα και κατά κάποιο τρόπο «υλοποιείται», έτσι και στην ποίηση. Τα υλικά της άλλωστε δεν είναι κατά τη γνώμη μου οι μεγάλες κουβέντες αλλά πάντοτε

κάτι χειροπιαστό. Ο Σολωμός δεν μίλησε αφηρημένα για τον πατριωτισμό αλλά για το αίμα που χύνει ένας λαός σκλαβωμένος.

Η ποίησή μου έχει όντως ένα έντονο στοιχείο αισθησιασμού. Όχι κατ' ανάγκην ερωτικού αισθησιασμού αλλά τον αισθησιασμό που έχει η ζωή, καθετί που καταγράφουν οι αισθήσεις μας, μυρωδιές, γεύσεις, εικόνες. Η δική μου ποίηση δεν πασχίζει να ξεκολλήσει κάποιον από την καθημερινότητα και να τον πάρει μαζί της σε ένα μέρος ονειρικό. Προσπαθεί να του δείξει τις προεκτάσεις της αληθινής ζωής και τον τρόπο να την υπομείνει καλύτερα. Και γι αυτό έχει και ένα λανθάνον δαιμονικό κάποτε χιούμορ. Όχι όμως απ' υψηλού. Ποτέ απ' υψηλού, που είναι σημάδι πως κάποιος έχει στερηθεί ζωτικά πράγματα στη ζωή και προσπαθεί με την ποίηση να τα πάρει πίσω.

► *Υλικότητα, ιστορικότητα, διακειμενικότητα. Κυρίως όμως ρυθμός;*

Αν κάτι θεωρώ πως έχω πετύχει αυτά τα χρόνια είναι ένας ολότελα αυθεντικός, δικός μου ρυθμός, με τον οποίο αναπνέουν και λειτουργούν τα ποιήματά μου. Θα πείτε, κάθε ποίημα, άλλο λίγο άλλο πολύ, έχει το δικό του ρυθμό. Δεν θα ήμουν τόσο κατηγορηματικός. Υπάρχουν ποιήματα που ο ρυθμός τους χωλαίνει, που ασθμαίνουν, που δεν μπορούν να σταθούν στα πόδια τους.

Εγώ δεν είμαι εντεταλμένος να αξιολογήσω το ρυθμό που έχει το ποίημά μου. Αυτό που μπορώ να πω με σιγουριά είναι πως αυτός ο ρυθμός είμαι ολότελα εγώ. Δεν τον αναζήτησα, δεν πάσχισα να τον βρω. Έρθε και με βρήκε εκείνος. Είναι μέρος αυτού του μυστήριου πράγματος που λέγεται ποίηση. Αυτής της μαγανείας. Είναι ένας καθρέφτης. Όπου δεν καθρεφτίζεται μόνο ο αναπόφευκτος ναρκισσισμός του ποιητή αλλά κάποτε η τέρψη και η ικανοποίηση για αυτό που είσαι. Όσο μικρός ή όσο μεγάλος τεχνίτης.

► *Είσαι ποιητής του οικουμενικού, διατρέχεις τους τόπους, τις εποχές και τα κείμενα. Πώς θα σχολίαζες την ποίηση σε σχέση με την παγκοσμιοποίηση;*

Η παγκοσμιοποίηση θα είχε ενδιαφέρον αν είχε νόημα η έννοια της παγκοσμιοποίησης. Δυστυχώς όμως ο άνθρωπος δύσκολα συλλαμβάνει το ευρύ, το ανοιχτό, το άνευ ορίων. Προτιμά το περίκλειστο, το οικείο, τα σύνορα, όσο για την ποίηση, έχει χάσει δυστυχώς την απλότητα του τραγουδιού των ραφωδών και περιφέρεται από ελιτίστικα σαλόνια σε ελιτίστικα μπαλκόνια.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΑΓΓΕΛΗΣ

(Δημήτρης Αγγελής, Ένα ελάφι δακρύζει πάνω στο κρεβάτι μου, Εκδόσεις Πόλις, Αθήνα 2015)

—Γιάννης Παπακώστας—

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΑΓΓΕΛΗΣ
Ένα ελάφι δακρύζει
πάνω στο κρεβάτι μου

Η ποιητική συλλογή του Δημήτρη Αγγελή με τον τίτλο *Ένα ελάφι δακρύζει πάνω στο κρεβάτι μου* αποτελείται από άτιpla ποιήματα, αριθμημένα από το 1 έως το 33, και επίσης από άλλα τέσσερα με εκτενή τίτλο, τα οποία παρεμβάλλονται ανάμεσά τους. Το πρώτο μετά το 8ο, το δεύτερο μετά το 19ο, το τρίτο μετά το 28ο και το τέταρτο μετά το 32ο. Τα τέσσερα αυτά ποιήματα οιονεί συνιστούν τους άξονες, θεωρητικούς και αισθητικούς, πάνω στους οποίους δομείται η Συλλογή.

Ο ποιητής ξεκινάει από συγκεκριμένες σύγχρονες κοινωνικές καταστάσεις και εικόνες που στη συνέχεια, καθώς το παρόν

συμπλέκεται με το παρελθόν, αποκτούν γενικότερο, καθολικότερο περιεχόμενο. Δίνει την εντύπωση πως και ο ίδιος αποτελεί μέρος των ευρύτερων κοινωνικών προβλημάτων. Η θεματολογία του περιλαμβάνει τα πάθη του κόσμου, πάθη παρόντα και παρελθόντα: μνήμες, πόλεμοι, άνθρωποι καταδιωγμένοι, άνθρωποι που εξοντώθηκαν στους αντικαθεστωτικούς αγώνες, αλλά και πρόσφυγες, φτωχοί και αδύναμοι. Λέξεις ή φράσεις κλειδιά: *μετανάστης, αιχμηρά δίκρανα, σιδερένιο κρεβάτι, σημερινοί μελλοθάνατοι* και πολλές άλλες το υποδηλώνουν, όπως δηλωτικά είναι και τα ονόματα Παβέζε, Μοράβια, Χουάν Ρούλφο, Κορτάσαρ, Μαγιακόφσκι, Αχμάτοβα.

Και ένα άλλο επίσης όνομα, με σαφή, διακριτή θέση, έρχεται και επανέρχεται στη συλλογή. Είναι η Μαρία. Με τη Μαρία αρχίζει, με τη Μαρία τελειώνει η συλλογή. Άλλωστε *μόνο για τη Μαρία* ήθελε να μιλήσει, μας λέει ο ποιητής. Για μια Μαρία πολύπλευρη. Είναι ο τελευταίος στίχος του τριακοστού τρίτου ποιήματος. Αλλά η Μαρία απαντά επίσης στο τρίτο ποίημα (τρεις φορές), στο πέμπτο, στο έβδομο, και στο εικοστό τέταρτο ποίημα (δύο φορές). Σύνολο εννέα φορές, αν είδα καλά· αποτελεί σύμβολο κεντρικό και υπό διαφορετικό πρόσωπο κάθε φορά, για να πάρει εν τέλει τη μορφή της μητέρας του Χριστού που ως μητέρα όλων είναι επόμενο να θλίβεται και να πονά, υποδηλώνοντας τη θλίψη της προς τα τεκταινόμενα και ζητώντας, από το πρώτο κιόλας ποίημα, την καταγραφή τους:

*Ανοιξε το τετράδιό σου, ποιητή-γράψε.
Πρόσεξε τους νέους λογχοφόρους, μετανάστη-σε κάποια
λασπωμένη γωνιά
Έχεις αδέλφια
Γρατζούνιζε τον τοίχο με τα βρύα, αγουροξυπνημένο παιδί
Ζήσε τον κήπο σου.*

Έχει προηγηθεί η επιρρηματική μετοχή *θυμωμένα*, δίνοντας έτσι το στίγμα της συναισθηματικής έξαρσης, ενώ οι προστακτικές *άνοιξε, πρόσεξε, γρατσούνισε, ζήσε* δείχνει τί, μέσα σ' έναν κόσμο ταραχώδη, τί επείγει για τον καθένα. Υποδηλώνουν επίσης προειδοποίηση και διεκδίκηση· και εκφραστής-συνδεδετικός κρίκος όλων αυτών ο ποιητής. Η ημέρα του ποιητή αρχίζει με *δίκρανα αιχμηρά* και *κοντάρια του ήλιου*, προανάκρουσμα μιας οδυνηρής περιπέτειας στο δάσος του σύγχρονου κόσμου.

Όσο κι αν όλα τούτα κινούνται στην ασάφεια, τα σημανόμενα όμως υποδηλώνουν την πραγματικότητα, αν και στο ίδιο αυτό ποίημα, εννοώ το πρώτο της συλλογής, η ασαφής ελπίδα συμπλέκεται με μια αέρινη ομορφιά, συνυφασμένη με την εικόνα της αμαζόνας που, με τα *θυμωμένα μαλλιά*, καλπάζει σε μια άγονη στέπα.

Η συλλογή αποτελεί έκπληξη. Έκπληξη για τον νεωτερικό τρόπο γραφής και τον καταγισμό των εικόνων και επίσης για τα κοινωνικά συνυποδηλούμενα, κάτι για το οποίο μας είχε προειδεάσει βέβαια ο

ποιητής και με την προηγούμενη Συλλογή, αλλά εδώ το όλο σκηνικό, δικό μας και παγκόσμιο, δεν του επιτρέπει αυτοέλεγχο. Και τούτο σημαίνει ότι ο Αγγελής έχει πολλούς τρόπους να συλλαμβάνει τα κοινωνικά μηνύματα και να αποτυπώνει τις ευαισθησίες του.

Έχει και παραέχει επίσης την άνεση να συμπλέκει το παραδοσιακό με το μοντέρνο και να χρησιμοποιεί νέα εκφραστικά μέσα κάθε φορά. Και το κυριότερο: να αφηνιάζει με τη χρήση σπάνιων λέξεων και εικόνων, φορέων καταστάσεων δυστυχίας και κοινωνικής εξαθλίωσης, όπως: «επιχρυσωμένα οστά», «ο νεκροφύλακας», «ξύλινο κουτί στο Άουσβιτς», «συρματόπλεγμα», «δουλοπάροικοι στ' αδαμαντορυχεία», «μουχλιασμένο ψωμί», οι «συνταξιούχοι που παίζουν σκάκι στα παγκάκια», «το λεωφορείο βαρύ από τις ανθρώπινες ανάσες», «να ζητήσω ζάχαρη από το γείτονα», «με περιμαζεύουν οι τραυματιοφορείς», «ένα κομμάτι ψωμί», «εξώσεις», «οι λύκοι λύκοι κι οι φονιάδες φονιάδες», εικόνες, οι οποίες προκαλούν την οργή και του μικρού παιδιού ακόμα, για τον κόσμο που του ετοιμάσαμε. Και εκστασιασμένο, αγανακτισμένο για όλα αυτά, μέσα στην αθωότητά του, ακυρώνει πρόσωπα και καταστάσεις και ώριμο πια από τις εφιαλτικές σκηνές που ολοένα και πιο ζωντανές προβάλλουν μπρος στα μάτια του, με έκδηλο θυμό, απευθύνει ένα μεγάλο κατηγορώ, καταλήγοντας:

*Κυρίες και κύριοι,
Θα κλείσω τα μάτια και θα ονειρευτώ πως ποτέ δεν υπήρξατε
Γιατί ήσασταν η πιο αδιανόητη πλευρά της ζωής μου.*

Και ο ποιητής πώς αντιδρά μπροστά σ' αυτή την οδυνηρή πραγματικότητα; Απλούστατα, Αύγουστο μήνα παίρνει τα όρη και τα βουνά, γυρίζει τα πανηγύρια της υπαίθρου, απ' όπου, ως ένα είδος αντηχείου, αντί ξεγνοιασιά και ελπίδα, μόνο *ραγισμένα τραγούδια* αποκομίζει.

Αλλού συμπυκνώνεται ένας άλλος κόσμος, όπως αυτός προκύπτει από τους στίχους του ποιήματος με τον αριθμό 2: Η εικόνα μοιάζει με κλουβί-δούρειο ίππο, από τον οποίο όλη τη νύχτα

*θα βγαίνουν από μέσα κυβιστές στρατιώτες που μυρίζουν Γαλλία
Κι ένας θα τρέξει για να κόψει το αυτί εκείνου
που απροειδοποίητα με φίλησε με πάθος στο μάγουλο
Σα να ήξερε πως ερχόμουν για να σας σώσω.*

Δεν ξέρω, αλλά εδώ υποψιάζομαι πολλά. Και κυρίως τη δυνατότητα που έχει ο Αγγελής να συμπυκνώνει σε αλληπάλληλους στίχους ετερόπλευρα θέματα. Για το ένα αναλογίζομαι την εισβολή των Γάλλων του Ναπολέοντα στην Ισπανία, το άλλο με παραπέμπει στον κυβισμό ως καλλιτεχνικό κίνημα, με κυριότερον εκπρόσωπο τον Πικάσο, ενώ το τελευταίο μας παραπέμπει στη θρησκευτική μας παράδοση, όπου ο Πέτρος έκοψε το αυτί του Ρωμαίου στρατιώτη, αλλά εδώ κόβει το αυτί του υπονοούμενου Ιούδα. Τέλος, η ποιητική φωνή μοιάζει να έρχεται από μακριά. Τελικά προκύπτει το ατελέσφορο. Δεν είναι τυχαίο ότι η Συλλογή δεν κλείνει με ανοιχτό, αλλά με παρένθετο στίχο:

*(Κι όμως εγώ ήθελα μόνο να μιλήσω
για τη Μαρία),*

σαν η Μαρία να είναι η πληγωμένη ψυχή του. Και γιατί δακρύζει το ελάφι; Από ένα σύμβολο αθωότητας που δεν διανοείται να καταλάβει γιατί έγινε έτσι ο κόσμος τι θα ανέμενε κανείς;

Γεμάτη εφιάλτες η συλλογή. Όνειρα συμπλέκονται με παλιές ιστορίες για πολέμους. Λέξεις, φράσεις, εικόνες υποδηλώνουν ένα κλίμα εφιαλτικό και αδιέξοδο. Το άτακτο και απειθάρχητο της Συλλογής είναι ο κόσμος μας με τις πολυποικίλες όψεις δεινών και παθών.

ΝΑΣΟΣ ΒΑΓΕΝΑΣ

(Νάσος Βαγενάς, *Βιογραφία / Ποιήματα 1974-2014*, Εκδόσεις Κέδρος, Αθήνα 2015)

—Άλκηστις Σουλογιάννη—

«Ο Ποιητής / Είχε τους κήπους του κρυμμένους μες στο στόμα του / που κάηκε και γέμισε καπνούς τη χώρα»

ΜΙΑΤΟΣ ΣΑΧΤΟΥΡΗΣ (Παραλογαίς)

«Μεταφορές παρομοιώσεις κρέμονται / Σαν τάματα. Προσθέτω μία: / Ελιξήριο λέξεων»

ΑΝΤΩΝΗΣ ΦΩΣΤΙΕΡΗΣ (Τοπία του Τίποτα)

Οι Εκδόσεις Κέδρος, συνεχίζοντας με συνέπεια τη συμμετοχή τους στη διαμόρφωση της σύγχρονης αγοράς του πολιτισμού, προσφέρουν και πάλι μια εξαιρετική ευκαιρία για την επίσκεψη σε ένα σύνθετο σημασιολογικό τοπίο με ιδιαίτερος υψηλή αισθητική, μέσα από διόδους προς τη δημιουργική πρόσληψη δεδομένων που έχουν συμβάλει στη διαμόρφωση του χαρακτήρα της σύγχρονης ελληνικής λογοτεχνίας, όπως αναγνωρίζεται στη συγκεντρωτική έκδοση των (μέχρι στιγμής) ποιητικών κειμένων του Νάσου Βαγενά με τον παραστατικό τίτλο *Βιογραφία*.

Ο Βαγενάς ως πνευματώδης συγγραφέας ιδιαίτερης ευρυμάθειας αναπτύσσει σταθερή δραστηριότητα στον χώρο της θεωρητικής/κριτικής προσέγγισης προϊόντων της τέχνης του λόγου (κυρίως, αλλά όχι μόνον).

Ακριβώς η κριτική αντίληψη και το γνωστικό φορτίο αποτελούν βασικούς παράγοντες για την οργάνωση πρωτότυπων κειμενικών κόσμων, που συνεπικουρούνται βεβαίως από ένα προϋποτιθέμενο ως απαραίτητο πλούσιο βιοματικό υλικό, όπως αναγνωρίζεται στο μέχρι τώρα ποιητικό έργο του Βαγενά. Η πρόσληψη αυτού του έργου από την ευρύτερη (πέραν των ειδικών) κοινότητα των αναγνωστών έχει συμβάλει ώστε να αναγνωρίζεται σήμερα ο Βαγενάς ως ένας σημαντικός εκπρόσωπος της σύγχρονης ελληνικής ποίησης, ανεξάρτητα από γραμματολογικές τοποθετήσεις και κατατάξεις.

Η συγκεντρωτική έκδοση αυτού του έργου, υποστηριζόμενη από τον εντυπωσιακό πίνακα *Περίπτυξη* (1998) του ποιητή και ζωγράφου Αλέξανδρου Ίσαρη στο εξώφυλλο, περιλαμβάνει τις ποιητικές συλλογές: *Πεδίον Άρεως* (1974), *Βιογραφία* (1978) [της οποίας ο τίτλος έχει αναβαθμιστεί σε τίτλο της συγκεντρωτικής έκδοσης ως συνόλου], *Τα γόνυα της Ρωξάνης* (1981), [παραμένει πάντα ένα εμβληματικό βιβλίο], *Ο λαβύρινθος της σιωπής* (1982), *Περιπλάνηση ενός μη ταξιδιώτη* (1986), *Η πτώση του ιπταμένου* (1989) και *Η πτώση του ιπταμένου, Β'* (1997), *Βάρβαρες ωδές* (1992), *Σκοτεινές μπαλλάντες και άλλα ποιήματα* (2001), *Στέφανος* (2004), *Στη νήσο των Μακάρων* (2010).

Οι συλλογές αυτές συνθέτουν το υψηλής αισθητικής σώμα μιας πρωτότυπης, πλήρους δημιουργικής γραφής. Αυτήν ακριβώς την αισθητική αποκαλύπτει η πορεία του εσωτερικού ανθρώπου, καθώς αυτός διασχίζει ένα πολυδιάστατο σημασιολογικό τοπίο που συνθέτουν οι ποιητικές συλλογές της συγκεντρωτικής έκδοσης κατά τη συγχρονική παράθεσή τους με τη μορφή ενότητων μιας εκτενούς και πυκνής πινακοθήκης θεμάτων, ιδεών, συν-/αισθημάτων.

Ο εσωτερικός άνθρωπος αναζητεί προσανατολισμό μέσα στο διαπροσωπικό, στο ευρύτερο κοινωνικό, στο αστικό και στο φυσικό περιβάλλον, αιωρείται ανάμεσα στις διελκυστίνδες που αντιπροσωπεύει το τρίπτυχο ζωή-θάνατος-έρως, αποθησαυρίζει βιώματα και εμπειρίες, έρχεται αντιμέτωπος με τις ποικίλες μορφές της τέχνης, αξιοποιεί τα φυσικά τοπία ως οδοδείκτες για εσωτερικές διαδρομές, εντοπίζει τεκμήρια για τη ροή του χρόνου, ταξινομεί το περιεχόμενο της μνήμης και ανιχνεύει αφύλακτες διόδους προσπέλασης στις σκοτεινές περιοχές της λήθης.

Λόγος άμεσος, βιοματικός, αφηγηματικός, απερίφραστος, παραστατικός, στοχαστικός και αφοριστικός, κυρίως ειρωνικός και κριτικός έως οδυνηρά σαρκαστικός αλλά και πλήρης συναισθήματος αναπτύσσεται κατά τη διαδοχή των ποιητικών συλλογών στη συγκεντρωτική έκδοση που αναγνωρίζεται ως ένα ενιαίο κειμενικό σύμπαν με θεματική και υφολογική πληρότητα.

Ως στοιχεία της αισθητικής αυτού του σύμπαντος προβάλλονται οι μεταφορές, όπως: «Τα όνειρα ανοίγουν σαν πόρτες», «Απόψε κάτι έχει ο ουρανός. Τρίβεται εύκολα. Γίνεται σκόνη / ζεστή και κολλάει στα δάχτυλα», «Τα χρόνια πέφτουν πάνω σου σηκώνοντας ένα σύννεφο σκόνης. / Μέσα από το οποίο περνάει βήχοντας η Ιστορία», «Θάνατε: είσαι

η μεταξωτή φόδρα του φωτός», «Τα φύλλα τρέχουν στο χώμα σαν ποντίκια. Μπαινοβγαίνουν / στο ζεστό βαθυπράσινο όνειρο που βλέπω συνεχώς», σε απαραίτητο συνδυασμό με τις γραμματικές εικόνες, όπως: «Φοβόμουν μην πεθάνεις. / Κι έμεινα / όλη τη νύχτα πλάι σου. / Γονατιστός. / Διώχνοντας με τα χέρια μου αδιάκοπα / εκείνο τον επίμονο άγγελο», ή ολόκληρα τα ποιήματα «Περί σωμάτων» και «Ωραίο καλοκαιρινό πρωί», καθώς και με την εμπλοκή των χρωμάτων στη σύνθεση των γραμματικών εικόνων: γκρίζο, πράσινο, κίτρινο, πορτοκαλί, κόκκινο με και χωρίς αποχρώσεις, καφέ, μαύρο βαθύ, λευκό «Σαν το κομμένο κεφάλι ενός αγάλματος. Που δεν πρό- / κείται να βρεθεί ποτέ».

Τα κείμενα των ποιητικών συλλογών αποτελούν πεδία για ποικίλους συνδυασμούς και συνθέσεις ελεύθερων στίχων με σαφή πάντως ρυθμό που ανταποκρίνεται στα μετρημένα βήματα του ποιητικού λόγου. Μέσα στη γενικώς επικρατούσα με αυτά τα δεδομένα υφολογική ατμόσφαιρα, δεσπόζουσα θέση κατέχουν και οι παραδοσιακές λόγιες μορφές ποιημάτων, όπως είναι ο ύμνος, η ωδή, η μπαλλάντα, το σονέτο, το επίγραμμα, οι τερτσίνες, το παντούμ, το χαϊκού, επίσης ποικίλες παρηχήσεις, μεταξύ των οποίων και οι ομοιοκαταληξίες, ενώ εντοπίζονται τόσο η μορφή του αποσπάσματος όσο και η μορφή του σχεδιάσματος. Ο Βαγενάς αξιοποιεί με ευρηματικό τρόπο αυτά τα υφολογικά στοιχεία κατ' απόκλιση από τη χρήση τους στο πλαίσιο της λογοτεχνικής/φιλολογικής παράδοσης. Αυτή η διαδικασία δηλώνει και τη διάσταση του μεταμοντέρνου ως μια ισχυρή παράμετρο του πρωτότυπου χαρακτήρα που προβάλλει η δημιουργική γραφή υπ' αυτές τις συνθήκες.

Το πλούσιο γνωστικό υλικό που έχει στη διάθεσή του ο Βαγενάς, αποτελεί βασικό παράγοντα κατά τη δημιουργία του κειμενικού του σύμπαντος, όπως δηλώνουν τόσο ποικίλα μεταγλωσσικά φαινόμενα (αυτοαναφορικότητα της ποιητικής σύνθεσης, αξιοποίηση γλωσσικών στοιχείων και φαινομένων κατά τη θεματική οργάνωση των κειμένων), όσο και ποικίλες διακειμενικές και ευρύτερα διαγνωσιακές –για να παραπέμψω και στον Γιάννη Ξανάκη– αναφορές από τους απέραντους χώρους της λογοτεχνίας (από τον Όμηρο μέχρι τον Σεφέρη και από τον λόρδο Μπάυρον μέχρι τον Μπόρχες), της μουσικής (π.χ. Βιβάλντι), των εικαστικών και παραστατικών τεχνών (από τον Ραφαέλλο και τον Δομήνικο Θεοτοκόπουλο μέχρι τον Πικάσο, αλλά και ο Μπάστερ Κήτον) ως ομολογία εκλεκτικών συγγενειών, ως ανάπτυξη μιας προσωπικής μυθολογίας, ως επιλεκτική επισήμανση πληροφοριών.

Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται και η εξαιρετικά ενδιαφέρουσα δομή ιδιαίτερος των ποιητικών συλλογών *Η πτώση του ιπταμένου* και *Στη νήσο των Μακάρων*.

Στη συλλογή με τον τίτλο *Η πτώση του ιπταμένου* εμπλέκονται σε ενιαία σειρά πρωτότυπα ποιήματα του Βαγενά και μεταφράσεις του από ένα ευρύτατο φάσμα ποιητών και συγγραφέων (σύμφωνα με διατύπωση στην έκδοση): Carl Sandburg, Italo Calvino, Marianne Moore, John Matthias, Jacques Prévert, Richard Burns, T.S. Eliot, Wallace Stevens, Ezra Pound, John Berryman, Jorge Luis Borges, Archibald MacLeish, Andrea Zanzotto, Guillaume Apollinaire, W.H. Auden, William Carlos Williams, Octavio Paz. Τα πρωτότυπα κείμενα και οι μεταφράσεις αποτελούν έναν ενιαίο κειμενικό κόσμο, όπου αναπτύσσουν ιδιαίτερη κινητικότητα οι ιδέες και η αισθητική του Βαγενά. Η συλλογή αυτή λειτουργεί και ως εφαρμογή των απόψεων του Βαγενά σχετικά με τη λογοτεχνική μετάφραση, όπως διατυπώνονται στο βιβλίο του με τον τίτλο *Ποίηση και μετάφραση* (1989), όπου η διαπίστωση: «Μερικά από τα καλύτερα ελληνικά ποιήματα είναι μεταφράσεις».

Και με αυτή την ευκαιρία, ας συνεκτιμήσουμε και την ιδιότητα του Βαγενά ως ενός από τους σημαντικότερους πανεπιστημιακούς δασκάλους με ιδιαίτερο εκτόπισμα ενδιαφέροντος από την αρχή της επιστημονικής διαδρομής του, όπως δηλώνει η διδακτορική διατριβή του με τον τίτλο *Ο ποιητής και ο χορευτής: Μια εξέταση της ποιητικής και της ποίησης του Σεφέρη* (1979), που αντιπροσωπεύει ένα αξιόλογο έργο μέχρι σήμερα φιλολογικό γεγονός. Άλλωστε, και μεταγενέστερες μελέτες του Βαγενά, μεταξύ των οποίων: *Ο λαβύρινθος της σιωπής: Δοκίμιο για την ποίηση* (1982), *Η εσθήτα της θεάς: Σημειώσεις για την ποίηση και την κριτική* (1988), *Ποίηση και μετάφραση* (ως ανωτέρω), *Μεταμοντερνισμός και λογοτεχνία* (2002, και β' έκδοση

επισημασμένη 2012), αποτελούν εργαλεία σταθερής αξίας και εφαρμογής στον χώρο της φιλολογικής έρευνας και γενικότερα της πολιτισμικής τεκμηρίωσης.

Εξάλλου, η ποιητική συλλογή *Στη νήσο των Μακάρων* φαίνεται να αποτυπώνει τη ροή του χρόνου όπως προβάλλεται στον χώρο με ορόσημα τη σειρά των δημιουργών λόγου κατά τη διατύπωση του Βαγενά: Κάλβος, Σολωμός, Αλέξανδρος Ρίζος Ραγκαβής, Αχιλλεύς Παράσχος, Παλαμάς, Καβάφης, Σικελιανός, Ρώμος Φιλύρας, Κ.Γ. Καρυωτάκης, Νίκος Εγγονόπουλος, Γιάννης Ρίτσος, Γιώργος Κοτζιούλας, Ηλίας Λάγιος, Μπάουρον, Τ.Σ. Έλιοτ, Μαγιακόφσκι, Μπόρχες, Γιώργος Σεφέρης. Η σειρά αυτή εισάγεται αφενός με τον προερχόμενο από έναν άλλο κειμενικό κόσμο Δον Κιχώτη, και αφετέρου με τον προερχόμενο από τον κόσμο της επιστήμης Άινσταϊν.

Ο Βαγενάς φαίνεται να αναπτύσσει (μονομερώς, έστω) διάλογο με τα πρόσωπα αυτά, τα οποία έχουν εγκαταλείψει την ιστορική-αντικειμενική περιοχή τους και έχουν εγκατασταθεί ως κειμενικοί χαρακτήρες πλέον στο εδώ-και-τώρα της ποιητικής συλλογής, όπου λειτουργούν

γούν ως σύζευξη τόσο ανάμεσα στο παρελθόν και στο παρόν των κειμένων, όσο και περαιτέρω ανάμεσα στο γνωστικό υλικό και στο βιοματικό φορτίο.

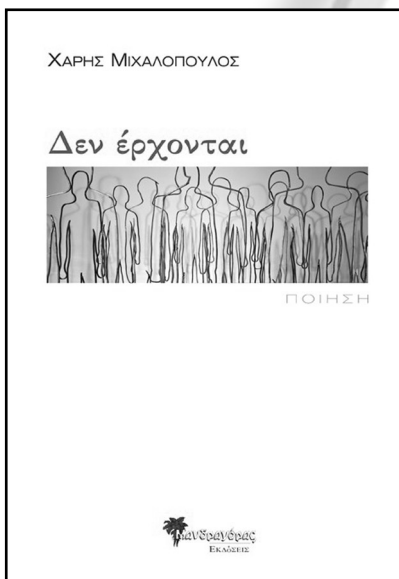
Είναι σαφές ότι η συγκεντρωτική έκδοση των ποιητικών συλλογών του Βαγενά αποτυπώνει την ανάπτυξη ενός κειμενικού σύμπαντος σε διαχρονική και σε συγχρονική διάσταση, παρέχει σήματα δημιουργικής πορείας, δηλώνει συνθήκες μετεξέλιξης της εξωτερικής, αντικειμενικής πραγματικότητας σε ένα σύστημα εσωτερικών τοπίων, εντέλει οδηγεί στην αναγνώριση ενός κανόνα ποιητικής σύμφωνα με την αντίληψη του συγγραφέα περί των αρχών της δημιουργικής γραφής. Αυτά άλλωστε τα δεδομένα αποτελούν το ζητούμενο αλλά και την προστιθέμενη αξία των συγκεντρωτικών εκδόσεων λογοτεχνικών (εν προκειμένω, αλλά όχι μόνον) έργων.

Κυρίως όμως από την πλευρά της κοινότητας των αναγνωστών, η συγκεκριμένη έκδοση λειτουργεί ως ένας μοναδικός δίαυλος για την ελεύθερη περιήγηση σε ποικίλα σημασιολογικά και αισθητικά πεδία εντός και εκτός του βιβλίου.

ΜΑΤΙ ΣΤΟ «ΜΑΤΙ ΤΟΥ ΚΥΚΛΩΝΑ»

(Χάρης Μιχαλόπουλος, *Δεν έρχονται*, Εκδόσεις Μανδραγόρας, Αθήνα 2015)

—Γιάννης Στρούμπας—

Αίμα και δάκρυα, τα ζωτικά υγρά του σώματος περιδινούνται κι επιχειρούν να ενεργοποιήσουν μια γνήσια ζωή. Και δικαίως, εφόσον ένα μόλις δάκρυ πηγάζει από πακτωλό συναισθημάτων, από έναν ολόκληρο ωκεανό αναμνήσεων. «Πόση ωκεάνεια θύμηση / άραγε να χωρά σ' ένα δάκρυ;», διερωτάται ο Χάρης Μιχαλόπουλος στην ποιητική του συλλογή *Δεν έρχονται*, σε μια διερώτηση που συνιστά κυρίως πλάγια διαπίστωση. Από τη διαπίστωση αυτή, ωστόσο, εκκινούν και οι προβληματικές καταστάσεις, όταν το αίμα πήζει στις φλέβες σαν να 'ναι μεπτόν αρμέ.

Το σωματικό και συναισθηματικό έμφραγμα ξεκινά από το γενικευμένο τραχύ, τιμμεντένιο το-

πίο των πόλεων, όπως αυτό αποτυπώνεται με θλίψη κι ειρωνεία στο ποίημα «Νανούρισμα», όπου «οι πόλεις είναι σκληρές / τιμμένο», όπου «η μνήμη της πόλης είναι άσφαλτη» –κατακαλύπτεται από πίσσα, χωρίς, παράλληλα, κάποια υποψία σφάλματος ως προς την εκτίμηση της συγκεκριμένης της κατάστασης– και «δεν μπορείς να σβήσεις πατημασιές / όπως στο χώμα», κι όπου δεν χωρά, φυσικά, κανένα παραμυθητικό νανούρισμα. Η εποχή, στο πρόσωπο των σπιτιών της, εκδικείται («Τα σπείρια δε γερνούν / εκδικούνται») τους κληρονόμους της, τη νέα γενιά ανθρώπων, οι οποίοι την αγνοούν, αδιαφορώντας για τις αναμνήσεις που τους προσφέρει και για την απορρέουσα συναισθηματική πλήρωση. Αντί των αναμνήσεων εκτελούνται μόνο προβληματικές διαθήκες, που κληροδοτούν προβλήματα στους αρνητές των συναισθημάτων.

Ο Μιχαλόπουλος βλέπει τις στιγμές στις αυλές των παλιών μονοκατοικιών να γίνονται κινηματογραφικά κλιπάκια, ενώ οι ίδιες οι αυλές αντικαθίστανται από εξαώροφες πολυκατοικίες, σε μια μελαγχολική προσέγγιση που παραπέμπει στην αντίστοιχη του Τέλλου Άγρα («Αμάξι στη βροχή»). Η αλλοίωση του αστικού τοπίου επιφέρει την αλλοτρίωση των κατοίκων του, γι' αυτό «τα ιδρωμένα πεζοδρόμια της πόλης / μπερδεύονται σαν τιμμεντένιες φλέβες στο σώμα» του ποιητικού υποκειμένου. Ο Μιχαλόπουλος προσωποποιεί το παρακμιακό αστικό τοπίο στην πόλη της Κομοτηνής, πόλη επαγγελματικής δραστηριοποίησης για τον πανεπιστημιακό καθηγητή της Λατινικής Φιλολογίας, στήνοντας γύρω από μια κεντρική της λεωφόρο, τη Λεωφόρο Ηρώων –τίτλος του σχετικού ποιήματος– το πιο αντιηρωικό κλίμα, με «πλαστικά κέφια» σε μια πόλη «που ξοδεύει τον χρόνο της / ανώφελα», επιβεβαιώνοντας το εκπεμπόμενο από τον ποιητικό αφηγητή αίσθημα της ματαιότητας.

Η ίδια πόλη, όντας τόπος όπου εκπληρώνουν τη στρατιωτική τους θητεία πολλοί νέοι, προσφέρει την επέκταση που προκύπτει από το

ποίημα «Θητεία». Η στρατιωτική θητεία άλλωστε, ιδίως όταν εκπληρώνεται σε μεγάλη σχετικά ηλικία λόγω σπουδών, γεγονός που υποδηλώνει και μία διαφορετική πνευματική ωριμότητα, γίνεται αφορμή για τη συνειδητοποίηση της διάψευσης ποικίλων προσμονών, υπό το αινιγματικό βλέμμα των ηρώων της Ελληνικής Επανάστασης στα κάδρα των στρατιωτικών κτιρίων και καθώς βιώνεται η μοναξιά στην εξέλιξη μιας βεβιασμένης τηλεφωνικής επικοινωνίας. Η βαριά διάθεση επιτείνεται περαιτέρω από τη σκέψη ότι η παρούσα πνευματική ωριμότητα παραμένει εντέλει άγουρη, σ' έναν κόσμο στον οποίο η ωρίμανση του πολίτη παραπέμπεται ολοένα και βαθύτερα χρονικά, «βαθιά μέσα στη νύχτα / της άγουρης εφηβείας των τριάντα», σε μια διαπίστωση παρεμφερή με εκείνη των αδελφών Κατσιμίχα αναφορικά με τη «δύσκολη εφηβεία των είκοσι εννιά» («Σήματα μωρ»).

Όπου, συνεπώς, η κοινωνική συνείδηση είναι επίσης άγουρη, δεν μένει τόπος για μαχητικότητα· κι ο Μιχαλόπουλος το διαπιστώνει πικρά κι ειρωνικά με τον στίχο «Πού καιρός τώρα για φασαρίες». Η ψυχική οπισθοχώρηση συνοδεύεται από την προδοσία του σώματος, με τα δάχτυλα να μετατρέπονται σε καρφιά («τα δάχτ / ηλά σου») και να πληγώνουν ακόμη και το ερωτικό άγγιγμα. Το αίμα που χάθηκε στις τιμμεντένιες αρτηρίες της πόλης τώρα τρέχει αναζητώντας την αγάπη με τον επίπονο τρόπο που αρμόζει στην αλήθεια της. Η αγάπη εξάλλου στάζει «Αίμα / και χάδι». Το αίμα όμως στάζει και στη σελίδα, γιατί εκτός από τον έρωτα είναι και η ποίηση υπόθεση αίματος: «μελάνι και αίμα/ συσ-/ σωρεύονται / συσ-/ τρέφονται / συν-/ τρίβονται», με τον ποιητή να αδυνατεί να διακρίνει «τι χωρά στη σελίδα / και τι στις φλέβες».

Δεν μπορεί λοιπόν να κατακτηθεί η αγάπη μέσω της ποίησης, με τη βοήθεια των λέξεων, με την από κοινού συνδρομή της μίας στην άλλη; Ο ποιητής φαίνεται να το αρνείται, καθώς «με λέξεις δε γίνεται αγάπη/ με σώμα γίνεται/ και με σιωπή», είναι επομένως πράξη κι όχι λόγια. Η φαινομενική του άρνηση, ωστόσο, ακυρώνεται τόσο από τις διεκδικήσεις των ποιημάτων του όσο κι από τη μέθοδο της δόμησής τους, η οποία στηρίζεται σε λεκτικά, και δη γραμματικά, στοιχεία. Έτσι, δεν είναι μόνο ο πόνος που «Στερείται ευκτικής», δεν είναι μόνο η αλήθεια που «παρά έναν φθόγγο» μας κοροϊδεύει, δεν είναι μόνο το «Μάθημα Γραμματικής» που θεραπεύει τις χασμωδίες με το χάδι είναι και η γλώσσα που, παύοντας να εκφέρει φθόγγους, μοιράζεται και μιλά «φωνήεντα της αγάπης», ψηλαφίζοντας το αγαπημένο κορμί του ερωτικού συντρόφου.

Μπορεί, επομένως, μέσα στη γενικότερη αλλοτρίωση να εγκαταλείπονται οι αγαπημένοι νεκροί, που «δεν έρχονται»; μπορεί να απωθούνται οι πρόγονοι, οι μνήμες, οτιδήποτε κρατά ζωντανή τη συλλογική συνείδηση και περιφρουρεί την ανθρωπιά· όσο όμως ανοίγεται ένα παράθυρο στην ελπίδα, εισχωρούν στο μουντό σκηνικό κάποιες αχτίδες φωτός κι αισιοδοξίας. Και οι αχτίδες αυτές δεν οφείλονται μόνο στην υλοποίηση του έρωτα χάρη στα «φωνήεντα της αγάπης», αλλά και στην άρνηση των ονείρων, σύμφωνα με το επιλογικό «ΥΓ.», να υποταχθούν και να περιοριστούν από καλούπια. Άλλωστε, ακόμη και «στο μάτι του κυκλώνα», στην καρδιά της πιο άγριας φουρτούνας, το ανθρώπινο μάτι, αιώνιος καθρέφτης συναισθημάτων, δεν παύει να δακρύζει, να αισθάνεται και, ονειρευόμενο το ίδιο, να συγγενεύει τελικά με το όνειρο.

Δημήτρης Αγγελής**Ένα ελάφι δακρύζει στο κρεβάτι μου**

Εκδόσεις Πόλις

Έκτο ποιητικό βιβλίο. Ο κειμενικός αφνιδιασμός διατηρείται ανέπαφος παρά το εύρος της συλλογής. Το εύρημα ποικίλλει σε ένταση, παράγοντας κατά κανόνα θετικό, αξιωματικό αισθητικό αποτέλεσμα. Η παιδική ηλικία με τις συνιστάμενες της προσεγγίζεται, μεταξύ άλλων, με λεπτότητα, βιωματική πιστότητα και εξειδικευμένη χρήση του ανάλογου ιδιώματος. Οι λογής αφορισμοί διακρίνονται για την εξατομικευμένη τους σημασία, αποφεύγοντας συστηματικά πρόχειρους εντυπωσιασμούς, σοφιστείες ή αδιέξοδα λογοπαίγνια, στα οποία, ως γνωστόν, καταφεύγουν οι πολλοί. Η κοινωνική ζωή παρέχει εστίες αναφορών. Δεν καταχράται όμως της αναγνωστικής υπομονής. Απομονώνω τα εξής χαρακτηριστικά: «Αυτό δεν είναι ποίημα. Το ποίημα είναι τρία χιλιόμετρα μακριά, πίσω απ' τους αμμόλοφους κι έρχεται [...] ένα φιλί μπορεί να κρατήσει όσο το ξεβοτάνισμα ενός κήπου με εξωτικές ορχιδέες ή μια αιωνιότητα [...] Η μέρα ξόδεψε το κύρος της και ξέρει [...] Ο δικός μου εμφύλιος ξεκινάει κάθε Οκτώβριο σε κάτι / ξεθωριασμένες λουτροπόλεις / τότε επανακάμπτουν μέσα μου οι θερινές ακτές / ζητώντας να τους δώσω ένα σώμα».

ΓΙΩΡΓΟΣ ΒΕΗΣ

Γεράσιμος Δενδρινός**Άβατοι τόποι**

Εκδόσεις (.poema..)

Η πρώτη του συλλογή. Κι όμως ώριμο καθόλα έργο. Υποδειγματική η εκτέλεση του ποιητικού σχεδίου. Δεν περισσεύει και δεν λείπει τίποτα. Όλα στη θέση τους ηχούν απλώς δόκιμο λόγο. Η συναισθηματική φόρτιση είναι τόση, ώστε να επιτρέπει να αναπτυχθούν κάθε φορά όλα τα επί μέρους στοιχεία της σύνθεσης. Μέτρο και υποβολή. Ιθαγενής και διεθνής θεματογραφία. Συμπύκνωση εκφορών. Αξιοποίηση του βιωματικού υλικού με σύνεση. Μουσική από παντού περνάει στους στίχους: κοντολογίς όλες του οι εικόνες διαθέτουν τόσο την αυθορμησία, όσο και την ακρίβεια των όρων, που διακρίνει τους μάστορες του είδους. Η μακρά θητεία του Γ.Δ. στην πεζογραφία υψηλών απαιτήσεων τον συνδράμει εδώ πολλαπλώς. Έστω ενδεικτικά χωρία τα εξής: «Τα πετεινά του ουρανού / από τις παλάμες μου τρέφονται / κι εγώ με τη στοργή τους δυναμώνω./ Τα δάκρυα της βροχής γίνονται / συχνά ένα με τα δικά μου» και «Έχω για στρώμα τη φυγή / και για ομιλία τη σήψη». Αξίζει της προσοχής όλων μας.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΒΕΗΣ

Στράτος Κοσσιώρης**Τα κάρβουνα**

Εκδόσεις (.poema..)

Δεύτερο διάβημα. Στο πεδίο των αναβαθμισμένων ποιητικών εφαρμογών, ο στίχος του Σ.Κ. διακρίνεται για την ετοιμότητά του να διακρίνει και να περισώζει τα καιρία της καθημερινότητας. Όπως την πρώτη φορά, το 2010, στη συλλογή του *Υστατος καπνός*, των εκδόσεων του περιοδικού «Οροπέδιο», έτσι και τώρα η ποιητική ειλικρίνεια υπαγορεύει το σύνολο των στροφών. Οι επιρροές της «Διαγωνίου» δεν τον κατατρύχουν, διότι ξέρει πώς να εκθέτει εαυτόν στηριζόμενος κυρίως στις δυνάμεις του. Δεν υπερβαίνει τη ρηματική του αντοχή. Γραφή των εμφανώς κατασταλαγμένων, των χαμηλών τόνων, η οποία δεν σβήνει όμως παρά τους πολλαπλούς υφολογικούς της αυτοπεριορισμούς. Ξεχωρίζω τα εξής δείγματα: «Από τα μηχανικά / πάντα προτιμούσα τα ξύλινα μολύβια. / Είναι αυτή η αίσθηση προσωρινότητας / που σου προσφέρουν. / Κάθε ξυσιματιά / κι ένας μικρός θάνατος» και «Το αποτσίγαρο αυτό / πάνω στο πεζοδρόμιο / μάταια προσμένει / μια τελευταία ρουφηξιά». Από τις ουσιαστικότερες εμφανίσεις από πλευράς νέων ποιητών.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΒΕΗΣ

Κυριακή Αν. Λυμπέρη**Ζητήματα Ύψους**

Εκδόσεις Τυπωθήτω- Λάλον ύδωρ

Τέταρτη συλλογή. Διάχυτος, πλην όμως πειστικός, εύηχος λυρισμός. Φαίνεται να γνωρίζει σε βάθος την παραδοσιακή ποίηση και όχι μόνον, ημεδαπή και μέρος της αλλοδαπής. Το ερωτικό στοιχείο δεν φωνασκει. Παρέχεται έτσι κειμενικό έδαφος, ικανό και αναγκαίο, για την ανάπτυξη υλικού άλλου γένους. Διακρίνω την αλκή μιας εσωτερικής δύναμης, μιας ορμής προς τα εμπρός. Παραπέμπω στους τελευταίους επτά στίχους του εισαγωγικού κομματιού με τίτλο «Με άγρια βότανα»: «Και αν ακούσεις ουρλιαχτό, / να με πονάς, αλλά μη ζητήσεις / να επιστρέψω αμέσως, ώρες που / με άγρια βότανα το αίμα μου τροφοδοτώ. / Μα όταν βγαίνω από εκεί, / πόσα κομμάτια ουρανού / μπορώ και θέλω να χαρίζω!». Δεν διστάζει να αναπτύξει θέματα που άπτονται της κλασικής γραμματολογίας, όπως φέρ' ειπείν συμβαίνει με την περίπτωση των ποιημάτων που τιλοφορούνται «Ιώβ» και «Δόκτωρ Φάουστους», αντιστοίχως. Κατάφαση στη ζωή χωρίς επιφυλάξεις. Δείγμα: «Είναι καιρός που έμαθα να περπατώ / στον ματιών σου την οικουμένη φιλέρημη, / ψαλμωδίες τρυφερές πουλιών στους άκμονες, / μουσική, / να επιμένεις στην αγάπη, να επιμένεις». Από τις πλέον αισιόδοξες γραφές των ημερών.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΒΕΗΣ

Βασίλης Δ. Παπαβασιλείου**Άγνωστες πύλες**

Εκδόσεις Ιωλκός

Πρώτη εμφάνιση. Φρονώ ότι έχει λάβει υπόψη του ποικίλα διδάγματα Δασκάλων του είδους. Όπως φαίνεται στο ποίημα με τίτλο «Κατάδυση», αλλά και σε άλλα ομοειδή επιχειρείται μια αναπροσαρμογή των δεδομένων της πραγματικότητας, προκειμένου να παραχθεί μια πλέον βιώσιμη καθημερινότητα. Ήτοι: «Επιστρέφω / με το βαθυσκάφος της νύχτας. / Διεισδύω στη βυθισμένη κιβωτό, / συλλέγω κομμάτι κομμάτι / τις πνιγμένες επιθυμίες. / Κάθε βράδυ / πασχίζω να συγκολλήσω / τις ασπρόμαυρες σκηνές / σ' ένα πολύχρωμο όνειρο». Η λακωνικότητα της έκφρασης δηλώνει επάρκεια διαχείρισης του ονειρικού ή μη στοιχείου και όχι έλλειψη φορτίου. Συγκρατώ επίσης τη λελογισμένη χρήση επιθετικών προσδιορισμών και τη σαφήνεια της εν γένει μαρτυρίας.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΒΕΗΣ

Νίκος Φωκάς**Η μοναξιά της ποίησης (δοκίμια)**

Εκδόσεις Νεφέλη

Ο τόμος αυτός περιλαμβάνει δοκίμια του σπουδαίου ποιητή Νίκου Φωκά, τα οποία καλύπτουν την περίοδο 1981 έως και 2003. Αλλά έχουν δημοσιευθεί σε έντυπα άλλα υπήρξαν εισηγήσεις σε διάφορες εκδηλώσεις. Τα εν λόγω δοκίμια επελέγησαν από τον κ. Σταύρο Ζουμπουλάκη, ο οποίος συνεργάστηκε με την κ. Αγγέλα Φωκά, σύζυγο του ποιητή. Σ' αυτά, ο Νίκος Φωκάς γράφει για τη θρησκευτική πίστη, τις δυσοίωνες προβλέψεις για την ποίηση, τη μετάφραση της ποίησης, την ποιοτική γλώσσα, για την κριτική, για τον Σολωμό, τον Καβάφη, την ξένη λογοτεχνία, τη σχέση σύγχρονης τέχνης και παράδοσης, την ξενόγλωσση απειλή, καθώς και την επιφυλακτικότητά του για την αποτελεσματικότητα της διδασκαλίας των Αρχαίων Ελληνικών στο σχολείο. Ο ποιητής, με επιχειρήματα και ψύχραιμο λόγο, διεισδύει σε αθέατα σημεία θεμάτων, που πάντα απασχολούν το σκεπτόμενο άτομο, και αποκαλύπτει πτυχές οι οποίες εμπλουτίζουν και επεκτείνουν τον κόσμο των ιδεών.

ΧΡΥΣΑ ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

Δημήτρης Αγγελής**Ένα ελάφι δακρύζει πάνω στο κρεβάτι μου**

Εκδόσεις Πόλις

Αφηγηματικού τύπου ποιήματα, με υπερρεαλιστικές εικόνες, όπως υπερρεαλιστικός και ο τίτλος της συλλογής, περιλαμβάνονται στην πρόσφατη ποιητική συλλογή του Δημήτρη Αγγελή. Εικόνες ζωγρα-

φικών πινάκων συνομιλούν με ονειρικές απεικονίσεις, με τολμηρές, παράδοξες συνδέσεις δυστοπίας και ευτοπίας. Προδοσίες μικρές και μεγάλες, προσωπικές και συλλογικές, φόβοι για όσα δεν ελέγχουμε και δεν υποψιαζόμαστε, μόνοι και ανίσχυροι στην κοινή μοίρα, που δεν επιλέξαμε, υποταγμένοι στο χρόνο, το παράλογο και τη μοναξιά, τη ρευστότητα των πάντων, κι ας μην το νιώθουν αυτό όλοι. Πρόσωπα και προσωπεία παρελαύνουν, οι δυσδιάκριτες ταυτότητες και τα ομιχλώδη όρια του υγιούς και του νοσηρού, όπως: «Μια γυναίκα ντύθηκε γδύθηκε ντύθηκε κι ύστερα ομολόγησε πώς δεν τη / λένε Μαρία / Ο τρελός απ' το άσυλο πήρε το τσεκούρι και ντύθηκε αγγελτήριο / θανάτου / Ένας σκύλος πέρασε από μπροστά μας ολόγυμνος / Ένας άνθρωπος χωρίς σκύλο ντύθηκε άδειο δωμάτιο κι εγώ / Δεν μπορώ να σε ντυθώ όταν γυρίζω στο σπίτι. / Δεν έχει μείνει τίποτα πια να δοξάσεις.»

ΧΡΥΣΑ ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

Ν. Καββαδία**Πούσι**

(Ποιήματα, με ξυλογραφίες Γ. Βακαλό, Γ. Βελισσαρίδη, Δ. Γιαννουκάκη, Ι. Μόραλη, Γ. Μόσχου, Α. Τάσου και Α. Κορογιαννάκη)
Εκδόσεις Άγρα

Αυτή η εξαιρετική έκδοση, φωτολιθογραφική ανατύπωση της πολυτελούς έκδοσης της συλλογής *ΤΟ ΠΟΥΣΙ* από τις εκδόσεις Α. Καραβία, το 1947, έγινε με την ευκαιρία της συμπλήρωσης των 40 χρόνων από το θάνατο του ποιητή (1910-1975). Πρόκειται για το δεύτερο ποιητικό βιβλίο του, μετά την έκδοση της συλλογής *Μαραμπού*, το 1933. Ο ολιγογράφος και βιωματικός ποιητής, ο «ιδανικός εραστής των μακρουσμένων ταξιδιών και των γκρίζων πόντων», υμνεί την απέραντη θάλασσα, ναυτικός ο ίδιος, με εικόνες εξωτικές, που αντανακλούν το κοσμοπολίτικο περιβάλλον, αλλά και τις σκληρές συνθήκες διαβίωσης των ναυτικών στα καράβια. Αφηγείται τις περιπέτειες στα λιμάνια, τις βάρδιες στα πλοία, τις εφήμερες συννευρέσεις, τα πάθη, τις συναντήσεις με τις μιγάδες και τις συμπλοκές. Οι θαλασσινές αναπαραστάσεις των αφιλόξενων πόντων δεν διακρίνονται για την ιδιαίτερη εσωτερικότητά τους ούτε για τις ιδέες, αν και είναι διάχυτη η νοσταλγική διάθεση και ο συγκρατημένος συναισθηματισμός του ποιητή.

ΧΡΥΣΑ ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

Χάρης Βλαβιανός**Γιατί γράφω ποίηση**

Εκδόσεις Άγρα

Ο ποιητής Χάρης Βλαβιανός μιλά για την ποίηση και εξηγεί με σύντομες προτάσεις και εικασίες γιατί γράφει ποίηση. Ποίηση και βίωμα, επιδράσεις από άλλους ποιητές, οι εκλεκτικές συγγένειες είναι οι συνοδοιπόροι, ενώ η τέχνη μεταπλάθει τα στιγμιότυπα της ζωής και τα δύο συστατικά γίνονται ένα. Πολλά τα διότι, και ιδού μερικά από αυτά: «Επειδή ένας άγγελος ίσως μοιάζει / με όσα δεν έχουμε ξεχάσει.», «Επειδή σ' έναν μόνο μήνα Κητς συνέθεσε / τέσσερις από τις μεγάλες του / ωδές και παραδόξως τιτλοφόρησε τη / μία “Ωδή στη Νωθρότητα”!», «Επειδή ο Χέρμπερτ, περισσότερο και / από τον Μίλος, μου έδειξε τι σημαίνει / “εύθραυστη ανθρώπινη επικράτεια”».

ΧΡΥΣΑ ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

Φιλίπ Ζακκοττέ**Το τετράδιο της Χλόης**

(Εισαγωγή-μετάφραση: Ιωάννα Κωνσταντουλάκη-Χάντζου)

Εκδόσεις Άγρα

Κυρίαρχη θέση στο έργο του, ελβετικής καταγωγής ποιητή, συγγραφέα, κριτικού και μεταφραστή, Φιλίπ Ζακκοττέ (γενν. το 1925), έχει η φύση, η οποία κατ' αυτόν ενώνει τον εσωτερικό με τον εξωτερικό κόσμο. Υμνεί τα δέντρα, τα πουλιά, τα λουλούδια, τα ζώα, και ανακαλύπτει το νόημα, την ουσία της ζωής εντός της φύσεως. Οι φωτοσικιώσεις, τα ελάχιστα συναντώνται και προσφέρουν τα μέγιστα. Η συλλογή περιλαμβάνει εκτός από τα ποιή-

ματα και πεζά ποιητικά κείμενα. Η απλότητα της φύσης, τα αντίθετά της στοιχεία, αντανακλώνται στους λιτούς στίχους: «Περνούσαμε. Ήπιαμε αυτό το γάλα της σκιάς, τον Απρίλιο, με τα μάτια μας.», «Απ' όλα τα χρώματα, το πράσινο ίσως να είναι το πιο μυστηριώδες και το πιο γαλήνιο συνάμα. Μήπως στα βάθη του να συνδυάζει την ημέρα και τη νύχτα;...» Υπαινικτική, χαμηλών τόνων ποίηση, με ανατάσεις και εικόνες από το φυσικό περιβάλλον, το οποίο συνδέεται αρρήκτως με την ανθρώπινη μοίρα.

ΧΡΥΣΑ ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΣΕΛΗΝΗ ΤΟΥ ΟΚΤΩΒΡΗ*Shine nakedly*

Γλυκό κίτρινο άστρο καθώς σταθερά ανατέλλεις
Ο ουρανός πίσω σου σβήνεται

Σελήνη ως θάλλεις γυμνή πάνω στην έκθαμβη γη
Σαν διφασμένο ζώο γλύφεις τα μάτια

Νυκτός άγαλμα με σώμα ωραίο δίχως μιλιά
Με χέρια δίχως διάθεση για αντίσταση πλέον καμιά

Θεέ μου, τι πολύτιμο φως γυαλίζει στα γόνατά σου;

Μόνο σαν ίσκιος σιωπηλός και μόνο στα όνειρά μου
Μπόρεσα να σε αντικρίσω ως πρέπει

Το τολμηρό λεξιλόγιο που τώρα συνθέτω
Προσθέτει, άραγε, τίποτε σε όλα αυτά;

Δεν έχω μέσα μου πια την πληγή
Έχω εσένα.

Shine alone

Δέσποινα του σκοταδιού, κυρά κυρά της νύχτας
Γέμισε την μαύρη τρύπα του νου μας με φως
Άφταστο φως μέλι του φεγγαριού

Μόλις φύγουν οι άνθρωποι από τα μπαλκόνια
Και γύρουν τα κεφάλια των λουλουδιών
Των μικρών κίτρινων λουλουδιών στον μυστικό τους υπνώνα

Έλα στην άλλη άκρη του κόσμου να σε συναντήσω
Πάνω από την όχθη του ποταμιού, εκεί που κάποτε
Σ' έβρισκα και σου μιλούσα τρυφερά

Βασίλισσα τ' ουρανού, αρχόντισσα των νεφών
Στέμμα του φεγγαριού πάνω από τα υπερβόρεια όρη
Πες μου εσύ, γιατί μόνο εσένα πιστεύω

Τον ανίκητο άνδρα η λύπη τον νίκησε;

Shine darkly

Βάδιζα πλάι σου δίχως φωνή, διστακτικά
Σα να σε έβλεπα για πρώτη φορά
Μέσα στην ολονύκτια περιπλάνησή σου γυμνή
Ανάμεσα στα δέντρα σεληνόφωτα στην ακροποταμιά

Ποια νύμφη ξεσήκωσε τον θρίαμβο και την έκστασή σου
Κι άρχισε να χορεύει γύρω σου δαιμονικά;
Σαν ένα ποίημα άγραφο και άρρητο από το μέλλον
Που ήταν τότε άγνωστο για μας και σκοτεινό σαν αμαρτία.

ΑΝΤΩΝΗΣ ΜΑΚΡΥΔΗΜΗΤΡΗΣ

Γιώργος Αναγνώστου
ΓΕΛΟΥΜΕΝΑ ΠΕΛΑΓΑ

Γελούμενα πέλαγα έφτασαν
στην αμμουδιά ουρανών λυπημένων
δυο μάτια χαμόγελο σκίρτησαν
στη μουχλιασμένη κόγχη των πονεμένων.

Στιγμή αποκάλυψης ξάφνου στο δρόμο
τα φώτα όλ' άναφαν κι οι πόρτες ανοίξαν
ολόρθη στο μάρμαρο με μισόγυμνον ώμο
την πληγή στα κρυφά τα χέρια αγγίξαν.

Μέρες σκληρές κι άγονο χώμα γι' αγάπη
ώρες ατέλειωτες στάζει η φυχή σου
βάξεις νερό απ' το αρχαίο πηγάδι
και δε θα στερέφει ποτέ η φωνή σου.

Αέρας σηκώνει της ελπίδας τα φύλλα
σε μιαν άλλη ζωή ξανά απ' την αρχή
φωνές απ' τα μάτια σου ως την άκρη της γης
κι η απόκριση της πλαγιάς σιωπή.

(Αρατα πέρατα, Εκδόσεις Γαβριηλίδης, 2015)

Αιμίλιος Βέζης
ΥΠΟΧΡΕΩΣΗ ΜΝΗΜΗΣ

Κρυμμένος στην κόγχη του καιρού
Ωχρός Ενδεής Άωτος Άλαλος

Τρύπιο μυαλό που ο αέρας το σέρνει
Γλώσσα χωρίς λαλιά
Κρότοι που έρχονται από παντού περνούν και
χάνονται

Κενό Κενό Κενό
Ο άνεμος προσπαθεί να ξεκολλήσει τις τελευταίες
μυρωδιές

Που έχουν γαντζωθεί στις πέτρες των ντουβαριών
των μπαχτσέδων

Κλείνω στη μνήμη το άρωμα της πέτρας

Πέτρες Μνήμες
Μνήμες Πέτρες

(Χαράγματα, Εκδόσεις Πόλις, 2015)

Ιωσήφ Βεντούρας
ΕΞΟΔΟΣ

Αναβοσβήνουν δεξιά
Δύο κουκίδες δείχνουν
Πρώτα διάλεξες ένα από εκείνα
Και ρούχα που του ταιριάζουν
Ήταν δικό σου

Σου ζήτησαν όνομα και κωδικό
Δες που σε κοιτά προκλητικά
Άλλοι προσπερνούν βιαστικά
Μπορούσες να γράφεις και να μιλάς
Να προσέχεις την κλεφύδρα
Ο βράχος μοιάζει με φεγγάρι
Μερικοί κοιτούν το σκάφος
Σαν πεθαμένοι στην αποβάθρα
Δεν άφησαν αχνάρι

Αν θέλεις φεύγεις
Η έξοδος στο μαύρο αριστερά

(Το παιχνίδι, Εκδόσεις τυπωθήτω/λάλον ύδωρ, 2015)

Αλεξάνδρα Βερούκοκου
ΑΡΑΧΝΟΦΟΒΙΑ

Οι γυναίκες αράχνες, οι άντρες φόβοι. Καταραμένοι
Να εξυφαίνουν συνεχώς νέες φοβίες. Κρεμάμενοι α-
πό μια κλωστή ίδιας δημιουργίας.

(Ταΐζοντας τον σκύλο. Τριαντατρείς ιστορίες στιγμής,
Εκδόσεις Γαβριηλίδης, 2015)

Κωνσταντίνος Γαλάνης
ΣΤΟΥΡΝΑΡΗ ΚΑΙ ΑΛΧΗΜΙΣΤΩΝ ΓΩΝΙΑ

Στα πεζοδρόμια θα βρεις τη λησμονιά.
Ένα κασκόλ φορά κι ερπύστριες στα χείλη.
Νοέμβρης στρίβει απ' τη γωνιά,
συνθήματα πατά μ' αποσίγαρα που σβήνει.
Γάντια φθαρμένα στα κάγκελα κρεμά
παρηγορώντας γαρύφαλλα που πένθησαν
για της φωτιάς το μέλλον.

(Καρτ ποστάλ, Εκδόσεις Εκάτη, 2015)

Πέτρος Γκολίτσης
ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Της έβαλα έναν δυναμίτη μες στα σκέλη
και τον άναφα

«πραγματικότητα καργιόλα» έλεγα
«θα σε τινάξω στο αέρα» και την έκανα
κομμάτια

με κοιτούσε –τάχα– λυπημένη
μα ξ α ν ά δ ε ν ε

τίποτα δεν ά λ λ α ζ ε
σαν να 'λεγε: «τι κι αν ακρωτηριάστηκα
πρώτος εσύ στα σκέλη μου τινάχτηκες»
«τι κι αν σκορπίστηκα –για λίγο– ερμαφρόδιτε
πάλι με ολόκληρο το σώμα μου θα συνεχίξω»

«Ενώ εσύ;
σάπιζε τώρα σάπιζε ποτέ σου δεν υπήρξες
στη θέση σου χορτάρια
κι εγώ με τη ρουφήχτρα μου
θα βρω άλλους ηλίθιους να τινάξω»

(Η σάρκα των προσωριών, Εκδόσεις Γαβριηλίδης, 2015)

Σπύρος Κατσίμης
ΕΚΤΟΣ ΜΕΤΡΟΥ

Έλαβες θέση με τους άλλους δρομείς
για τα χίλια πεντακόσια μέτρα
και μόλις δόθηκε το σύνθημα
τους ακολούθησες στον πρώτο γύρο
και μετά
βγήκες από το στάδιο τρέχοντας
στην έρημη εποχή.

(Μεταφορά, Εκδόσεις Γαβριηλίδης, 2015)

Χρήστος Κολτσιδάς
ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Χαρούμενος είμαι
Ξαπλώνω μες στις σιωπής
το μαύρο μαξιλάρι
Κι έχω για στήριγμα απαλό
χορούς αργούς δέντρο μικρό κι ένα λουλούδι φρέσκο

Της άνοιξης χαμόγελο
του γέρου προσκεφάλι
Γελάς κι εσύ κι έχεις λυγμό
τραγουίδι φυτεμένο μέσα στα κόκαλά σου
Φυσάει αέρας τρίζουνε
τα ακροδάχτυλά σου.

(Τα ορεινά, Εκδόσεις Μελάρι, 2015)

Βασίλης Κουντζάκης

Ημέρα ενός διαζυγίου
Κοιμήθηκα λίγο
Βγήκα στους δρόμους
Αργά
Υγρή αχλή ονείρων
Σ' αναζητούσα κάπου εκεί
Οι φωνές των περαστικών
Ήθελαν να καλύψουν μια πνιγηρή σιωπή
Τα φανάρια στους δρόμους
Κι ένα άδειο μαγαζί της κρίσης
Με μεγάλες κούκλες πλαστικές
Κενό.
Η νύχτα περνά
Ο ήλιος σιγά σιγά ανατέλλει
Να έρθεις ξανά
Να προσέχεις
Δεν υπάρχει πιο επώδυνο διαζύγιο
Από το διαζύγιο της ιδέας.

(Δίχως όνομα, Εκδόσεις Εκάτη, 2015)

Κυριακή Αν. Λυμπέρη
Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ

Τρέχει το ελάφι πάνω κάτω στα φηλώματα,
ξεραίνεται το γέλιο μου στην άκρη του λαιμού,
η δίφα μου είναι των άστρων.
Πώς άνθισα στα μέρη αυτά τα χαμηλά,
Πήλινα πόδια χάρισα στο μέτριο,
η καρδιά μου χώραγε τους ουρανούς
κι εγώ μοιράστηκα στα ερπετά!

(Ζητήματα ύφους, Εκδόσεις τυπωθήτω/λάλον ύδωρ, 2015)

Θανάσης Μαρκόπουλος
ΠΛΑΝΟ ΣΤΑΘΜΟΥ

Κάθε που βλέπω στην οθόνη
εκείνον να περιμένει εκείνη
στο σταθμό του τρένου
μια θλίψη με συνέχει
που δε μου 'τυχε κι εμένα να ζήσω
παρόμοια στιγμή στη ζωή μου
κι ας μην ήταν ντε και καλά στιγμή της χαράς
ας ήταν της λύπης
εκείνη να φεύγει σύννεφο πίσω απ' το τζάμι
κι εγώ να μένω αποσκευή ξεχασμένη
ενώ ήδη αρχίζουν να πέφτουν
οι πρώτες σταγόνες της βροχής

(Χαμηλά ποτάμια, Εκδόσεις Μελάρι, 2015)

Ζαφείρης Νικήτας
Η ΑΜΑΓΙΑ

Τίποτα το συνταρακτικό δεν συνέβη,

απλώς χώρισαν οι γονείς της Αμάγια
—χωρίς να το επιθυμούν

Ο πατέρας της στρατιώτης, που πετά
προς τις σπάνιες παπαρούνες του Αφγανιστάν
(αυτές που η κατεργασία τους βγάζει την ηρωίνη)

Κι η μητέρα της μόνη, σαν κέδρος του Λιβάνου

Τίποτα, μόνο τα μάτια της επτάχρονης ράγισαν
—μόνο λίγο Αμάγια πάγωσε το βλέμμα σου

Κι έγιναν οι κόρες των ματιών της
δυο μικρά μαμούθ μέσα στον παγετώνα

(Τα νερά του μετανάστη, Εκδόσεις Μελάρι, 2015)

Τάσος Πορφύρης
ΥΠΟΓΕΙΟ

Τι να 'ναι τάχα αυτός ο θόρυβος
Απ' το υπόγειο μέρα μεσημέρι με το
Φως αιχμαλωτισμένο στον ιστό της
Αράχνης μήπως ό,τι απόμεινε από
«την ανάπτυξη στίλβοντος ποδηλάτου»
Ή το πιθανότερο κάποιος ν' άνοιξε το
Συρτάρι του κομοδίνου και φεύγουν
Τρομαγμένα τα πουλιά απ' τ' ανοιχτό
Παράθυρο στον ουρανό της προσευχής μας.

(Οι μέσα μας πληγές, Εκδόσεις Υφίλον/Βιβλία, 2015)

Κατερίνα Ρένεση
ΠΑΙΧΝΙΔΙ

Θηλυκότητα αποπνέει
το όφιμο, στα χείλη, χρώμα
της θυσίας αν, ακόμα,
η ιδέα σου με εμπνέει.

Στη ζωή, στα μέσα και έξω
με τον έρωτα φλερτάρω
πριν ανάφω το τσιγάρο,
με το θάνατο θα παίξω.

(Αρχέγονος χορός, Αθήνα, 2015)

Κωνσταντίνα Σκουφή
ΑΝΤ' ΑΥΤΩΝ

Μνήμη που επιμένει να θυμάται
τη φοβάμαι.
Με φώτα χαμηλά
και μουσική απ' την κονσόλα εκκωφαντική
όταν με αλκοόλ στην κόρη των ματιών
όλοι θα βλέπουνε
του παρελθόντος το περίγραμμα κενό,
στης λήθης τη γιορτή
στη γωνιά του καναπέ θα πίνει ολομόναχη
σταγόνα τη σταγόνα τη βροχή.

Το επόμενο πρωί
μεθυσμένους που ξεχνούν ν' ανακαλεί
και αντ' αυτών
εκείνη επάξια να ζαλιστεί.

(Συγχορδία συγγνώμης, Εκδόσεις Εκάτη, 2015)

Γιώργος Σπανός
ΠΡΩΤΟΛΕΙΟ

Σα φυλλαράκι θροΐζει
το νεαρό της αλήθειας του

ο πληρωμένος δολοφόνος στίχος
πρωτάρης

(Προσφυγή, Εκδόσεις Γαβριηλίδης, 2015)

ΜΠΑΤΑΒΙΑ

Πνεύμα, το ρεύμα, η δύναμη που έρχεται από
Ισλάμ και Σίβα, Μπαγκακβάτ Γκιτά να σηκώνει
την πολιτεία, όλους τους μύθους της πολύ φηλά
στο στερέωμα ενός πανθέου των ανατροπών

ποτάμι που γυρίζει προς τα πίσω, μάσκες χρόνου
πέπλα πυκνά σκεπάζουν συνωμοσίες τα πάθη
η δωρεά των άστρων τιμή για τους σοφούς
οι βροχές καταπίστευμα, το ρύζι γαλαξίας

Θυσίες ακυρώνονται, τα θολά τζάμια δείχνουν
αρχιπέλαγος των ναυαγών των αρχηγών δράκων
πορεία τεθλασμένη, γεωγραφία κινδύνων

από πού ξεφυτρώνουν τα ηφαιστεια οι οφθαλμοί
σκιές τρέχουν στο μέλλον των εκρήξεων, Τζακάρτα
σε λένε τώρα πια κι είσαι το σπίτι μου – δανεικό.

ΝΤΕΠΑΝΣΑΡ

Κύτταρα ξερά, τέφρες στον αέρα, γενέθλια
των νεκρών, πυρά εξαγνισμού, η πόλη κηδεία
ο ταύρος λείφανο σκαρφαλώνει στις προσευχές
σινιάλα των φυχών, ανοίγουν ρούχα των θεών

ρυτίδες γεμίζουν από κάρμα, χυλός η ζωή
το γεύμα σπυρί σπυρί ξέρει πως να καλύφει τα
όνειρα, φαΐ και θάνατος στις αυλές των ναών
τα δέντρα τρέφονται από ρήματα ικεσίας

οι χοροί δεν σταματούν εύκολα: αναγέννηση
φαντάσματα των προγόνων μιλούν: ωριμότητα
δώματα χοές, τα ανοιχτά τραύματα των χρόνων:

ευλογία, τα αόρατα, τα ορατά ως λόφοι
ως γλυκίσματα, ζώα κατοικίδια οι ευχές
καπνοί Ινδουιστών, οι κλήροι της νιρβάννα – σιωπή.

ΜΠΑΛΙ

(Στη σπηλιά του Ελέφαντα)

Ένα βέλος ξεχάστηκε στον ουρανό-έρχεσαι;
Στη λίμνη με τους αρχαίους λωτούς φάνηκε ξανά
η έγνοια εκείνη που καταργεί ελπίδες, βλέπω
το φθινόπωρο σιωπηλό ν' αναρριχάται ήδη

στο χαρτί, εκεί που στέγνωσε χθες η απώλεια –
μήλα των Εσπερίδων μάλλον θα κρύβονται εδώ
στη σκιά της λεμονιάς με κλειστά μάτια τρεις γιόγκι
ρικνές διφθέρες από νοσταλγία του μηδενός

πρώτη φορά εδώ κι είμαστε σαν πάντα κάτοικοι
δρυσιάς και μηνυμάτων, μαθητείες των ορίων
οι ιστοί των δέντρων είναι τα ίδια τα μαλλιά μας

πολίτες κι εμείς μιας σκοτοδίνης, άφθονοι όμως
χωρία των επών, από κερί που οι μέλισσες
οι ιερές ανανεώνουν στις βοσκές με σθένος.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΒΕΗΣ

Λίνα Σπεντζάρη
ΜΟΝΟΣ ΕΚ ΦΥΣΕΩΣ

Ούτε που το κατάλαβε πώς βρέθηκε κρεμασμένος
στην άκρη του σακακιού του.

Το καπέλο του δεν το θυμάται.

Μέχρι χτες ακόμα, κλάδευε τα παράθυρα
μη και τα πνίξει ο κισσός.

Στα ποιήματά του φρόντιζε να ρίχνει τακτικά τροφή.
Νερό ποτέ.

Όσο για κείνο το Χέρι,

που του δίνει το φωμί βουτηγμένο στο κρασί
από αγάπη, κάνει πως δεν το βλέπει.

(Προς Ποίηση, Εκδόσεις Σαιξπηρικών, 2015)

Νόνη Σταματέλου
ΣΙΩΠΗ

Κι έτσι όπως κλαίει η πόλη
κάτω απ' τη βροχή

έτσι όπως ανασαίνει βουβά η γκρίζα λίμνη

τα ποιήματα σωπαίνουν

σαν τα κίτρινα φύλλα

στις άκρες της οδού Δωδώνης.

Κι εγώ σ' ένα διαμέρισμα ξένο

ολοκληρώνω τη μελέτη εξορίας.

Κι επιστρέφω τα μεσάνυχτα κατάκοπη

στην πατρίδα των παιδικών μου στίχων.

(Ελλειψη χώρου, Εκδόσεις Μελάνη, 2015)

Σέργιος Συντελής
ΑΓΝΩΣΤΟΙ

Δεν αναγνώρισα
τα πρόσωπά τους.

Δεν αναγνώρισα κανέναν.

Όλοι ντυμένοι

με στολές παραλλαγής,

χορεύανε,

χωρίς φραγμό,

επάνω απ' τα ερείπια

των γκρεμισμένων ονείρων.

(Διαδρομή, Εκδόσεις Περιτεχνών, 2015)

Στο δρόμο αν περπατάς πρόσεχε τις στροφές. Να ξέρεις δε σε βγά-
ζουν. Από διεύθυνση χαζές αυτές. Μόνο να σε ζαλίσουν θέλουν.
Μισό στομάχι εδώ, μισό στη Νοταρά. Για να πεινάς. Σε ζέστη θαλ-
παρής σπιτιού δε φτάνουν. Φωτιστικό οροφής μηδέν. Μια λάμπα
δρόμου στο κεφάλι σου, βροχή φιλή, παπούτσια. Τις τρύπιες κάλ-
τσες σου δεν ξέρουν. Πόσο πονάν τα πόδια όταν νυχτώνει.

Κι όλο να πας σου λένε

Πήγαινε, περπάτα

Με άστεγα δάχτυλα

Μόνο αυτό

Να πας

ΒΕΓΓΑΛΙΚΑ

Στο δρόμο απέναντι με το δάχτυλο στο κουμπί. Πώς με είχανε
καλέσει, λέει, το σπίτι μου το πατρικό να ανατινάξω. Η μητέρα κι
ο πατέρας μέσα να γελάνε. Τους έβλεπα από τα φώτα τ' αναμμέ-
να. Κόσμος πολύς μαζεύτηκε σιγά-σιγά. Η αδελφή μου, ο Ηλίας.
Ήρθε ακόμη κι η γιαγιά, χρόνια νεκρή. Η ώρα είχε φτάσει είπανε.
Και τη δουλειά πως έπρεπε να τελειώνω.

Αφήνω το κουμπί και τρέχω. Λέω, ελάτε έξω, έχει βεγγαλικά!

Στο κρύο, τι ωραία που όλοι κρατιόμαστε από το χέρι. Μάτια
υγρά. Με ένα μπουμ το σπίτι μου σωριάζω σε αναμνήσεις.

ΕΙΡΗΝΗ ΜΑΡΤΑΡΙΘΗ

Γιώργος Τζιας
ΕΘΕΛΟΥΣΙΑ ΣΤΑΥΡΩΣΗ

Κεντημένη σταυροβελονιά
η αύρα της καθημερινότητάς σου.
Ξεραμένος λιναρόσπορος
στης ψυχής μου το πρόσκαιρο δείλιασμα.
Διαρκής η παρουσία σου
στου προσώπου μου τις ρυτίδες.
Καρφωμένη στο δικό σου σταυρό
της ανάληψης τη λύτρωση
πεισματικά απορρίπτεις.
Πες μου, ρε μάνα,
πού βρήκες το κουράγιο να σπουδάσεις
αυτή την τέχνη της τόσο μεγάλης
της τόσο άδολης προσφοράς;

(Ο ήχος της σιωπής, Εκδόσεις Οροπέδιο, 2015)

Μαρία Τσιράκου

παρατείνω τον χρόνο
στις άκρες των χειλιών
σβήνει το τίποτα

μουρμουρίζω ξόρκια
διαρκεί η στιγμή
σπάνε οι τοίχοι

πάνω σε ερείπια παραπατώ
με πόδια γεμάτα έρωτα

βρίσκω το όνομά σου

(Ανακωχή, Εκδόσεις Μανδραγόρας, 2015)

Editorial

Με το ανά χειράς τεύχος, τα Ποιητικά κλείνουν πέντε χρόνια ζωής. Ο Γιάννης Βαρβέρης, που το σχεδίασε μαζί με τον Κώστα Παπαγεωργίου, δεν πρόλαβε να το δει να μεγαλώνει. Ελπίζουμε ότι η πορεία του δεν τον διέψευσε και χαίρεται εκεί ψηλά μαζί μας για την ανταπόκριση που βρίσκει. Απλό εξ επιλογής, λιτό, με έμφαση στην ποίηση που γράφεται σήμερα και στα ελληνικά, αλλά όχι μόνο, ανοιχτό σε όλες τις τάσεις και όλες τις φωνές, με άποψη για την ποίηση που αξίζει το όνομά της, το περιοδικό, όπως έχουμε επανειλημμένα υπογραμμίσει, φιλοδοξεί να λειτουργεί ως χώρος συνάντησης και συνομιλίας, ανάμεσα στους ποιητές και τις ποιήτριες, στους ποιητές και τις ποιήτριες και τους/τις κριτικούς ή τους μεταφραστές και τις μεταφράστριες αλλά και τους αναγνώστες κυρίως, ανάμεσα στην ποίηση και τις άλλες τέχνες και τις επιστήμες, και την πολιτική, και τη ζωή την ίδια. Οι αναγνώστες θα πουν πόσο αυτό το έχουμε καταφέρει, αλλά γνωρίζουμε κι εμείς πολύ καλά ότι έχουμε δρόμο μπροστά μας. Δρόμο πολύ και κέφι πολύ ωστόσο, παρά την κρίση, την οποία όχι μόνο προέβλεψε η ποίηση, αλλά και την παρουσιάζει τόσο πολύτροπα και τόσο ανάγλυφα σήμερα. Μας αρέσει που πέφτουν οι μάσκες, που τα πράγματα γυρίζουν πίσω στα αληθινά τους περιγράμματα και ξανακουμπώνουν με την πραγματική τους φύση, που οι λέξεις ξαναβρίσκουν που και που το νόημά τους. Αντιπαλεύουμε όμως με κάθε τρόπο και όσο μπορούμε το πραγματικό τίμημα για ό, τι καθαρό μπορεί να ξεπηδήσει μέσα από την καταστροφή, καθώς μοιάζει να είμαστε ανίατα μεσοπόλεμος και τ' αστέρια τρεμουλιάζουνε καθώς το μάτι ανοιγοκλεί προτού δακρύσει... Στο πέλαγος και στις λάσπες, στα συρματοπλέγματα-δόκανα που ανάμεσά τους κυλάει το τόπι του θανάτου, μαζί μ' εκείνο των παιδιών, στις σκοτεινές κάμαρες και τα θλιμμένα μάτια. Δεν πιστεύουμε στη γραμμική σύνδεση του ποιητικού λόγου με την πραγματικότητα, ποια πραγματικότητα από όλες άλλωστε; Δεν θεωρούμε ότι η ποίηση αντιγράφει, μιμείται, αντανακλά, απεικονίζει ευθέως όσα συμβαίνουν γύρω μας. Η ποίηση είναι ένας άλλος τρόπος βίωσής τους, επομένως ένας τρόπος ύπαρξης και πράξης, ευθύς, αντίστροφος, πλάγιος, αλλά δραστηκός. Ακόμη κι όταν προκρίνει τη σιωπή ή φέρνει μέσα στον χαλασμό τα ρόδα.

Πλάι στην οδύνη της εποχής, η οδύνη της άλλης απώλειας, των αγαπημένων φίλων, που όλο και πιο συχνά αποχαιρευτούμε. Στο τεύχος αυτό, γνώφουμε στον Γιάννη Κοντό με το σύντομο αφιέρωμα στο έργο του. Πολύ ιδιαίτερη φωνή της γενιάς του '70, με έντονη εικονοποιία στην οποία η παράδοση συναντά τον υπερρεαλισμό και, κυρίως, τον μετα-υπερρεαλισμό, με χαρακτηριστικό ρυθμό και αξιοσημείωτη θεατρικότητα, ο Γιάννης Κοντός έφυγε πολύ ξαφνικά από κοντά μας τον Γενάρη του 2015. Ένα χρόνο και κάτι αργότερα, εκτιμούμε ότι είναι πια ώρα για μια δίκαιη αλλά και ψυχραιμη αποτίμηση του σημαντικού του, όπως θεωρούμε εμείς, έργου, όπως θα ήθελε κι ο ίδιος, αλλά και της στάσης του μέσα στον χώρο, ειδικά απέναντι στους νέους ποιητές και τις νέες ποιήτριες που τόσο στήριξε. Δεν είναι τυχαίο, άλλωστε, που συνεχίζουν να τον αγαπούν και να τον τιμούν ως σήμερα και, πιστεύουμε, και στο μέλλον.

Οκτώ κείμενα για τον Γιάννη Κοντό λοιπόν, οκτώ αναγνώσεις της ποίησής του, τώρα που έκλεισε πια αμετάκλητα, ή σχεδόν, το έργο του, ως χαιρετισμός αγάπης και φιλίας. Πλάι σ' αυτά, οι κριτικές, τα σημειώματα, τα ποιήματα, οι μεταφράσεις. Και το βραβείο που ό,τι και να κάνουμε, πάντα καθυστερεί. Θα δοθεί ωστόσο σύντομα και θα σας ενημερώσουμε γι' αυτό. Προς το παρόν ευχόμαστε με το καλό η άνοιξη και ας κριθεί κι αυτή, καθώς ζητά ο Μίλτος Σαχτούρης:

Να κριθεί κάθε Άνοιξη από τη χαρά της / από το χρώμα του το κάθε λουλούδι / από το χάδι του το κάθε χέρι / απ' τ' ανατρίχιασμά του το κάθε φιλί.

Γιώργος Λίκος

(1920-2000)

ΤΑ ΣΥΝΟΡΑ

Χρώμα τ' ουρανού χειμώνας.
Με τα ελάφια της αγωνίας να τριγουρίζουν
Πίσω απ' τις αυλές
Με τις πληγές μας πρόχειρα δεμένες
Με τα κρυστάλλινα φώτα να γυαλίζουν
Πάνω στα θρύφαλα της μέρας.

Άγνωστοι ανοίγουν την πόρτα μου
Κι άλλος μου πετάει μια πέτρα
Ένα παιδικό ζεστό κεφάλι
Ένα ολάκαιρο καλοκαίρι –πληγή του Αυγούστου–
Τα ματωμένα βλέφαρά της.

Τα σύνορα στα σύνορα των αγαμάτων
Στη μικρή σιδερένια τους πόρτα
Ρυθμός του ήλιου μιας άλλης εποχής
Πατώντας τις λάσπες αγγίζοντας με τον αγκώνα την ευτυχία
Στα μαρμαρένια σύνορα πριν δω το θάνατο να μπαίνει.

Χρώμα τ' ουρανού σκαλίζοντας πάνω στα σύννεφα ελπίδες
Φοβέρες των ημερών που έπνιξα
Των ημερών που τόσο με βασάνισαν.